

MARMATIA

15
ARHEOLOGIE - ISTORIE
2018

BAIA MARE

ARCHAEOLOGY & HISTORY

MUZEUL JUDEȚEAN DE ISTORIE ȘI
ARHEOLOGIE MARAMUREŞ

MARMATIA

15

Baia Mare
2018

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Viorel RUSU, redactor şef
Dan POP, secretar de redacție
Marius ARDELEANU
Raul CARDOS
Bogdan BOBÎNĂ
Oana LEȘIU
Marius CÂMPEANU
Ioan BOTIȘ

COLEGIUL ȘTIINȚIFIC:

Dr. Nona PALINCAȘ, Institutul de Arheologie Vasile Pârvan, Bucureşti
Dr. Ioan STANCIU, Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca
Dr. Ionuț Virgil COSTEA, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș- Bolyai”, Cluj-Napoca

MARMATIA – publicație periodică a Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Maramureș

Lucrările și corespondența vor fi trimise la adresa:

Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș
Baia Mare, str. Monetăriei, nr.1-3
cod: 430406; jud. Maramureș
Telefon / Fax: 0040-262-211924; 0040-262-211927
e-mail: maramuresmuzeu@gmail.com
www.maramuresmuzeu.ro

Răspunderea pentru conținutul științific al lucrărilor și calitatea rezumatelor în limbi străine revine, în exclusivitate, autorilor

Tehnoredactarea: Tünde PÉCSI

Coperta: Emanuel LUCA, Zamfir ȘOMCUTEAN

Pe coperta I: *Denarius serratus republican descoperit la Oarța de Sus*

Editor: Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș
© Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș 2018

CUPRINS - CONTENTS - SOMMAIRE - INHALT

ARHEOLOGIE

-
- Alexandru CIORNEI The occurrence and availability of siliceous rocks around 3
the Palaeolithic site of Buşag-Coasta Buşagului (Maramureş county, North-Western Romania) / Ocurenţă și disponibilitatea rocilor silicioase în jurul sitului paleolitic de la Buşag-Coasta Buşagului (judeţul Maramureş, Nord-Vestul României).
-

- Alexandru CIORNEI From the Lower Danube to the Middle Prut and across 41
Izabela MARIŞ the Carpathians: long-distance raw material transfers
during the Upper Palaeolithic/ De la Dunărea de Jos la
Prutul Mijlociu și peste Carpați: transferuri de materii
prime pe distanțe lungi în timpul paleoliticului superior.
-

ISTORIE - ANTROPOLOGIE

-
- Veronica MUHA Simbolistica tatuajului în basmele și baladele românești. 69
Studiul de caz: Petru Caraman / The symbolism of the
tattoo in the Romanian fairy tales and ballads. Case study:
Petru Caraman.
-

- Victor VIZAUER Zeu: un element onomastic rar din Maramureşul secolului 77
al XIV-lea / Zeu: An Unusual Anthroponym from the 14th
Century Maramures.
-

- Lucia POP Centenarul Marii Uniri, 1918-2018. Omagiu și 85
Oana LEŞIU recunoașterea celor care au înfăptuit România Mare.
Viorel RUSU Contribuții la o mai bună cunoaștere a istoriei locale /
Romania's Great Union Centenary, 1918-2018. Honor and
gratitude to those who made Great Romania.
Contributions to a better knowledge of local history.
-

The occurrence and availability of siliceous rocks around the Palaeolithic site of Buşag-Coasta Buşagului (Maramureş county, North-Western Romania)

ALEXANDRU CIORNEI

Cuvinte cheie: Bazinul Carpatic; materii prime locale; jasp; opal; calcedonie

Keywords: Carpathian Basin; local raw materials; jasper; opal; chalcedony

1. Introduction

In North-Western (NW) Romania, Palaeolithic sites such as Boineşti-Coasta Boineştilor, Remetea-Şomoş I and II, Călineşti I-IV, and Turulung-Dealul Pustiu (in the Oaş Depression, Satu Mare county) have lithic assemblages covering the Late Mousterian, the Middle Aurignacian, the Gravettian and the Late Gravettian (Bitiri 1972). With a more isolated position (probably due to a research bias), Buşag-Coasta Buşagului site (Baia Mare Depression, Maramureş county) provided two lithic assemblages pertaining to the Early Aurignacian and the Late Gravettian (Bitiri 1971; Bitiri, Cârciumaru 1984). For a different cultural assignation of the Upper Palaeolithic (UP) assemblages see Dobrescu (2008).

Based on typological grounds and the use of obsidian as a raw material, the Aurignacian assemblages from NW Romania were considered to be similar to those from sites in Eastern Slovakia, (Barca I-II, Tibava, Kechnec I, Sena I in Košice basin) (Bitiri 1972, 113-116; Bitiri, Cârciumaru 1980, 71), Southern Poland (Krakowie-Soviniec) and Transcarpathian Ukraine (Uzhhorod, Berehove I-II) (Păunescu 1970, 20; Dobrescu 2008, 199). Based on the same criteria, the Gravettian assemblages from NW Romania were considered similar to those in Eastern Slovakia (Cejkov I and Kašov), North-eastern Hungary (Ságvár, Dunaföldvár, Szegedöthalom), and Transcarpathian Ukraine (Uzhhorod, Mukachevo, Berehove) (Bitiri 1972, 118-120; Bitiri 1980, 35-36; Bitiri, Cârciumaru 1984, 103-104). The presence of "Prut flint" at Călineşti I and the use of obsidian and flint in the Late Gravettian sites from Transcarpathian Ukraine has been used as an argument, along with typological similarities, to link the Late Gravettian assemblages from NW Romania to those on the Middle Dniester Valley (Bitiri 1969, 526, 529-530; Bitiri 1972, 118-120).

Anchored in this regional context (but with an older Aurignacian assemblage in comparison with those from Oaş Depression), the new archaeological investigations at Buşag-Coasta Buşagului site (systematic excavations in 2016-2017 by a French-Romanian team, salvage excavations in 2019 by the Institute of Archaeology in Bucharest) offers a renewed opportunity to integrate the known information regarding the UP raw material acquisition patterns with the geo-archaeological data on local raw materials derived from recent field surveys (see Section 5). Before that we shall take a short detour and review the information regarding the raw materials used at the UP sites from NW Romania (Section 2).

2. Previous work regarding the lithic raw materials and their provenance

Both the Middle and the Upper Palaeolithic assemblages from the sites in NW Romania are dominated by locally available rocks (under 50 km) such as variously coloured opals, quartzite and sandstone river cobbles, volcanic tuff, and silicified clay (Bitiri 1972, 32-55; see Table 1), but also some good quality raw materials of possible distant provenance.

This presentation will start with some of the less frequent but more alluring raw materials used in the UP assemblages of NW Romania. The presence of good quality raw materials, such as black translucent and patinated obsidian, fine-grained silex (dark greyish, dark blueish, dark coffee and blackish), and reddish radiolarite (Bitiri 1972, 32-55; Bitiri 1980, 32; Bitiri, Cârciumaru 1984, 85, 97), has been noted from the beginning. Bitiri (1969, 521; 1972, 46) mentioned the presence in both

assemblages from Călinești I of artefacts made in a bluish cretaceous flint (with whitish patina) from the Prut-Dniester area. Dobrescu (2008, 199) claimed the presence of Swiechow flint from the Southern Polish Mountains in the Aurignacian assemblage from Bușag. Except the obsidian (see below), the provenance of these materials has not been established, and only in recent years there has been some proof of their remote (long-distance, above 100 km) provenance: 1) two samples of grey flints from the Aurignacian assemblages of Boinești and Bușag have chemical signatures very similar to samples from the Hungarian UP and are presumed to originate in the Prut/Volhynia area (Astaloş, Kasztovszky 2009, 139); 2) 8 samples of dark grey and medium grey translucent very fine-grained flint from Bușag, Remetea-Șomoș I and Boinești were found to be petrographically similar to samples from Oselivka-Chisla Nedjimova (UP site) from the Middle Dniester valley (Ciornei, Mariş 2018).

Amongst the raw materials used in the UP assemblages from NW Romania, silicified clay (Bitiri 1972, 39-40, 46) or yellowish-whitish silicified clay (Bitiri 1972, 86-87) is mentioned at Remetea-Șomoș I and Călinești I, while yellowish-brown siliceous marl (Tuffreau *et al.* 2013, 11) and black argillaceous schist (Păunescu 2001, 484) were cited at Boinești-Coasta Boineștilor. Their provenance has not been indicated, though all the authors cited seem to consider this material to be of local origin. In a recent study (Ciornei, Mariş 2018), a dark grey-brownish siliceous mudstone and a black radiolarian chert were macroscopically and petrographically confirmed in several UP assemblages from NW Romania (including UP findings around Sighetu Marmației). These have petrographic similarities with the well-known “Aduia black schist” (as coming from a similar geological deposit), but deposits with siliceous mudstones can be found closer (such as those in Botiza-Vișeu de Jos area, Maramureș county)..

One of the most eye catching raw materials used in these sites is the obsidian, with a history of establishing its provenance which has had a sinuous trajectory. Though chemical analyses were performed very early on obsidian artefacts from prehistoric sites in Transylvania (amongst them a piece from the Gravettian layer of Remetea-Șomoș I), Păunescu (1970, 86, 88, 227) considered Tokaj-Prešov as the provenance area of these materials based only on bibliographical grounds. Despite the lack of geological sources (Bitiri 1972, 110; Nandris 1975, 85-91), the presence of obsidian artefacts in almost all of the UP sites from NW Romania (reaching the highest percentages at Remetea-Șomoș I), in most cases as end-products, cores and cortex removal flakes (contrasting to materials transported on long-distances as cores and end-products), has been considered as reflecting a local provenance (Bitiri 1972, 40, 110; Bitiri, Cârciumaru 1984, 98). The chemical analyses of obsidian pieces from UP sites in Romania (amongst others, samples from Remetea-Șomoș I and Bușag-Coasta Bușagului) and perlite samples from Orașu Nou (Satu Mare county) provided inconclusive results suggesting their provenance from a geological source-province including the Tokaj area (Cârciumaru *et al.* 1985, 571, 577-578). Based on the findings of obsidian cobbles near Lăpuș (the confluence of Tinoasa creek with Lăpuș river) and in the gravels of Botiza creek near Poiana Botizii village, Păunescu (2001, 76-77) considered this area as a possible supply source for the UP sites in NW Romania (but when one looks at these obsidian pieces immediately notices that is actually glass slag, a by-product from industrial processes). Despite the absence of geological sources, Dobrescu (2008, 153, 200) argued a local provenance for the obsidian artefacts based on technological (the high number of end-products, cores and waste-products) and geological grounds (that obsidian generally occurs together with perlite). This last argument (of the perlite from Orașu Nou as a proxy for an obsidian source, see Nandris 1975, 90) has been the base of the study conducted by Cârciumaru *et al.* (1985, 567).

Table 1. Raw material types used at the Upper Palaeolithic site of Buşag-Coasta Buşagului:

No.*	Site	Level	Cultural assignation	Lithics	Raw materials provenance	Raw materials	References
1	Buşag-Coasta Buşagului	upper (II)	Late Gravettian	-	diversified, amongst which good quality silex and obsidian	-	Bitiri 1971, 12
			> 1600	opal (72%), obsidian (13%), fine grained grey silex, river flint and sandstone, reddish radiolarite	-		Bitiri 1980, 31-32
			2554	opal (84.18%), silex (8.5%), black translucent obsidian (4.58%), sandstone and other river cobbles (2.74%);	local origin		Bitiri, Cârciumaru 1984, 97
			2776	silex, opal and jasper (65%), obsidian (35%)	local origin		Păunescu 2001, 470
		lower (I)	-	volcanic rocks, sandstone, whitish quartz	local origin		Bitiri 1971, 11
			2026	whitish, pinkish or yellowish opal (94.92%); silex (2.91%), quartz (0.99%), obsidian (0.64), andesite and other rocks (0.54%)	local origin, in the gravel deposits of Somes and Tăuas, in deluvial- colluvial deposits		Bitiri, Cârciumaru 1984, 85
			1808	chaledony (45.98%), opal (35.07%), jasper (13.07%), obsidian (2.11%), quartz (1.17%), agate (0.82%), chert (0.70%), unidentified (0.64%), andesite (0.05%)	local origin		Dobrescu 2002, 5-6; Dobrescu 2008, 93- 94
		Early Aurignacian	1712	more or less fine grained variously coloured silex (47%), opal and jasper (40%), obsidian (2%), quartzite, chert and others (1%)	local origin		Păunescu 2001, 467
	GPS points Bu-CB 01a-01d	Surface	-	57	variously coloured siliceous rocks and obsidian (1)	local origin and distance (obsidian)	long Field survey no. 14 (21.07.2018)

* Number in accordance with Figure 1.

This lead (perlite as proxy for obsidian) has been chased also by Păunescu (2001, 77), Tuffreau *et al.* (2013, 11) and Crandell (2014, 80), only to turn up empty, in accordance with the lack of obsidian sources in this area as pointed out by Nandris (1975, 90). The perlite is a devitrified and hydrated glass by the actions of hydrothermal solutions (Williams, Nandris 1977, 208). The perlite from Oraș Nou makes no exception, as it has been altered during the regional hydrothermal processes associated with the Sarmatian and Pannonian volcanism (Bîrlea 1969; Stan, Bîrlea 1967; Sagatovici *et al.* 1960; Stanciu 1972). Thus it can be excluded the possibility of an obsidian source, used in the past by the UP people in NW Romania, and since then altered to perlite (as seems to be implied by Culicov *et al.* 2012, 610). In a more recent study (Astaloș, Kasztovszky 2009, 139), the chemical analysis of obsidian artefacts from UP sites in NW Romania (Bușag and Călinești I) provided inconclusive results regarding their provenance from the Carpathian sources. Only very recently (Dobrescu *et al.* 2018, 123-124), the chemical analysis of 232 obsidian artefacts from the UP assemblages of NW Romania (Bușag, Remetea-Șomoș I, Călinești I, Boinești and Turulung) confirmed both the Slovakian (C1) and the Hungarian (C2) supply sources, but also showed that a number of artefacts from the Aurignacian layer of Bușag and the Gravettian layer from Călinești I were supplied from the Ukrainian source (C3).

The predominant raw material used at the UP sites from the Oaș Depression has been described as opal of various colours or grading shades, white-dark bluish-grey and yellowish-rusty or coffee-brown with an inhomogeneous structure (Nicolăescu-Plopșor, Kovacs 1959, 37-38; Bitiri 1972, 100). Based on a mineralogical analysis, these opals were described as sedimentary rocks silicified under the action of hydrothermal solutions (Bitiri 1972, 100). The same researcher used the term "volcanic tuffs" for volcanic rocks (glasses) with various degrees of purity. In the Oaș Depression, these rocks have a widespread and abundant occurrence as massive deposits or as pieces of various sizes transported by waters on slopes and valleys (Bitiri 1972, 100). Between Racșa and Racșa Vii villages there are numerous opal boulders and flakes of various sizes (Bitiri 1972, 58). In the place called „La Cremene” near Racșa village there are blocks of a greyish silex and opal (also found in the UP assemblages), many of which bear intentional knapping negatives suggesting that this could be a possible raw material supply location (Bitiri 1972, 58). In smaller proportions, these assemblages also contain artefacts made on sandstone and quarzitic river cobbles gathered from nearby gravels. Regarding the raw materials from the Aurignacian layer of Boinești-Coasta Boineștilor, Nicolăescu-Plopșor, Kovacs (1959, 38) remarked a non-local good quality silex (of volcanic origin) which can be found at Băița and on Ferneziul valley (and its tributary Cremeniișul valley, north of Baia Mare). The raw materials from Bușag-Coasta Bușagului were described in the same terms as the ones from Oaș Depression (Bitiri, Cârciumaru 1984, 85; see Table 1), only that the opal has white, pink and yellow colours with inclusions. These raw materials are found plentifully in Tăuașul and Someș gravels and in natural slope deposits (Bitiri, Cârciumaru 1984, 85).

Re-evaluating the UP assemblages of Bușag-Coasta Bușagului, Păunescu (2001, 467, 470) described the predominant local raw materials as silex, opal and jasper. For the UP assemblages in Oaș Depression, Păunescu (2001, 484, 523) gives a personal account only for Boinești and Remetea-Șomoș I, both of them dominated by opal. In the chapter regarding the raw material supply sources, Păunescu (2001, 75) mentions volcano-sedimentary rocks (marls, sandstones and tuffs) near Turț-Băi village and the occurrence of green-yellowish and brown opal as irregular and discontinuous veins at Bixad-Dealul Dâmbonului (here he makes reference to a paper by Edelstein *et al.* 1989 that also describes siliceous rocks from Băița, Valea Roșie and Firiza valleys but which are not described by Păunescu). Closer to Bușag, on the southern slope of Porcului Hill (Ilba-Cicârlău area), Păunescu (2001, 76) notes the sedimentary deposits with greyish hard tuffs (with conchoidal fracture and sharp edges) and brownish-reddish or whitish hard silex (he is referencing papers by Iorgulescu 1955 and Givulescu 1967).

For the Aurignacian assemblage from Buşag-Coasta *Buşagului* site, Dobrescu (2002, 5; 2008, 93) describes the local raw materials as chalcedony, opal and jasper, materials that make up around 94% (similar to the percentage of opal given by Bitiri, Cârciumaru 1984, 85). The Aurignacian assemblages from Oaş Depression are dominated by jasper, opal and chalcedony of local origin (Dobrescu 2008, 126, 132, 139, 148). Dobrescu (2008, 199) considered these raw materials as sedimentary rocks silicified under the action of hydrothermal solutions (the same definition originally provided by Bitiri 1972, 100). Dobrescu (2008) did not provide its own description for the above mentioned raw materials, but offered the following definitions: jasper represents a fine-grained sedimentary siliceous rock (a diagenetic product of radiolarite) of reddish, brownish, yellowish, greenish and pinkish colours (Dobrescu 2008, 103 *apud* Anastasiu 1999, 76), material that crops out near Poiana Botizii village (Dobrescu 2008, 103 *apud* Păunescu 2001, 75); chalcedony is a cryptocrystalline variety of quartz, from banded to botryoidal structure, with coloured varieties being agate, onyx, sardonyx, cornelian, chrysopras (Dobrescu 2008, 109 *apud* Anastasiu 1999, 29-30); opal is a hydrated amorphous variety of silica from colourless to yellow, ochre, red, green and black (Dobrescu 2008, 116 *apud* Anastasiu 1999, 96). According to this researcher (personal communication by R. Dobrescu, 9th June 2017), she conducted field surveys in the Oaş-Maramureş area during 2004-2006 and gathered pieces of the mentioned raw materials from Ilba, Firiza and Poiana Botizii valleys, materials which are now stored at the Institute of Archaeology in Bucharest. Given the definition provided, one can draw the conclusion that in this researcher's opinion (Dobrescu 2008, 103, 199) the jasper from the UP sites in NW Romania is either not a hydrothermal siliceous rock (see above the two contradicting statements) or was not procured from immediate local sources (but from more remote ones such as Poiana Botizii where there are jasper outcrops as per the definition provided, at a distance under 50 km East from Buşag and over 50 km from the Oaş sites).

Recent excavations at Boineşti (2005-2006) provided a new description of the raw materials. The UP assemblages (levels C and C1) are dominated by variously coloured jaspers (around 51%), intense black slightly translucent, translucent dark grey and yellowish translucent silex (around 35%), followed by sandstone, yellowish-brown siliceous marl, quartzite, obsidian and other volcanic rocks (Tuffreau *et al.* 2013, 11, 20). All of these raw materials seem to have a local provenance, probably the gravels of the Someş river (Tuffreau *et al.* 2013, 10-11). Near Raşca Vii village (10 km south of the site) it has been identified an outcrop of stratified cherts (jasper and radiolarite types, macroscopically similar to the archaeological materials), having a wide variety of textures and a fairly diverse colour palette (predominantly reddish or yellowish-brown, but also white, yellow, up to black), hosted in the Middle Jurassic-Eocene (!) deposits (Tuffreau *et al.* 2013, 11). Note that around Raşca, or any other place in this area, there are no outcropping deposits of that geological age. The raw materials collected during these field surveys are now stored at the Institute of Archaeology in Bucharest.

Reviewing the prehistoric supply sources of lithic raw materials from Romania, in the section piling up geological references containing the word "silex", Cârciumaru *et al.* (2007, 13) mention the existence of this material on Piciorul Porcului Hill (Ilba, Maramureş county), associated with tuffs and diatomites (citing papers by Givulescu 1967 and Iorgulescu 1955). Cârciumaru *et al.* (2007, 13) also indicate the existence of siliceous lenses in sand deposits in the same general area (referring to a paper by Rădulescu 1958, erroneously given as from 1960), material later renamed by D. Rădulescu as coffee-reddish or whitish silex strata (here it is referenced a paper by Rădulescu, Borcoş 1968, given with a French title, but actually written in Romanian and containing no information regarding any "silex strata" in the area around Ilba village!). In the section cramming up geological references containing the word "jasper", Cârciumaru *et al.* (2007, 31) mention the existence of a jasper horizon above the tuff deposits of Sarmatian age on the same Porcului Hill (quoting the same paper by Givulescu 1967; note that this information regards the same siliceous material as mentioned above, only doubled up under a different rock name!).

In a study on lithic sources from NW Romania, Crandell (2014, 75) makes a short bibliographic review pointing out the occurrence of: "polychrome stratified jasper and opal" near Seini; jasper and "microcrystalline quartz of different colours (brownish-red and whitish hues) in tuffs and diatomites" on Piciorul Porcului Hill/Porcului Hill and "sands with lenses of hard siliceous rock" in the Sarmatian deposits (referring to papers by Iorgulescu 1955; Rădulescu 1960; Givulescu 1967; but also to a paper from 1998 by V. Ghiurcă and D. Chira, which I did not read). Through his research, Crandell (2014, fig. 1) sampled and described jasper, sinter and opal from: Seini (Seinel Valley), Ilba (Porcului Valley), Borcuțul Valley, Iricău Peak, Roșie Valley, Firiza, and Baia Sprie.

The new field surveys for siliceous rocks in the Baia Mare area (presented below) draw upon this narrow background of possible supply sources (given that most of the archaeological information points up to the occurrences from Porcului Hill near Ilba village), but also upon the different accounts provided by various authors (M. Bitiri, Al. Păunescu, R. Dobrescu) for the same raw materials used at *Bușag-Coasta Bușagului* site.

3. Materials and methods

In 2017-2018 a total number of 14 field surveys were carried out in order to assess the occurrence and availability of knappable siliceous rocks in the Baia Mare area. The field surveys were performed as one day walks in accordance with the above-mentioned archaeological information and individual objectives (Table 2). Only stops (sampling and observation points) and field survey routes from 2018 were recorded with a handheld GPS (Garmin eTrex 35, accuracy of 3-7 m). Stops and routes in 2017 were located and retraced based on landmarks recorded during the field surveys (such as specific landscape features, milestones, orientation of the valleys/river course). In order to assess the availability of siliceous materials, data regarding the surface morphology and texture for complete samples was recorded during the field surveys (for clasts large enough not to be carried) and, later, in the laboratory (clast analysis as described in Ciornei 2017, 130).

A review of the geological literature was performed and the mentions to siliceous rocks from the Baia Mare area were compiled in Table 4. This review has been done after the field surveys were carried and had no bearing on the way they were designed or executed. This study also does not provide a petrographic analysis of the collected samples, analysis which is in preparation.

Table 2. Field surveys in the southern part of Gutâi Mountains (Baia Mare area, Maramureş county):

No.	Date	Field surveys	Walked distance (km)	No. of Stops	No. of samples	Objectives
01	30.05.2017	Buşag-Coasta Buşagului site - Tăuşaşul valley	5	1	2	assess the occurrence of knappable siliceous rocks in the immediate vicinity of the site
02	31.05.2017	Coasta Buşagului hill	0.5	1	34	assess the occurrence of knappable siliceous rocks in the immediate vicinity of the site
03	01.06.2017	Seini village - Seinel Valley	9	3	31	check the information from Crandell (2014) regarding the occurrence of siliceous rocks
04	02.06.2017	Tăuji-Măgherăuş - Nistru valley - Nistru village	15	7	95	assess the occurrence of knappable siliceous rocks in areas not mentioned in the archaeological literature
05	03.06.2017	Hândalul Ilbei village - Ilba valley - Ilba mine	8.5	0	0	check the information from Crandell (2014) regarding the occurrence of siliceous rocks
06	03.06.2017	Ilba village - Porcului valley	3	3	16	check the information from Crandell (2014) regarding the occurrence of siliceous rocks
07	05.06.2017	Băiţa village - Băiţa valley - Ulmoasa valley	18	1	1	assess the occurrence of knappable siliceous rocks in areas not mentioned in the archaeological literature
08	06.06.2017	Tăuji-Măgherăuş town - Băiţa valley - Băiţa village	6	3	26	assess the occurrence of knappable siliceous rocks in areas not mentioned in the archaeological literature; understand the geological context of the siliceous rocks found in 2017
09	09.07.2018	Baia Mare - Borcut-Frumuşeaua interfluve	15	7	37	check the information from Crandell (2014) regarding the occurrence of siliceous rocks
10	11.07.2018	Baia Mare - Romană valley	39	1	1	check the information from Crandell (2014) regarding the occurrence of siliceous rocks
11	12.07.2018	Baia Mare - Iricău peak	19	5	8	check the information from Crandell (2014) regarding the occurrence of siliceous rocks; understand the geological context of the siliceous rocks found in 2017
12	13.07.2018	Baia Sprie - Chiuzbaia	20	2	3	check the information from Crandell (2014) regarding the occurrence of siliceous rocks
13	14.07.2018	Tăuji-Măgherăuş - Nistru-Băiţa interfluve - Frumuşeaua valley	23	25	32	understand the geological context of the siliceous rocks found in 2017
14	21.07.2018	Buşag-Coasta Buşagului site - Tăuji-Măgherăuş town	17	4	0	assess the occurrence of knappable siliceous rocks in the immediate vicinity of the site
			198	63	286	

4. Study area

The study area covers the southern part of the Gutâi Mountains and the northern part of Baia Mare Depression (Maramureş county). A line connecting the Comşa, Țapului, Arșița Mare, Măgura Mare, Frăsâneasa, and Igniș peaks represents the northern limit of the study area. The lower Someş and Săsar river courses represent the southern limit. Seinel and Chiuzbaia valleys are the limits to the west and, respectively, to the east. In this area, the Gutâi Mountains have a massive aspect with low relief (generally 300-600 m absolute altitude, gradually rising to the north up to 900-1300 m) and slopes rapidly descending in the lowlands (Rădulescu 1958, 156; Gherasi, Bombiță 1967, 8-9; Roșu 1973, 195). The main river valleys are Ilba, Cicârlău, Nistru, Băița and Firiza, generally longer and with a well-developed middle course receiving numerous tributaries (except Cicârlău). Rivers such as Seinel, Borcutului, and Chiuzbaia are rather short and narrow and receive numerous tributaries almost perpendicularly to the main valley (Rădulescu 1958, 157).

The Gutâi Mountains belong to the Neogene-Quaternary volcanic chain of the Eastern Carpathians (Transcarpathian area) and are composed of: a pre-Neogene basement with Paleogene flysch formations (limited to small outcrops in the study area); the Neogene volcanics (Badenian-Pannonian) represented by andesites, basaltic andesites, dacites and pyroclastics; the Badenian, Sarmatian and Pannonian molasse deposits outcropping in basins adjacent to the volcanic area; terrace and deluvial-colluvial Quaternary deposits (Rădulescu 1958, 157-181; Chițimuş *et al.* 1967, 317-325; Gherasi, Bombiță 1967: 18-19; Borcoș *et al.* 1972, 9-12, 15-29; Borcoș *et al.* 1973a, 9-11; Borcoș *et al.* 1973b, 81-83; Kovacs, Fülöp 2003, 5; Kovacs *et al.* 2013, 484; see Fig. 1).

5. Results

The field surveys (details in Table 2, Figs. 2-3) covered a comprehensive area (with a radius of 15-20 km centred on Bușag-Coasta Bușagului site) and revealed that siliceous rocks occur in different geological contexts with a wide range of availability (see distribution in Fig. 1 and details on each point in Table 3).

Before getting to the point, it should be emphasized that natural or artificial exposures pertinent to the relationship between siliceous rocks and their primary geological contexts were rarely encountered (generally covered by forests and vegetation). Thus, the siliceous rocks sampled from Seinel Valley (Fig. 4/1-3), Porcului Valley (Fig. 4/4-6), Poprad Frumușeaua, Iricău Peak (Fig. 7/4-6), Firiza, and most of those from Nistru-Băița interfluve (Fig. 5 and 6/4-6) have no direct primary context association. Only in three cases (no. 13, 18 and 23 in Fig. 1) the relationship between the siliceous rock and its primary geological context has been directly observed (Figs. 6/1-3, 7/1-3, 8/1-2).

During the last field survey aimed at checking the area to the WNW of the site (towards Cicârlău village), while passing over Coasta Bușagului hill it has been encountered an astonishing situation: freshly cut (and partially asphalted) roads by the side of which numerous lithic artefacts were found (Figs. 3 and 8/3-6). Thanks to the unauthorized road construction by the mayoralty of Tăuții-Măgherăuș town the position of the Bușag-Coasta Bușagului site has been recovered (the exact position of the site being lost since Bitiri's excavations and proved to be elusive for the French-Romanian team in 2016-2017 campaigns).

Table 3. Occurrence locations and sampling points of siliceous rocks in the study area:

No.*	Acronym	Occurrence location/area	Stops	Elevation	Landmarks/GPS coordinates	Geological context	Samples collected no.	Sample type	Clast analysis
2	Se-Se 1	Seini - Left side tributary	Se 1	-	at 0.7 km ENE from the water dam	creek deposits	25	variously coloured siliceous rocks	23
3	Se-Se 2	Seini - Left side tributary	Se 2	-	at 1.2 km ENE from the water dam	slope deposits	5	variously coloured siliceous rocks	0
4	Se-Se 3	Seini - Ungurului valley	Se 3	-	at 1.5 km ENE from the water dam	creek deposits	1	agate (?)	0
5	Il-Por	Ilba - Porcului valley	Il-Por 1-3	-	at 0.1 km E from the rock quarry	creek deposits	16	variously coloured siliceous rocks	15
6	Bu-CBp	Buşag - Coasta Buşagului hill	Bu-CBp	-	at 0.7 km NE from DN 1C	reddish-brown silt with gravel clasts	34	variously coloured siliceous rocks + volcanic rocks	0
7	Bu-Tă	Buşag - Tăuaşul valley	Bu-Tă	-	at 1.5 km NE from DN 1C	alluvial deposit	2	whitish vein quartz	0
8	TM-Nis 1	Tăutii-Măgherăuş - Nistru valley 1	Nis 1/2017	-	at 2.3 km N from DN 1C	alluvial deposit	1	siliceous rock	0
9	TM-Nis 7	Tăutii-Măgherăuş - Nistru valley 7	Nis 7/2017	-	at 3.9 km N from DN 1C	alluvial deposit	1	siliceous rock	0
10	TM-Nis 2	Tăutii-Măgherăuş - The confluence of Nistru and a left side tributary	Nis 2/2017	-	at 2.4 km N from DN 1C	creek deposits	86	variously coloured siliceous rocks	86
			Nis 01	222 m	47.68562/23.4545	alluvial deposit	11	variously coloured siliceous rocks	0
11	TM-Nis	Tăutii-Măgherăuş - Left side tributary of Nistru	Nis 3-6/2017	-	at 2.5 km N from DN 1C	creek deposits	7	variously coloured siliceous rocks	7
12a		Tăutii-Măgherăuş - Nistru-Băiţa interfluve	Nis 02	240 m	47.68699/23.4553	on top of the soil	0	-	0
			Nis 03	254 m	47.6886/23.45611	on top of the soil	1	siliceous rock	0
			Nis 04	256 m	47.68907/23.45626	silty brownish-grey clay	1	silty brownish-grey clay	0
			Nis 05	278 m	47.69019/23.45701	on top of the soil	0	-	0
			Nis 06	300 m	47.69122/23.45886	on top of the soil	0	-	0
			Nis 07	311 m	47.69253/23.45974	on top of the soil	7	variously coloured siliceous rocks	2

* Numbers in accordance with Fig. 1.

Table 3. (Continued)

No.*	Acronym	Occurrence location/area	Stops	Elevation	Landmarks/GPS coordinates	Geological context	Samples collected no.	Clast type	analysis
13	Ba-Bai	Băița – Nistru-Băița interfluve	Bai 01 Bai 02 Bai 03 Bai 04Bis	337 m 343 m 358 m 366 m	47.69431/23.46257 47.69399/23.46379 47.69414/23.46572 47.69395/23.46605	on top of the soil silty brownish clay silty brownish clay grey-reddish/ yellowish mottled clay	0 1 1 1	- silty brownish clay + siliceous rock silty brownish clay + siliceous rock grey-reddish/ yellowish mottled clay + siliceous rock	0 0 0 0
14	Ba-Bai	Băița – Nistru-Băița interfluve	Bai 04 Bai 05 Bai 06 Bai 07 Bai 08 Bai 09 Bai 10 Bai 11 Bai 12 Bai 13 Bai 14 Bă 1-3/2017	369 m 378 m 402 m 402 m 384 m 354 m 345 m 284 m 284 m 260 m 249 m -	47.6939/23.46618 47.6944/23.46682 poorly cohesive whitish-grey sandstone silty brownish clay on top of the soil volcanics on top of the soil on top of the soil creek deposits Andesite creek deposits creek deposits creek deposits from DN 1C	4 4 3 2 2 0 0 0 0 0 0 26	sandstone + siliceous rock silicateous clay + siliceous rock silicateous rock silicateous rocks	0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 variously coloured siliceous rocks	0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 13
15a	Ba-Pie	Băița – Pietrariului valley							
15b									
16	Ba 4	Băița – Băița valley	Bă 4/2017	-	at 5.0 km NNE from DN 1C	alluvial deposit	1	reddish siliceous rock	0

Table 3. (Continued)

No.*	Acronym	Occurrence location/area	Stops	Elevation	Landmarks/GPS coordinates	Geological context		Samples collected no.	type	Clast analysis
17a	BM-Bor	Baia Mare - Poprad	Bor 01	442 m	47.68609/23.50935	on top of the soil	1	agate (?)	0	
17b		Frumușeaua	Bor 02	483 m	47.68659/23.50879	on top of the soil	6	variously coloured siliceous rocks	0	
17c			Bor 2-3	-	-	on top of the soil	12	variously coloured siliceous rocks	0	
18	BM-Bor	Baia Mare - Poprad	Bor 03	509 m	47.68781/23.50808	pyroclastic deposit	7	siliceous rock + pyroclastics	0	
		Frumușeaua	Bor 04	521 m	47.68734/23.50716	pyroclastic deposit	2	pyroclastic rocks	0	
			Bor 05	395 m	47.68283/23.50731	on top of the soil	3	variously coloured sandstones	0	
			Bor 06	394 m	47.68255/23.50666	on top of the soil	1	clear whitish-grey siliceous rock	0	
19	BM-Bor	Baia Mare - Poprad	Bor 07	392 m	47.68165/23.50639	rusty-yellowish silty sand	5	siliceous rock + sand	0	
		Frumușeaua	Bor 08	275 m	47.66957/23.50647	on top of the soil	0	-	0	
20	BM-Vfiri	Baia Mare - Iricău Peak	Bor 09	229 m	47.66985/23.51091	on top of the soil	0	-	0	
		Vfiri 01		564 m	47.67798/23.53471	on top of the soil	0	-	0	
		Vfiri 02		535 m	47.67747/23.53531	on top of the soil	5	yellowish-brown silt + siliceous rocks	0	
			Vfiri 03	525 m	47.67736/23.53589	on top of the soil	0	-	0	
			Vfiri 04	519 m	47.67693/23.53591	on top of the soil	0	-	0	
			Vfiri 05	490 m	47.67646/23.53501	pyroclastic deposit	3	pyroclastics + siliceous rocks	0	
			Fir 05	465 m	47.7192/23.57318	creek deposits	1	agate	0	
21	BM-Rom	Baia Mare - Romană valley								
22	Chiuz	Chiuzbaia - Chiuzbaia valley	Chiuz 01B	491 m	47.68988/23.66521	alluvial deposit	1	whitish-grey vein quartz	0	
23	Chiuz-Tur	Chiuzbaia - Tulburea valley	Chiuz 02	550 m	47.69395/23.6767	blackish claystone	2	black siliceous rock, very fine grained, opaque, dull	0	

Based on macroscopic traits, the siliceous rocks were grouped in the following categories:

- A) a multi-coloured yellow mustard-brownish-reddish or reddish material, fine-grained, dull, with breccia fabric (Figs. 4, 5/6, 9/1); found at locations on Seinel Valley (no. 2-3 in Fig. 1), Porcului Valley (no. 5 in Fig. 1), Nistru-Băița interfluve (no. 10-12, 16 in Fig 1) and Iricău Peak (no. 20 in Fig. 1); most of the samples have smoothed surfaces, rarely they have a whitish-yellowish "tuffaceous" cortex;
- B) a rusty brownish with grey/reddish/dark greyish or blackish material, greasy, semi-translucent (Figs. 5/2-3, 5/5, 6/6, 7/4-6, 9/3-4); found at locations on Nistru-Băița interfluve (no. 10-12, 14-15 in Fig. 1) and Iricău Peak (no. 20 in Fig. 1); all samples have smoothed surfaces or surfaces reminding the tree bark fabric;
- C) a grey-blueish or whitish (whitish-rosy) material, translucent, greasy lustre, with agate fabric (Fig. 9/5); found at locations on Seinel Valley (no. 3-4 in Fig. 1), Poprad Frumușeaua (no. 17a in Fig. 1), and Romană Valley (no. 21 in Fig. 1); some samples have a whitish-rusty "tuffaceous" cortex;
- D) a milky whitish material (sometimes with brownish or reddish dots), dull, coarse, and opaque (Fig. 9/5); found at locations on Seinel Valley (no. 2 in Fig. 1), Nistru-Băița interfluve (no. 10 in Fig. 1), Poprad Frumușeaua (no. 17b-17c in Fig. 1), and Chiuzbaia (no. 22 in Fig. 1); samples have smoothed surfaces; this material has low knapping qualities;
- E) a clear grey-whitish material, fine-grained, translucent, greasy lustre (Figs. 6/4-5, 9/6); found at locations on Nistru-Băița interfluve (no. 10, 13, 15 in Fig. 1); samples have smoothed surfaces;
- F) a grey-brownish material, fine-grained, dull, semi-opaque, with fossils visible to the naked eye (Figs. 6/1-3, 7/1-3, 9/7); found at locations on Nistru-Băița interfluve (no. 10 and 13 in Fig. 1) and Poprad Frumușeaua (no. 18 in Fig. 1); this material has smoothed surfaces (especially in secondary position), but many samples generally retain a whitish-yellowish "tuffaceous" surface (identified in the primary deposits as a transition material towards the sand/sandstone deposit);
- G) silicified blackish mudstone, very fine-grained, opaque, greasy lustre (Figs. 8/1-2, 9/8); found in primary position on Turburea Valley, left hand tributary of Chiuzbaia (no. 23 in Fig. 1);
- H) light grey-whitish sandstone (Fig. 9/8) found at locations on Poprad Frumușeaua (no. 18 in Fig. 1) and Chiuzbaia (no. 22 in Fig. 1);
- I) other materials such as incarbonized wood or a dark greyish opaque rock with rusty patina (Fig. 9/8) were found at locations on Nistru-Băița interfluve (no. 11 and 15 in Fig. 1).

Swiftly, it can be observed that materials from categories A, B, C, and D have a more or less widespread occurrence, while materials from categories E and F were only identified in the Nistru-Băița interfluve and Poprad Frumușeaua. Materials in categories A, B, E, and F seem to be the most abundant ones, in comparison to others (C and D). More so, all the varieties occur in the immediate vicinity of the site (2-3 km NNE, Nistru-Băița interfluve). Materials from categories A, B and C were also found in a colluvial deposit (no. 6 in Fig. 1) near the archaeological site (less than 0.5 km).

The information resulted from the review of the geological literature regarding siliceous rocks in the Baia Mare area was compiled in Table 4 and locations added to Fig. 1 (no. 24-50). The additional information (Table 4) has extended the occurrence area of siliceous rocks to the north of the locations identified/confirmed through the field surveys.

Table 4. Occurrence locations of siliceous rocks in the study area from bibliography:

No.*	Occurrence location/area	Siliceous rock type	Macroscopic traits	Geological context	References
24	Barnici Hill (Seini)	strongly silicified explosion breccias	yellowish to reddish colour	trachytes, trachyte agglomerates and breccias (Seini type andesite) ^{a)}	Rădulescu 1955, 37-38; Rădulescu 1958, 170, 186; Giuscă 1960, 502-503
25	Dealul Înalt Peak	siliceous sandstone chaledony	yellowish, micaceous red coloured, very large elements	Sarmatian deposits	Rădulescu 1958, 159, 182
26	Ungurului Valley	strongly silicified propylitic andesite	yellow and red colours, extreme hardness	andesitic agglomerates ("the old pyroclastics") ^{a)}	Rădulescu 1958, 184-185; Giuscă 1960, 502-503
51	NE of Ilba village	lenses of siliceous rocks	yellowish to dark brownish, very hard and brittle	fine whitish sands (Sarmatian)	Rădulescu 1958, 165, 185, 193
27	the hill between Ilba and Porcului valleys	strongly silicified explosion breccias	-	trachytes, trachyte agglomerates and breccias ^{a)}	Rădulescu 1958, 170, 186
52	the southern slope of Porcului Hill	silex (siliceous rock in general)	coffee-reddish or whitish, hard	sequence of tuffs, diatomites, tuffs and silex ^{a)}	Iorgulescu 1955, 74
53	Piciorul Porcului Hill (the slope from Merilor Valley)	jaspers, greyish silicified marlstones and siliceous claystones	-	agglomerates, white-yellowish tuffites and cinerites (Pannonian)	Givulescu 1967, 92
54	Toci Creek (on the right hand of Colbului Valley)	silicified marlstones	greyish, very hard	sequence of black and grey claystones, grey marlstones, tuffs and agglomerates (Upper Tortonian) ^{a)}	Iorgulescu 1955, 73
55	western tributary of Colbului Valley	strongly silicified propylitic andesite	yellow and red colours, extreme hardness	propylitic andesite ^{a)}	Rădulescu 1958, 165, 185, 193
56	the ridge between Băii and Roșie valleys				
28	Japului Peak (between Băii and Ilba valleys)				
57	Mestecănișului Valley	siliceous quartzitic sandstones	whitish, very fine-grained	sequence of sandstones and grey claystones	Iorgulescu 1955, 72
29	the ridge between Căpitanului and Cicârlăului valleys	strongly silicified propylitic andesite	yellow and red colours, extreme hardness	propylitic andesite ^{a)}	Rădulescu 1958, 165, 185, 193

* Numbers 24-50 in accordance with Fig. 1; numbers 51-63 for locations that were difficult to be plotted on the map in Fig. 1.

a) hydrothermally altered (adularized) volcanics pertaining to three hydrothermal phases of Pannonian age (Giuscă 1960, 499-502; Stanciu 1973, 43-45; Kovacs *et al.* 2013, 484).

Table 4. (Continued)

No.*	Occurrence /location/area	Siliceous rock type	Macroscopic traits	Geological context	References
58	Taloş Valley (between Cicârlăului and Nistrului valleys)	silicified claystones	-	bluish claystones with coarse sands (Middle Pannonian)	Marinescu 1964, 252-253
30	Şindileu Peak	strongly silicified Şindileu dacites reddish chalcedony and clear opal (transparent)	light yellowish-brown, reddish-brown to bright red -	Şindileu type dacites ^{a)} explosion breccias in Şindileu type dacites ^{a)}	Rădulescu 1958, 171, 186-187; Giuşcă 1960, 501-502
59	the ridge between Cicârlăului and Bancotei valleys	silicified explosion breccias strongly silicified propylitic andesite	red to very dark red various shades of colour yellow and red colours, extreme hardness	feldspathic dacites ^{a)} trachytes ^{a)} propylitic andesite ^{a)}	Rădulescu 1955, 37 Rădulescu 1955, 37-38
31	Piatra řoinului Peak	strongly silicified Şindileu dacites chalcedony opal	light yellowish-brown, reddish-brown to bright red reddish clear (transparent)	Şindileu type dacites ^{a)} explosion breccias in Şindileu type dacites ^{a)} feldspathic dacites ^{a)} trachytes ^{a)}	Rădulescu 1958, 171, 186-187 Rădulescu 1958, 172-173, 186-187; Giuşcă 1960, 501-502
32	Piatra Mare Peak (between Nistrului and Bancotei valleys)	completely silicified agglomerates strongly silicified andesitic agglomerates	- pale dark colours, very compact and hard	white-greyish or greenish andesitic agglomerates ^{a)} propylitic andesite agglomerates ^{a)}	Rădulescu 1958, 160-161, 184 Rădulescu 1955, 34
33	Lapoşa Valley (Băiţa)	jasper	intense brick-red with white or black areas	small veins and irregular vugs in Pannonian pyroxene andesites ^{a)}	Edelstein <i>et al.</i> 1989, 15
34	upon entering the Roşie Valley	strongly silicified explosion breccias	-	propylitized hornblende andesites ^{a)}	Cioflică 1956, 234, 237
35	Tarniţa Peak	strongly silicified explosion breccias	different colours	andesitic tuffs ^{a)}	Rădulescu 1955, 35
36	Limpedea Valley (Băiţa)	silicified marlstones silicified marl-limestones silicified tuffs	greyish, very hard -	volcano-sedimentary sequence ^{a)} sandstones and tuffs (Sarmatian) ^{a)} propylitized hornblende andesites ^{a)}	Iorgulescu 1955, 75 Marinescu 1964, 251-252
60	Muncelelor Creek (tributary of Limpedea Valley)	strongly silicified explosion breccias	-	Ulmoasa type pyroxene dacites ^{a)}	Cioflică 1956, 234, 237
37	middle Muncelelor Creek	strongly silicified explosion breccias	-	propylitized hornblende andesites ^{a)}	Cioflică 1956, 234, 237
61	Pietraru Hill (?)	strongly silicified explosion breccias	-	propylitized hornblende andesites ^{a)}	Cioflică 1956, 234, 237

Table 4. (Continued)

No.*	Occurrence location/area	Siliceous rock type	Macroscopic traits	Geological context	References
38	Tigherul Hill	silicified quartzitic sandstones	whitish, very hard	quartzitic sandstones (Middle Pannonian)	Marinescu 1964, 253-254
39	Murgău Ridge	silicified and adularized breccia silicified explosion breccias	whitish with various shades of brown -	Piscuiatu type quartz andesites (Pannonian) ^{a)} trachytes ^{a)}	Russo 1971, 368-369
40	Szarkaret/Nopții Creek, Roșie Valley (Baia Mare)	chalcedony	milky white (with submillimetre crusts to agate texture); sizes between 1-10 cm long and 1-2 cm thick	vein breccia cemented by quartz and limonite ^{a)}	Rădulescu 1955, 37-38 Edelstein <i>et al.</i> 1989, 14
41	Elena Ridge	«adularia quartzite»	whitish with various shades of brown	Piscuiatu type quartz andesites (Pannonian) ^{a)}	Russo 1971, 368-369
42	Pietroasa Valley				
43	Lungă Valley				
44	Piatra Mare Hill	silicified and adularized breccia	whitish with various shades of brown	Piscuiatu type quartz andesites (Pannonian) ^{a)}	Russo 1971, 368-369
45	Crucii Hill	«adularia quartzite»	whitish with various shades of brown	Jereapăn type pyroxene and hornblende andesites (Pannonian) ^{a)}	Russo 1971, 368-369
46	Vălimi Valley (Firiza)	jasper	abundant pieces measuring 1-30 cm in diameter (rarely 0.5 m); from yellow, red, brown to black	-	Edelstein <i>et al.</i> 1989, 15-16
62	Chiuzbaia Valley (between the confluence with Turburea and Loreni valleys)	silicified marlstones	very fine-grained, black	sequence of marlstones and claystones	Iorgulescu 1955, 77
63	Turburea Valley (left side tributary of Chiuzbaia Valley)	partially silicified marlstones	grey-chocolate brown	sequence of marlstones, limestones, tuffs and sandstones (Sarmatian-Pliocene)	Iorgulescu 1955, 76
47	Măgurei Valley (Chiuzbaia)	silicified claystones and blackish silicified claystones	-	sequence of claystones, black claystones and marlstones	Iorgulescu 1955, 76
48	Jidovoia Valley	diatomite	white-yellowish, reduced hardness, light, porous	diatomaceous deposits (Pliocene)	Ghiurcă, Jakab 1967, 66
49	Izvorul Popilor Creek		white-greyish to grey-blackish, more compact, harder, stratified		
50	Ciontolanului Valley (left side tributary of Săsar Valley)	silicified marlstones	dark grey	sequence of marlstones, tuffs and tuffaceous agglomerates (Pliocene)	Iorgulescu 1955, 78

Based on the geological context, three major groups of materials can be differentiated: 1) siliceous rocks (categories A, B, C, D, I from this study, the ones in Table 4) associated with hydrothermally altered volcanics (in Seini type andesites, Sindileu type dacites, Ulmoasa type pyroxene dacites, Piscuiatu type quartz andesites, Jereapăn type pyroxene and hornblende andesites, the volcano-sedimentary formation; the hydrothermal activity is of Pannonian age, Kovacs *et al.* 2013, 484); 2) siliceous rocks as lenses/tabular bodies in Pannonian sand, sandstone or clay deposits (categories E and F from this study, and no. 51 and 48-49 in Table 4); 3) silicified/siliceous detrital rocks in Sarmatian and Pannonian deposits (the sandstones and the mudstone from this study, but also no. 24, 57, 38 in Table 4).

The data collected regarding the size and the shape of the clasts allows to describe the availability of these siliceous materials in the study area. The size of the materials varies from small pebbles to large cobbles with predominantly angular to subangular contours (Figs. 9). Only materials from categories A, B and E reach boulder sizes (Figs. 4-8). The material from category F (Fig. 6/1-3, 7/1-3) occurs in its primary context as large lenses (from decimetre to metres in length and 15-20 cm in thickness). Clasts of this material (no. 10 in Fig. 1) have angular to subangular contours, pebble to small cobble sizes, with a compact elongated form (Fig. 11) in agreement with its tabular/lens like form in the primary deposit.

The two ternary plots (Figs. 10-11) show that the siliceous materials in the study area do not exhibit any particular shape patterns, neither between sampling locations, nor between macroscopic categories.

When plotted according to their sizes (Fig. 10), clasts have forms stretching from platy/compact platy to bladed/compact bladed and elongated/compact elongated (with maximum projection sphericity average values between 0.67 and 0.84), generally along the continuum from oblate (two long axes and one short one) to prolate (one long axis and two short ones). When plotted according to their raw material categories (Fig. 11), clasts have forms from bladed/compact bladed to compact elongated (with maximum projection sphericity average values between 0.64 and 0.78) and with a clear prolateness tendency.

6. Discussion and conclusions

Considering the results of the field surveys from 2017-2018 (correlated with the geological references) it can be stated that various types of siliceous rocks (associated with different geological contexts), with a high degree of macroscopic variability (different colours, sizes and knapping qualities, with bladed/compact bladed and compact elongated forms), occur abundantly throughout the study area. All the macroscopic categories identified at Seini, Ilba, Poprad Frumușeaua, and Iricea were also recognised in the immediate vicinity of the site (Nistru-Băița interfluve). The geological context indicates that most of the siliceous rocks from the study area are associated with hydrothermally altered volcanics (categories A, B, C, D, I), but other types of siliceous rocks occur as lenses in Pannonian sand, sandstone or clay deposits (categories E and F). Another type of knappable raw materials is represented by the silicified/siliceous detrital rocks (sandstones and mudstones) found throughout the study area (Sarmatian and Pannonian deposits). All of these occurrences are considered as local possible supply sources (under 50 km) in accordance with most definitions used in the reconstruction of UP raw materials procurement territories (Kaminská *et al.* 2000, 66; Félot-Augustins 2009, 38).

Based on a preliminary macroscopic analysis of the artefacts from Bușag-Coasta Bușagului, the raw materials identified and sampled from locations in the Nistru-Băița interfluve cover more or less all the macroscopic varieties from the archaeological site (compare Fig. 8/6 with Fig. 9). But this is a matter that will be treated accordingly in a feature study (the petrographic analysis is in preparation).

As it has been shown above (Section 2), the archaeological information indicated a local source for the predominant raw materials from Buşag-Coasta Buşagului (see Table 1; Păunescu 2001, 76; Cârciumaru *et al.* 2007, 13, 31) and emphasized the occurrences near Ilba village (relying on a few geological works such as Iorgulescu 1955, Rădulescu 1958; Givulescu 1967), the area around the site remaining more or less of a blind spot (covered by the vague hint that slope deposits, Tăuaşul and Someş gravels contain these raw materials). These field surveys, focusing on the area surrounding the archaeological site (Coasta Buşagului hill, Nistru-Băiţa interfluve), proved to be very successful in identifying various types of siliceous rocks (some of them occurring in other areas also). The material described in category E may be the one indicated by Nicolăescu-Plopşor, Kovacs (1959, 38), and even if it is not, this research has confirmed the previous mentions regarding the occurrence of siliceous rocks around the site and Băiţa area (Nicolăescu-Plopşor, Kovacs 1959, 38; Bitiri, Cârciumaru 1984, 85).

A broader spectrum of possible supply sources has been provided by Crandell (2014, 74-75), confirmed by the field surveys from Seinel Valley, Porcului Valley, Poprad Frumuşeaua, and Iricău Peak (Fig. 1 and Table 3), but also by the review of geological data (Fig. 1 and Table 4).

The field surveys from Firiza and Chiuzbaia valleys were unsuccessful in verifying the information given by Crandell (2014). Though Crandell (2014, 74-75) indicated many more locations for the occurrence of siliceous rocks in this area, he did not discuss the geological context of the samples he collected and analysed and did not differentiated between them based on this criterion. Even the petrographic characteristics mentioned by Crandell (2014, 77-80) imply such divisions. In contrast, the results of this contribution suggest that the siliceous rocks from the study area can be differentiated based on their geological contexts and macroscopic aspect and is expected that the petrographic characteristics to support these divisions (pending the petrographic study, this is only a working theory).

The materials collected by R. Dobrescu from Ilba and Firiza (Fig. 8/2) have similar macroscopic features with materials from category A (Fig. 8/1). The ones collected by R. Dobrescu from Firiza (exact location unknown) may come from the source on Vălini Valley (no. 46 in Fig. 1 and Table 4), and do not seem to be very different (macroscopically) than the ones in category A collected from Seini and Ilba (in Seini type andesites) or Nistru (in Şindileu type dacites) (see Fig. 9). Given that they occur in different geological contexts (Table 4) some petrographic and chemical differences should be expected (Manilici *et al.* 1985). Based on their geological context and petrographic traits (Edelstein *et al.* 1989, 15-16; Crandell 2014, 77-80), these reddish-yellowish-brownish materials are not jaspers (at least not in the sense defined by Dobrescu 2008, 103). The term jasper is used by Edelstein *et al.* (1989) for the occurrences of siliceous rocks from Lapoşa (Băiţa, in Pannonian pyroxene andesites, jaspers that also occur at Ilba) and Vălini (Firiza) valleys (no. 33 and 46 in Fig. 1 and Table 4), by Givulescu (1967) for the siliceous rocks in tuffs from Piciorul Porcului Hill (no. 53 in Table 4), but also by Crandell (2014, 77-80). This term needs clarifying, as do the others used in the archaeological, petro-archaeological and geological literature for the siliceous rocks in the Baia Mare area, but only a petrographic analysis correlated with the geological context of the samples would allow an acceptable solution to this problem.

Though in small percentages, the presence of silicified clay or marl in the UP assemblages from NW Romania (see above, Section 2) represents an important fact in discussing the UP raw material acquisition patterns, especially because some of these materials are suspected to have a meso- (50-100 km) or extra-local provenance (above 100 km) (Ciornei, Mariş 2018). As it can be seen from the geological data (Table 4), black or grey silicified marlstones and siliceous claystones occur throughout the area (no. 53, 54, 58, 62, 63, 47, 50 in Table 4). This type of material (a blackish siliceous mudstone) has only been identified and sampled during the field survey from Chiuzbaia (no. 23 in Fig. 1). Compared to the geological information, this represents a drawback of the study. The provenance of the silicified clay or marls from the archaeological sites remains an open discussion. Further field surveys are needed in order to sample the other geological deposits

mentioned in the literature and a comparative petrographic (and/or geochemical) study carried out.

Another drawback of the study seems to be that many of the materials sampled and collected come from secondary geological deposits (creek and river gravels) or from the surface (on top of the soil). At first glance this casts doubt on the contribution of this study to the Palaeolithic supply sources. One might argue that these secondary geological deposits have a Holocene age, thus questioning the validity of these locations as Palaeolithic sources. Regarding the geological age of the creek gravels sampled in this study there is no point in trying to advocate for their designation as Holocene or Pleistocene, because, from the raw material acquisition perspective, these deposits only represent a proxy: geological deposits similar to those that might have existed during the Upper Palaeolithic. As to the locations where the siliceous rocks were identified at the surface of the soil, this seem to be a widespread situation in the area where siliceous rocks are associated with hydrothermally altered volcanics, the landscape having a ruiniform appearance (Russo 1971, 369).

On the same note, other weak points of this study are represented by: the design and execution of the field surveys without a prior review of the geological literature; the predominant choice of survey routs on major valleys (hence the lack of direct observations regarding the relationship between the siliceous rocks and host-rocks). These have limited the capacity to identify the siliceous rocks in their proper geological context and to have a first-hand understanding of the area to the NW of the site (Şindileu Peak).

Also, one can argue that this study brings nothing new to the matter of UP supply sources as the archaeological literature (see Section 2) showed no uncertainty regarding the local provenance and the macroscopic variability of the raw materials called opal, jasper, chalcedony, volcanic tuff, and so forth. Be that as it may, this is the first (petro-archaeological) study that tries to discuss these raw materials in their proper geological context and has also provided evidence for the occurrence of siliceous rocks near the archaeological site.

ACKNOWLEDGMENTS

The field research in 2017 was conducted as part of the French-Romanian team excavating at Buşag-Coasta *Buşagului* site, excavations coordinated by Roxana Dobrescu ("Vasile Pârvan" Institute of Archaeology) and Agnès Lamotte/Alain Tuffreau (Mission Archéologique Française), research project *Le Paléolithique de Roumanie* (Ministère français des Affaires étrangères et du Développement international and "Vasile Pârvan" Institute of Archaeology). The field research in 2018 was carried out as part of the internal research project of "Vasile Pârvan" Institute of Archaeology (*Bazinul Oaşului și Maramureşului în timpul Paleoliticului superior: cadre cronologic și culturale*), with the support of the Maramureş County Museum of History and Archaeology (Baia Mare). I am very grateful to Dan Pop for his constant support during my stay in Baia Mare.

References

- Anastasiu 1999 N. Anastasiu, *Petro-Sed: Glossar de sedimentologie și petrologie sedimentară*, Ed. Universității din București, București 1999, 180 p.
- Astaloș, Kasztovszky 2009 C. Astaloș, Z. Kasztovszky, *Prompt Gamma Activation Analysis of Some Prehistoric Stone Tools from North-Western Romania*, In: J.-F. Moreau, R. Auger, J. Chabot, A. Herzog (eds.), Proceedings of the 36th International Symposium on Archaeometry, 2-6 May 2006, Quebec City, Canada, Cahiers d'archéologie du CELAT 25 (Série archéométrie 7), Québec, 2009, 135-141.
- Bitiri 1969 M. Bitiri, *Gravetianul în nord-vestul României*, SCIV 20 (4), 1969, 515-531.
- Bitiri 1971 M. Bitiri, *Așezarea paleolitică de la Bușag (date preliminare)*, Marmația 2, 1971, 7-18.
- Bitiri 1972 M. Bitiri, *Paleoliticul în Țara Oașului. Studiu arheologic*, Biblioteca de arheologie, Seria complementară 1, Centrul de Informare și Documentare în Științe Sociale și Politice, București, 1972, 196 p.
- Bitiri 1980 M. Bitiri, *Câteva date privind etapa de sfârșit a paleoliticului superior în nord-vestul României*, StCom Satu Mare 4, 1980, 25-41.
- Bitiri, Cârciumaru 1980 M. Bitiri, M. Cârciumaru, *Le milieu naturel et quelques problèmes concernant le développement du Paléolithique supérieur sur le territoire de la Roumanie*, In: L. Banesz et J.K. Kozłowski (eds.), Colloque international "L'Aurignacien et le Gravettien (Périgordien) dans leur cadre écologique, 14-21 septembre 1980, Krakow-Nitra", Nitra, 1980, 65-75.
- Bitiri, Cârciumaru 1984 M. Bitiri, M. Cârciumaru, *Așezarea paleolitică de la Bușag și mediul său natural*, Marmația 5-6 (1979-1981), 1984, 79-106.
- Bîrlea 1969 V. Bîrlea, *Ignimibritele de la Orașu Nou (jud. Satu Mare)*, Studii și Cercetării de Geologie, Geofizică, Geografie, Seria de Geologie 14 (1), 1969, 83-96.
- Borcoș *et al.* 1972 M. Borcoș, B. Lang, S. Peltz, N. Stan, *Evoluția vulcanismului neogen în partea de vest a muntilor Gutîi (Negrești - Seini - Băița)*, Studii Tehnice și Economice - Seria I (Mineralogie-Petrografie) 6, 1972, 7-35.
- Borcoș *et al.* 1973a M. Borcoș, B. Lang, S. Peltz, N. Stan, *Evoluția vulcanismului neogen în partea centrală a muntilor Gutîi (Băița - Certeze - Săpânța - Baia Sprie)*, Studii Tehnice și Economice - Seria I (Mineralogie-Petrografie) 9, 1973, 7-34.
- Borcoș *et al.* 1973b M. Borcoș, B. Lang, S. Peltz, N. Stan, *Volcanisme Néogène des monts Gutîi*, Revue Roumaine de Géologie, Géophysique et Géographie, Série de Géologie 17 (1), 1973, 81-93.
- Borcoș *et al.* 1973c M. Borcoș, B. Lang, S. Peltz, N. Stan, *Geological Map of Gutăi Mountains, scale 1: 100000*, Geological Institute, Bucharest, 1973.
- Borcoș *et al.* 1980 M. Borcoș, S. Peltz, N. Stan, Fl. Marinescu, M. Săndulescu, N. Țicleanu, T. Bandrabur, C. Stanciu, *Harta Geologică a României, scara 1: 50000, Foaia Seini (6d)*, București, 1980.

- Borcoş *et al.* 1981 M. Borcoş, S. Peltz, N. Stan, D. Russo-Săndulescu, Fl. Marinescu, N. Ticleanu, M. Săndulescu, *Harta Geologică a României, scara 1: 50000, Foaia Firiza (7c)*, Bucureşti, 1981.
- Cârciumaru *et al.* 1985 M. Cârciumaru, A. Muraru, E. Cârciumaru, A. Otea, *Contribuţii la cunoaşterea surselor de obsidian ca materie primă pentru confectionarea uneltelor paleolitice de pe teritoriul României*, MemAntiq 10-11 (1977-1979), 1985, 561-603.
- Cârciumaru *et al.* 2007 M. Cârciumaru, E.C. Nițu, M. Frânculeasa, *Consideraţii preliminare asupra celor mai importante surse de materie primă litică întrebuiantă în preistorie pentru realizarea utilajelor*, ArhMold 30, 2007, 7-40.
- Chițimuş *et al.* 1967 V. Chițimuş, Maria Chivu, V. Dragu, O. Edelstein, I. Kalmar, E. Mărgărit, *Asupra vîrstei unor erupţiuni din bazinele miniere Baia Mare, Dări de Seamă ale ředinçelor Comitetului de Stat al Geologiei* 53/1 (1965-1966), 1967, 315-327.
- Cioflică 1956 G. Cioflică, *Studiul geologic și petrografic al formațiunilor eruptive din regiunea Băița (Baia Mare)*, Analele Universității „C.I. Parhon”. Seria Științelor Naturii 11, 1956, 233-251.
- Ciornei 2017 Al. Ciornei, *Upper Palaeolithic supply sources: assessing chert occurrence and availability in the Lower Danube Valley*, Materiale (N.S.) 13, 2017, 129-154.
- Ciornei, Mariş 2018 Al. Ciornei, I. Mariş, *From the Lower Danube to the Middle Prut and across the Carpathians: long-distance raw material transfers during the Upper Palaeolithic*, Marmatia 15, 2018, 41-67.
- Crandell 2014 O. Crandell, *Knappable lithic resources of North-Western Romania: A mineralogical study*, Journal of Lithic Studies 1 (1), 2014, 73-84.
- Culicov *et al.* 20 O.A. Culicov, M.V. Frontasyeva, L. Daraban, *Characterization of obsidian found in Romania by Neutron Activation method*, Romanian Reports in Physics 64 (2), 2012, 609-618.
- Dobrescu 2002 R. Dobrescu, *Atelierul aurignacian din punctul Coasta Buşagului (Buşag, comuna Tăuții Măgherăuș, jud. Maramureș)*, Studii de Preistorie 1 (2001), 2002, 5-31.
- Dobrescu 2008 R. Dobrescu, *Aurignacianul din Transilvania*, Studii de Preistorie Supplementum 3/2008, Ed. Renaissance, Bucureşti, 2008, 424 p.
- Dobrescu *et al.* 2018 R. Dobrescu, A. Tuffreau, C. Bonsall, *L'utilisation de l'obsidienne au Paléolithique supérieur dans le nord-ouest de la Roumanie*, L'anthropologie 122, 2018, 111-128.
- Edelstein *et al.* 1989 O. Edelstein, K. Edelstein, A. Götz, *Observaţii mineralogice şi gemologice asupra unor ocurenţe de opal, calcedonie şi jasp din munţii Oaş-Văratec*, Dări de Seamă ale ředinçelor Institutului de Geologie şi Geofizică. 1. Mineralogie-Petrologie 74 (1987), 1989, 11-20.
- Féblot-Augustins 2009 J. Féblot-Augustins, *Revisiting European Upper Paleolithic Raw Material Transfers: The Demise of the Cultural Ecological Paradigm?*, In: B. Adams and B. Blades (eds.), *Lithic Materials and Paleolithic Societies*, Oxford, 2009, 25-46.
- Gherasi, Bombiţă 1967 N. Gherasi, Gh. Bombiţă, *Notă explicativă la harta geologică 1: 200000, Foaia Baia Mare (3)*, Comitetul de stat al Geologiei - Institutul Geologic, Bucureşti, 1967, 74 p.

- Gherasi *et al.* 1967 N. Gherasi, Gh. Bombiță, Al. Vasilescu, H. Kräutner, *Geological map of Romania, scale 1: 200000, Baia Mare Sheet (3)*, Comitetul de stat al Geologiei - Institutul Geologic, București, 1967.
- Ghiurcă, Jakab 1967 V. Ghiurcă, E. Jakab, *Diatomita de la Chiuzbaia (Baia Mare)*, Studia Universitatis „Babeş-Bolyai”, Series Geologia-Geographia 1, 1967, 63-74.
- Giușcă 1960 D. Giușcă, *Adularizarea vulcanitelor din regiunea Baia Mare*, Studii și cercetări de Geologie, Geofizică, Geografie. Seria de Geologie 5 (3), 1960, 499-507.
- Givulescu 1967 R. Givulescu, *Câteva precizări în legătură cu vârsta depozitelor sedimentare din Dealul Piciorul Porcului, comuna Ilba, reg. Maramureş*, Comunicări de Geologie 4, 1967, 91-93.
- Iorgulescu 1955 T. Iorgulescu, *Microfauna unor profile din Sedimentarul zonei eruptive a regiunii Baia Mare*, Dări de Seamă ale Ședințelor Comitetului Geologic 39 (1951-1952), 1955, 69-83.
- Kaminská *et al.* 2000 L. Kaminska, J.K. Kozlowski, B. Kazior, M. Pawlikowski, K. Sobczyk, *Long term stability of raw materials procurement systems in the Middle and Upper Paleolithic of the Eastern Slovakia: a case study of the Topla/Ondava river valleys*, Praehistoria 1, 2000, 63-81.
- Kovacs *et al.* 2013 M. Kovacs, Z. Pécskay, Al. Fülöp, M. Jurje, O. Edelstein, *Geochronology of the Neogene intrusive magmatism of the Oaș-Gutâi Mountains, Eastern Carpathians (NW Romania)*, Geologica Carpathica 64 (6), 2013, 483-496.
- Kovacs, Fülöp 2003 M. Kovacs, Al. Fülöp, *Neogene volcanism in Gutâi Mts. (Eastern Carpathians): a review*, Studia Universitatis Babeş-Bolyai, Geologia 48 (1), 2003, 3-16.
- Marinescu 1964 Fl. Marinescu, *Date noi privind Sarmațianul și Pannonianul din regiunea Baia Mare*, Dări de Seamă ale Ședințelor Comitetului Geologic 50/2 (1962-1963), 1964, 251-258.
- Manilici *et al.* 1985 V. Manilici, A. Dumitrescu, M. Răduț, V. Macaleț, I. Kalmar, O. Edelstein, *Studiul cuarțitelor hidrotermale dintre Seini și valea Firizei, județul Maramureș*, Dări de Seamă ale Ședințelor Institutului de Geologie și Geofizică. 1. Mineralogie-Petrologie-Geo chimie 69 (1982), 1985, 301-321.
- Nandris 1975 J. Nandris, *A re-consideration of the South-East European sources of archaeological obsidian*, Bulletin of the Institute of Archaeology 12, 1975, 71-101.
- Nicolăescu-Plopșor, Kovacs 1959 C.S. Nicolăescu-Plopșor, E. Kovacs, *Cercetările paleolitice din regiunea Baia Mare*, Materiale VI, 1959, 33-42.
- Păunescu 1970 Al. Păunescu, *Evoluția uneltelor și armelor de piatră cioplită descoperite pe teritoriul României*, Ed. Academiei RSR, București, 1970, 360 p.
- Păunescu 2001 Al. Păunescu, *Paleoliticul și mezoliticul din spațiul transilvan*, Ed. Agir, București, 2001, 574 p.
- Rădulescu 1955 D.P. Rădulescu, *Cercetări petrografice în partea de vest a regiunii Baia Mare (între V. Băiții și Seini)*, Dări de Seamă ale Ședințelor Comitetului Geologic 39 (1951-1952), 1955, 33-44.
- Rădulescu 1958 D.P. Rădulescu, *Studiul petrografic al formațiunilor eruptive din regiunea Seini-Ilba-Nistru (Baia Mare)*, Anuarul Comitetului Geologic 31, 1958, 151-293.

- Rădulescu, Borcoș 1968 D. Rădulescu, M. Borcoș, *Vedere de ansamblu asupra desfășurării vulcanismului neogen în România*, Anuarul Comitetului de Stat al Geologiei 36, 1968, 143-158.
- Roșu 1973 Al. Roșu, *Geografia fizică a României*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1973, 433 p.
- Russo 1971 D. Russo, *Zonalitatea metamorfismului hidrotermal în vulcanitele neogene de la Valea Roșie și Dealul Crucii (Baia Mare)*, Studii și Cercetări de Geologie, Geofizică, Geografie, Seria de Geologie 16 (2), 1971, 353-376.
- Sagatovici et al. 1960 Al. Sagatovici, F. Arion, I.C. Popescu, *Contribuții la cunoașterea perlitelor din Țara Oașului*, Comunicări de Geologie-Geografie 1957-1959, 1960, 45-50.
- Stan, Bîrlea 1967 N. Stan, V. Bîrlea, *Puncte de vedere asupra vulcanismului neogen de la Racșa – Vama – Certeze*, Dări de Seamă ale Ședințelor Comitetului de Stat al Geologiei, 53/1 (1965-1966), 1967, 215-232.
- Stanciu 1972 C. Stanciu, *Procese de transformare hidrotermală asociate mineralizațiilor dintre Rașca și Dealul Crucii (Munții Gutîi)*, Studii Tehnice și Economice – Seria I (Mineralogie-Petrografie) 6, 1972, 37-63.
- Stanciu 1973 C. Stanciu, *Hydrothermal alteration of Neogene volcanic rocks from ore deposits in Gutîi Mountains (East Carpathians)*, Revue Roumaine de Géologie, Géophysique et Géographie – Série de Géologie, 17 (1), 1973, 43-62.
- Tuffreau et al. 2013 A. Tuffreau, R. Dobrescu, S. Balescu, M.C. Văleanu, *Boinești (département de Satu-Mare), Moustérien, Aurignacien et processus taphonomiques*, Materiale (S.N.) 9, 2013, 7-39.
- Williams, Nandris 1977 O. Williams, J. Nandris, *The Hungarian and Slovak Sources of Archaeological Obsidian: an Interim Report on Further Fieldwork, with a Note on Tektites*, Journal of Archaeological Science 4, 1977, 207-219.

Ocurența și disponibilitatea rocilor silicioase în jurul sitului paleolitic de la Bușag-Coasta Bușagului (județul Maramureș, Nord-Vestul României) (Rezumat)

În 2017-2018 un număr de 14 periegheze au fost realizate pentru a evalua ocurența și disponibilitatea rocilor silicioase în zona Baia Mare. Rezultatele cercetărilor de teren au arătat că în zonă se găsesc din abundență variate tipuri de roci silicioase (asociate cu diferite contexte geologice) cu un mare grad de varibilitate macroscopică (diferite culori, dimensiuni, calități de cioplire, cu forme de la lamelar/lamelar compact la prismatic compact). Toate categoriile macroscopice identificate la Seini, Ilba, Poprad Frumușeaua, și Iricău au fost recunoscute și în imediata apropiere a sitului (interfluviul Nistru-Băița). Contextul geologic sugerează că majoritatea rocilor silicioase din zona de studiu sunt asociate vulcanitelor alterate hidrotermal, în timp ce alte roci silicioase apar ca lentile în depozite de nisip, gresie sau argilă. Un alt tip de materii prime ce se pretează cioplirii este reprezentat de roci detritice silicificate/silicioase (gresii și argile) ce apar în toată zona.

Lista tabelelor și figurilor

Tabelul 1. Tipurile de materii prime utilizate în situl Paleolitic superior de la Bușag-Coasta Bușagului.

Tabelul 2. Cercetări de teren în partea sudică a Munților Gutâi (zona Baia Mare, județul Maramureș).

Tabelul 3. Locații de ocurență și puncte de eșantionare a rocilor silicioase în zona de studiu.

Tabelul 4. Locații de ocurență a rocilor silicioase în zona de studiu din bibliografie.

Fig. 1. Hartă a zonei de studiu cu situl Paleolitic superior de la Bușag-Coasta Bușagului (nr. 1) și locații de ocurență cu roci silicioase care se pretează cioplirii (vezi Tabelele 3 și 4). Harta suport a fost redesenată și modificată după o bucată din Foaia Baia Mare (Gherasi *et al.* 1967); informația geologică este în acord general cu Borcoș *et al.* (1973c) și Kovacs *et al.* (2013). Inset 1A – Locații pe Valea Porcului; Inset 1B – Locații pe interfluviul Nistru-Băița; Inset 1C – Locații în zona Borcut-Iricău. Hărțile suport pentru inserțiile 1A și 1B au fost redesenate după Foaia Seini (Borcoș *et al.* 1980), în timp ce 1C a fost redesenată după Foaia Firiza (Borcoș *et al.* 1981).

Fig. 2. Harta perieghezelor din 2017 cu locațiile cu roci silicioase ce se pretează cioplirii (vezi Tabelul 3).

Fig. 3. Harta perieghezelor din 2018 cu locațiile cu roci silicioase ce se pretează cioplirii (vezi Tabelul 3; proiecția este latitudine-longitudine WGS-84).

Fig. 4. Cercetări de teren în apropiere de satele Seini (1-3) și Ilba (4-6) (județul Maramureș): 1-3. Roca de bază expusă și claste de roci silicioase pe albia unui tributar de stânga al râului Seinel (locația Se 1); 3-6. Roca de bază expusă și claste de roci silicioase în albia Văii Porcului (locația Il-Por 1-3); ciocanul are 28 cm lungime (fotografii de Al. Ciornei 2017).

Fig. 5. Cercetări de teren pe interfluviul Nistru-Băița (orașul Tăuții-Măgherăuș, județul Maramureș): 1-3. Confluența dintre pârâul tributar de stânga și râul Nistru, locația unde au fost găsite numeroase claste de roci silicioase de diferite măsuri (punctul GPS Nis 01); 3-6. Zona în care au fost descoperite claste de roci silicioase la suprafața solului și în pietrișurile altui tributar de stânga al Nistrului (punctul GPS Nis 03-07); ciocanul are 32 cm lungime (fotografii de Al. Ciornei 2018).

Fig. 6. Cercetări de teren pe interfluviul Nistru-Băița (satul Băița, județul Maramureș): 1. Lentilă de silicolit gri-maroniu într-o argilă siltică brună (punctul GPS Bai 02); 2-3. Lentile de silicolit alburiu-maroniu (15-20 cm grosime) într-o gresie gri-deschisă slab cimentată (punctul GPS Bai 04); ciocanul are 32 cm lungime (fotografii de Al. Ciornei 2018); 4-6. Claste de roci silicioase gri-alburii-gălbui sau gălbui-maronii pe pârâul Pietrarului (un tributar de dreapta al râului Băița, punctele GPS Bai 11-14); ciocanul are 28 cm lungime (fotografii de Al. Ciornei 2017).

Fig. 7. Cercetări de teren în apropiere de Baia Mare (județul Maramureș): 1-3. Lentilă de silicolit alburiu-maroniu (peste 2.8 m lungime, 0.12-0.20 m grosime) într-un nisip fin gălbui-ruginiu (Poprad Frumușeaua, punctul GPS Bor 07); 4-6. Claste de roci silicioase de diferite dimensiuni și culori la suprafața solului pe Vârful Iricău (punctele GPS VfIri 01-04); ciocanul are 32 cm lungime (fotografii de Al. Ciornei 2018).

Fig. 8. Cercetări de teren în apropiere de Baia Sprie și Baia Mare (județul Maramureș): 1-2. Argilă silicificată de culoare neagră pe pârâul Turburea (tributar de stânga al râului Chiuzbaia, punctul GPS Chiuz 02); 3-5. Aspecte diverse ce prezintă stricăciunile produse de drumurile recent construite (2018) prin situl arheologic Bușag-Coasta Bușagului (punctele GPS Bu-CB 01a-01d), drumuri construite de primăria orașului Tăuții-Măgherăuș fără autorizație și fără săpătură de salvare; 6. Artefacte colectate din pământul deranjat de construcția drumului și de la suprafață de pe o parcelă aflată între drumuri; mira are 10 cm și ciocanul are 32 cm lungime (fotografii de Al. Ciornei 2018).

Fig. 9. Roci silicioase colectate în 2004, 2017-2018; mira are 20 cm lungime (fotografii de Al. Ciornei 2018).

Fig. 10. Diagramă ternară cu claste de roci silicioase (categorii de formă vs. clasele de dimensiuni) din locațiile de eșantionare din cadrul zonei de studiu (pentru numele întregi și context vezi Tabelul 3 și Fig. 1). Diagrama a fost construită cu valorile medii pentru fiecare locație, cu excepția cazurilor în care $n = 1$.

Fig. 11. Diagramă ternară cu claste de roci silicioase (categorii de formă vs. categorii de materii prime) din locațiile de eșantionare din cadrul zonei de studiu (pentru numele întregi și context vezi Tabelul 3 și Fig. 1). Diagrama a fost construită cu valorile medii pentru fiecare locație.

Alexandru CIORNEI
"Vasile Pârvan" Institute of Archaeology, Bucharest
eualex1984@gmail.com

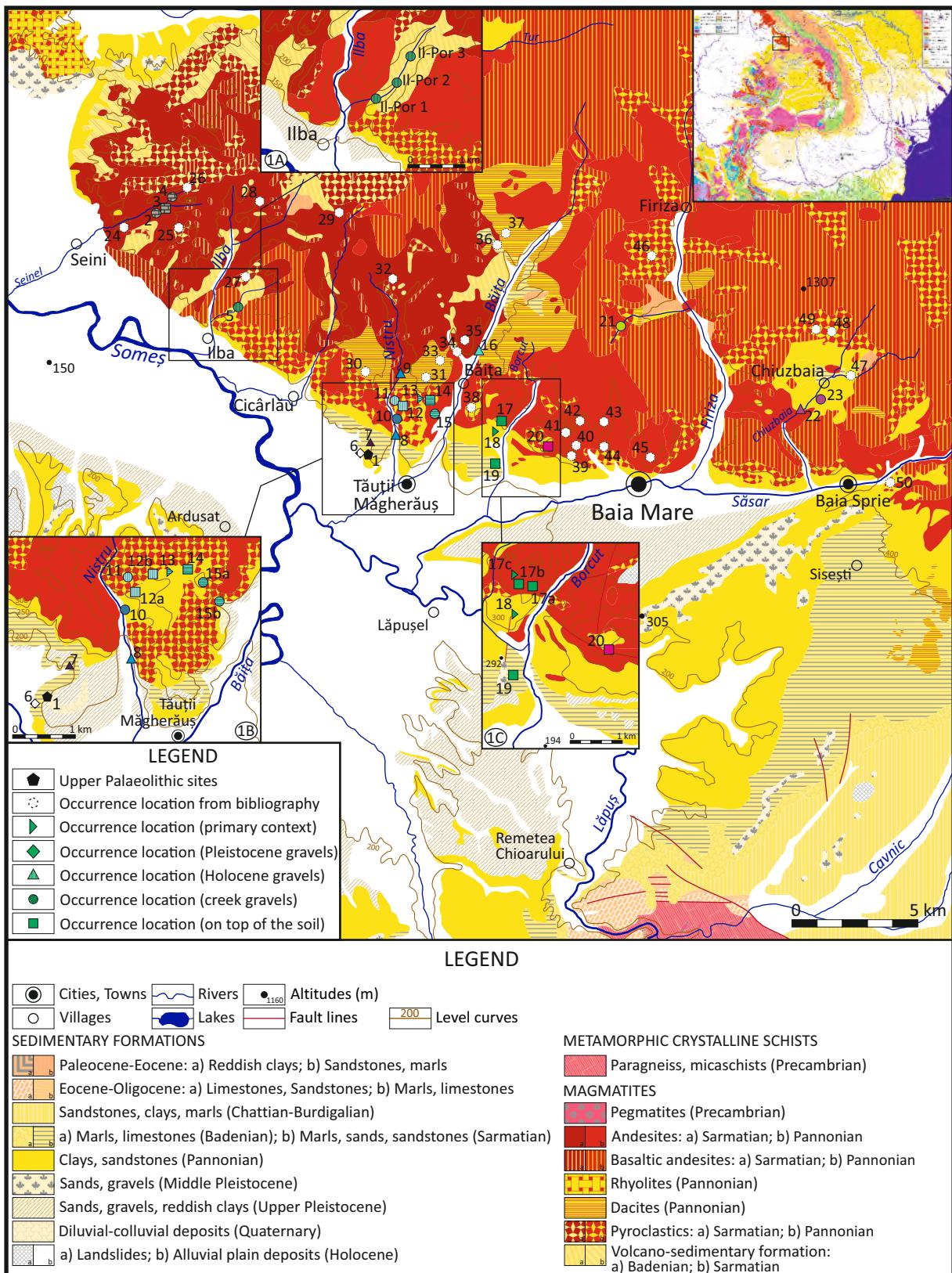

Fig. 1. Map of the study area with the Upper Palaeolithic site from Bușag-Coasta *Bușagului* (no. 1) and the occurrence locations of knappable siliceous rocks (see Tables 3 and 4). The map support was redrawn and modified after a piece of the Baia Mare Sheet (Gherasi *et al.* 1967); the geological information is in general agreement with Borcoș *et al.* (1973c) and Kovacs *et al.* (2013). Inset 1A – Locations on Porcului Valley; Inset 1B – Locations in the Nistru-Băița interfluvium; Inset 1C - Locations in Borcut-Iricău area. Map supports for insets 1A and 1B were redrawn after Seini Sheet (Borcoș *et al.* 1980), while inset 1C was redrawn after Firiza Sheet (Borcoș *et al.* 1981).

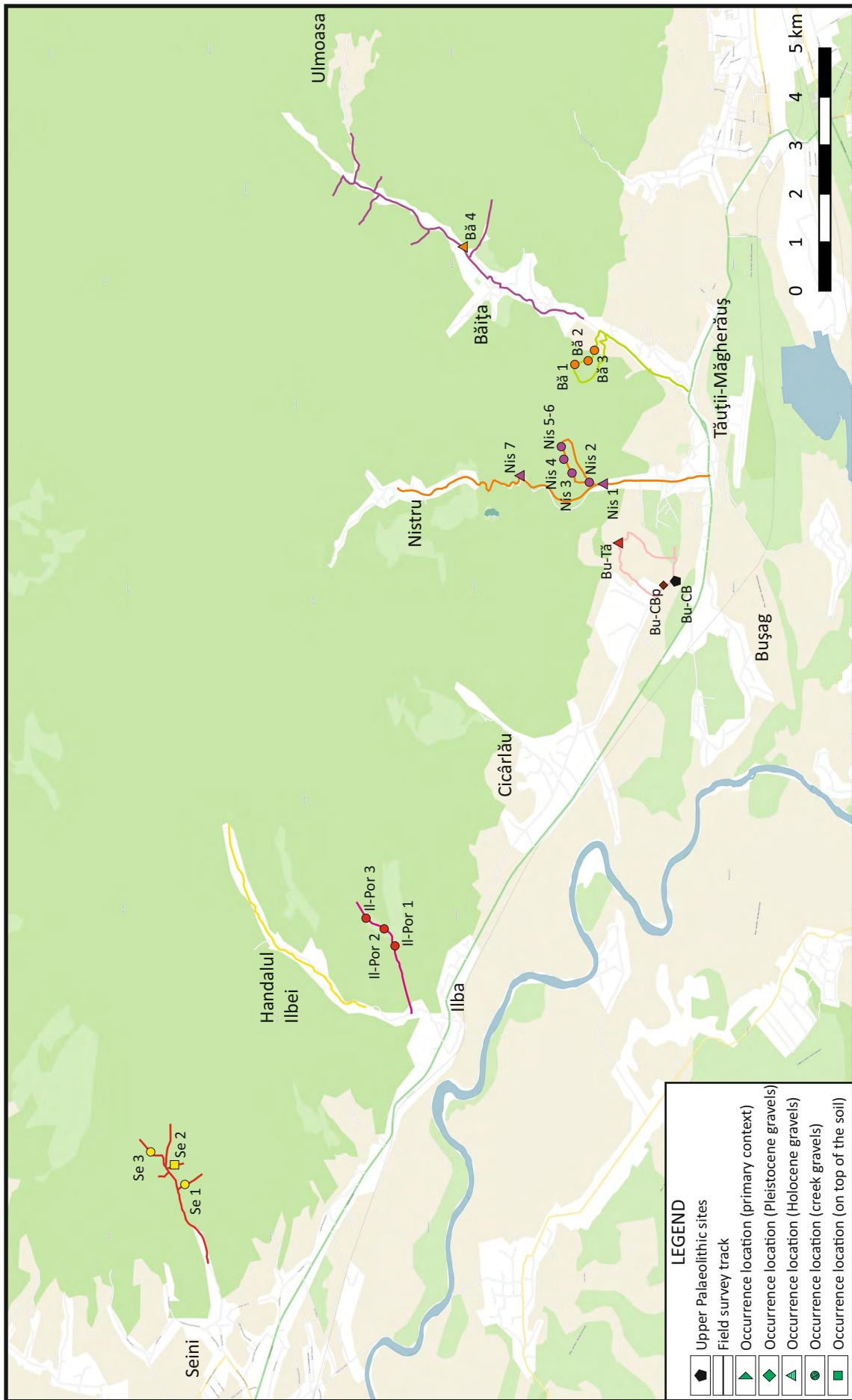

Fig. 2. Map of the field surveys from 2017 with the locations of knappable siliceous rocks (see Table 3).

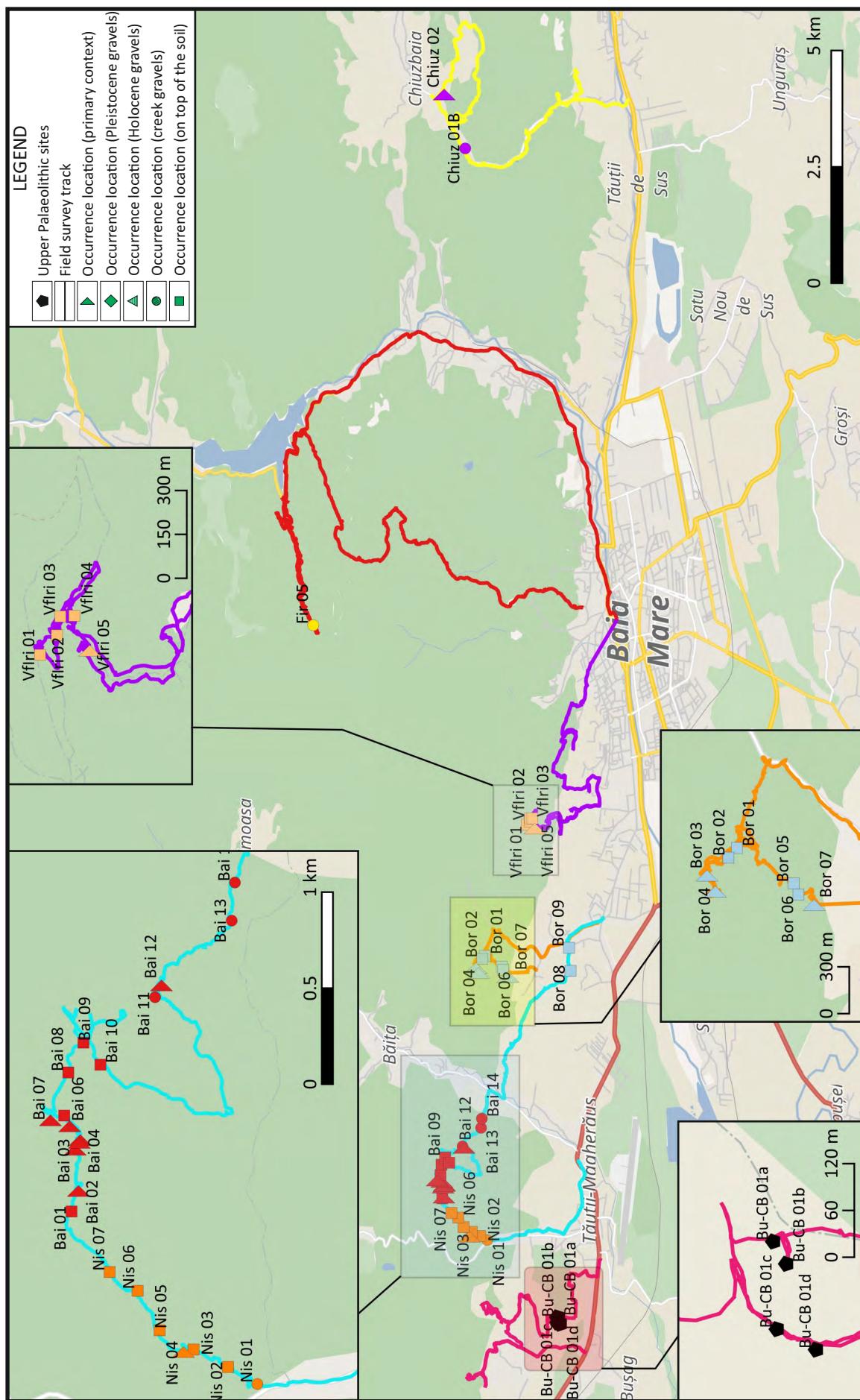

Fig. 3. Map of the field surveys from 2018 with the locations of knappable siliceous rocks (see Table 3; projection is latitude-longitude WGS-84).

Fig. 4. Field surveys near Seini (1-3) and Ilba (4-6) villages (Maramureş county): 1-3. The exposed bedrock and siliceous rock clasts on the channel of a left side tributary of Seinel river (location Se 1); 3-6. The exposed bedrock and siliceous rock clasts on Porcului Valley (location Il-Por 1-3); hammer is 28 cm long (photos by Al. Ciornei 2017).

Fig. 5. Field surveys in the Nistru-Băița interfluve (Tăuții-Măgherăuș town, Maramureș county): 1-3. The confluence between the left side tributary creek and Nistru river, the place where numerous siliceous rock clasts of different sizes were found (GPS point Nis 01); 4-6. The area where siliceous rock clasts were found at the surface and in the gravels of another tributary of Nistru river (GPS points Nis 03-07); the hammer is 32 cm long (photos by Al. Ciornei 2018).

Fig. 6. Field surveys in the Nistru-Băița interfluve (Băița village, Maramureș county): 1. Grey-brownish chert lens in a brownish silty clay (GPS point Bai 02); 2-3. Grey-brownish chert lenses (15-20 cm thick) in a weakly cemented light grey sandstone (GPS point Bai 04); the hammer is 32 cm long (photos by Al. Ciornie 2018); 4-6. Grey-whitish-yellowish or yellowish-brown siliceous rock clast on Pietrarului creek (a right side tributary of Băița river, GPS points Bai 11-14); the hammer is 28 cm long and 20 cm width (photos by Al. Ciornie 2017).

Fig. 7. Field surveys near Baia Mare (Maramureş county): 1-3. Grey-brownish chert lens (>2.8 m long and 0.12-0.20 m thick) in a rusty-yellowish fine sand (Borcutului-Frumușeaua interfluve, GPS point Bor 07); 4-6. Siliceous rock clast of various sizes and colours on top of the soil up on Iricău Peak (GPS points VfIri 01 and 04); the hammer is 32 cm long (photos by Al. Ciornei 2018).

Fig. 8. Field surveys near Baia Sprie and Baia Mare (Maramureş county): 1-2. Blackish siliceous mudstone on Turburea creek (left hand tributary of Chiuzbaia, GPS point Chiuz 02); 3-5. Various aspects showing the damage done by the recently (2018) built roads through the archaeological site of Buşag-Coasta Buşagului, roads constructed by the mayoralty of Tăuții-Măgherăuș (GPS point Bu-CB 01a-01d) without authorization or salvage excavation; 6. Artefacts collected from the earth disturbed by the road construction and from the surface in a parcel between the roads; the scale bar is 10 cm and the hammer is 32 cm long (photos by Al. Ciornel 2018).

Fig. 9. Siliceous rocks collected in 2004, 2017-2018; scale bar is 20 cm long (photos by Al. Ciornel 2018).

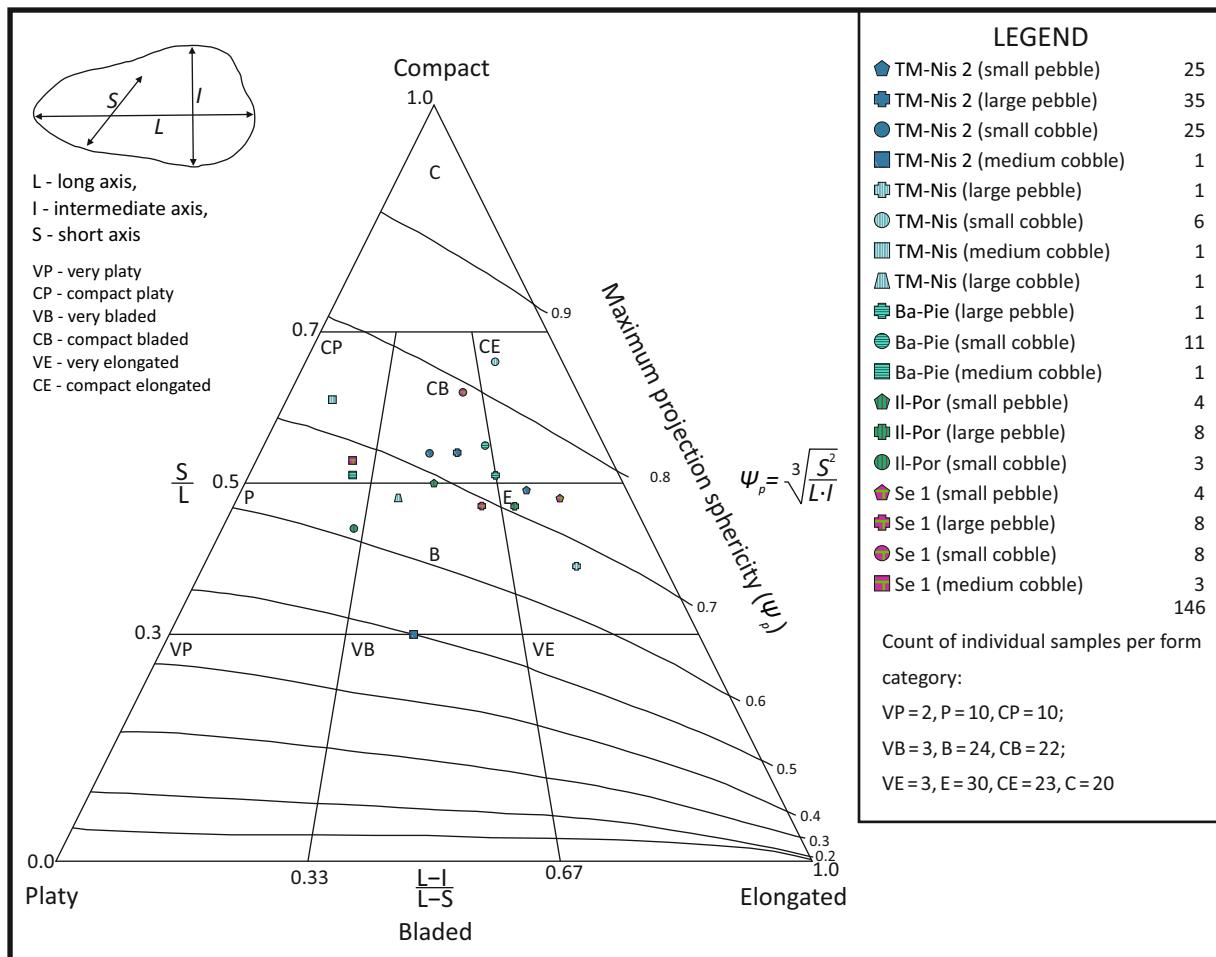

Fig. 10. Ternary plot of siliceous rock clasts (form categories vs. size grades) from the sampling locations in the survey area (for the full names and context see Tab. 3 and Fig. 1). The plot was constructed with the average values for each sampling location, except the cases where $n=1$.

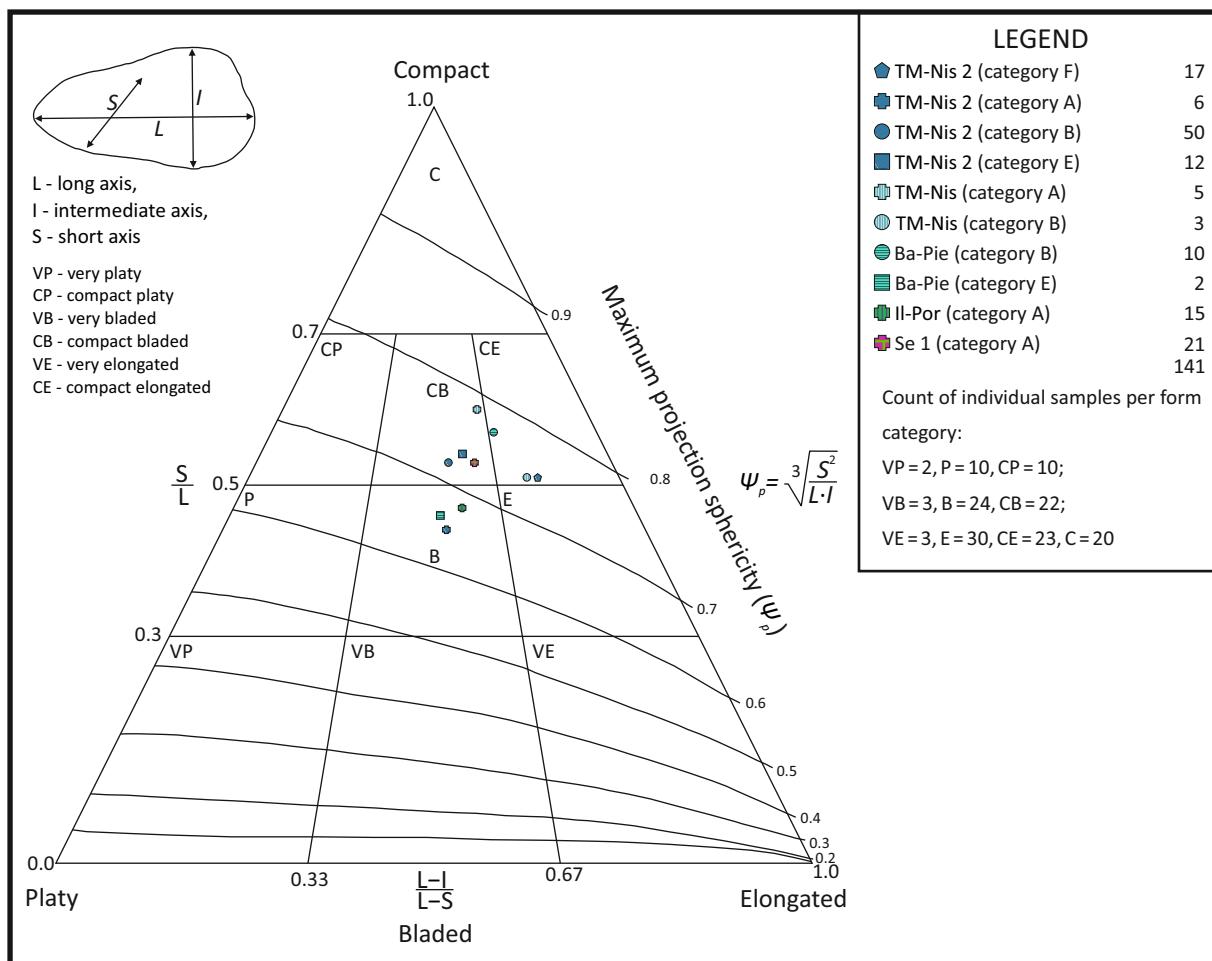

Fig. 11. Ternary plot of siliceous rock clasts (form categories vs. raw material categories) from the sampling locations in the survey area (for the full names and context see Tab. 3 and Fig. 1). The plot was constructed with the average values for each sampling location.

From the Lower Danube to the Middle Prut and across the Carpathians: long-distance raw material transfers during the Upper Palaeolithic

ALEXANDRU CIORNEI, IZABELA MARIŞ

Cuvinte cheie: materii prime distante, Valea Bistriței mijlocii; analiză de microfacies; analiză litică; context arheologic; moduri de aprovizionare.

Keywords: distant raw materials; Middle Bistrița Valley; microfacies analysis; lithic analysis; archaeological context; procurement patterns.

1. Introduction

In Romania, the Upper Palaeolithic (UP) sites were assigned to different techno-complexes and time-periods (Aurignacian, Gravettian and Epigravettian) based on similarity/dissimilarity of the lithic assemblages and/or absolute dates (C14, OSL), resulting in several geographically distinct groups.

Thus, the multi-layered sites from the Bistrița Valley (with Gravettian and Epigravettian assemblages) were linked with similar ones from Prut (Ripiceni, Mitoc) and Dniester (Molodova V, Cosăuți) valleys (Nicolăescu-Plopșor *et al.* 1966; Borziac *et al.* 2006; Steguweit *et al.* 2009). This connection was also evidenced by the presence of "Prut flint" in high quantities at sites from the Bistrița Valley (Nicolăescu-Plopșor *et al.* 1966, 23-27; Muraru 1990, 153-154; Crandell *et al.* 2013, p. 39; Ciornei 2015a, 51; Tuffreau *et al.* 2018, 164), and the presence of "Audia Black schist" (from the Eastern Carpathians) in sites from the Prut and Dniester valleys (Păunescu 1993, 179-180; Păunescu 1999, 47; Noiret 2004, 2007; Otte *et al.* 2007, 92).

Sites from the southern Romania (Walachia), such as Giurgiu-Malu Roșu (dating to the same time interval as the ones from the Bistrița Valley) and Lapoș-Poiana Roman (undated, but connected with Giurgiu-Malu Roșu based on techno-typological criteria), were isolated due to their "aurignacoid" lithic assemblages (Mogoșanu 1969; Păunescu 2000; Noiret 2003-2007; Alexandrescu *et al.* 2004; Alexandrescu 2009), even though the presence of "Balkan flint" has been claimed and proven in sites from the Bistrița Valley (Crandell *et al.* 2013; Ciornei 2015a; Tuffreau *et al.* 2018; Moreau *et al.* 2019).

Sites from the South-Eastern Transylvania (Întorsura Buzăului area), such as Cremenea-Malu Dinu Buzea (Middle Aurignacian and Mesolithic assemblages, undated and with an uncertain stratigraphic context), have also been isolated to a micro-regional level (Păunescu 1966; 2001; Cosac *et al.* 2015), though some connections with the Gravettian from the Bistrița Valley were made based on the presence of nosed endscrapers and some "Prut flint" endscrapers (Păunescu 1966, 322; Nicolăescu-Plopșor *et al.* 1966, 27).

The UP sites from the North-Western Romania (such as Boinești, Remetea, Călinești, and Bușag), generally with lithic assemblages assigned to the Middle Aurignacian, Gravettian and Late Gravettian, were considered similar to sites in the eastern Slovakia (Košice basin), Transcarpathian Ukraine, and North-Eastern Hungary (Bitiri 1972; Bitiri, Cârciumaru 1984; Dobrescu 2008), based on typological grounds and the notable use of obsidian. Recent chemical analyses of obsidian artefacts (Dobrescu *et al.* 2018) from the UP assemblages of NW Romania (Bușag, Remetea-Șomoș I, Călinești I, Boinești and Turulung) confirmed both the Slovakian (C1) and the Hungarian (C2) supply sources, and showed that a few pieces from Bușag (Aurignacian layer) and Călinești I (Gravettian layer) were made on obsidian supplied from the Ukrainian source (C3). Claims were made regarding the presence of "Prut flint" at Călinești I and some typological analogies between the Gravettian assemblages from NW Romania and those from the Middle Dniester Valley (Bitiri 1972, 118-120), while obsidian artefacts are present in UP sites outside the Eastern Carpathians towards the Dniester valley (Păunescu 1998, 49; Noiret 2009, 457).

Despite this apparent regionally divided UP landscape, the above mentioned raw materials seem to connect sites from areas which appear to be culturally and chronologically isolated from one another: NW Romania with Moldavia; Walachia with SE Transylvania and Moldavia. The use of the "Prut flint", "Balkan flint", and "Audia Black schist" in sites associated with different UP techno-complexes also suggests recurrent and diachronic transfers of regional raw materials over great distances. Building on the current state of research and the growing body of provenance data, this study has tested the possible connection of diverse multi-layered UP sites through the long-distance transfers of lithic raw materials across different regions of present-day Romania.

2. Materials and methods

The pilot study was carried out from mid-November 2017 until mid-May 2018. The majority of the lithic assemblages included in the pilot study came from the collections of "Vasile Pârvan" Institute of Archaeology (old excavations by C.S. Nicolăescu-Plopșor, Fl. Mogoșanu, Al. Păunescu, M. Bitiri). Small parts of these collections which are curated in county museums across the country were not studied. Other collections from some of the sites (Lapoș, Cremenea, Ceahlău-Dărțu), resulted from recent excavations (Cârciumaru *et al.* 2004; Cosac *et al.* 2015; Steguweit 2009) and curated at different institutions across Romania, were not studied. The lithic assemblages from Remetea and Bușag are on loan from the local county museums (Satu Mare and Maramureș).

The pilot study was focused on tracking just a few raw materials: 1) the bioclastic and intraclastic-bioclastic cherts from the Lower Danube Valley (LDV) (Ciornei *et al.* 2014; Ciornei 2015b), two petrographic varieties which can broadly be identified with the famous "Balkan flint"/"Moesian flint" and the Kriva Reka type of Ludogorie chert in Bulgaria (Gurova, Nachev 2008); the Sita Buzăului (SB) chert found in a breccia at the lower part of the Sita-Tătaru sandstone from Întorsura Buzăului-Sita Buzăului area, on the Upper Buzău Valley (Marinescu 1965, 209; Dumitrescu *et al.* 1970, 25; Nicolăescu-Plopșor, Pop 1959, 33; Păunescu 1966, 324; 2001, 69); the "Audia Black schist", a Lower Cretaceous siliceous mudstone from the Eastern Carpathians Flysch (Băncilă 1958, 212-213; Nicolăescu-Plopșor *et al.* 1966, 20-note 17; Păunescu 1998, 54); the "Prut-Dniester flint" (Cenomanian) from the Middle Prut-Dniester area (Albu *et al.* 1960; Muraru 1990; Boghian 2009; Văleanu 2015). Due to a wide usage in the archaeological and geological bibliography, the term "black schist" will be used in its glorified meaning, despite the petrographic analysis that allows for clarifications (which are beyond the scope of the study). The term Prut-Dniester flint written with brackets refers to its general meaning from the archaeological literature, while written without denotes the petrographic types defined in samples from origin sites (see below).

These raw materials were chosen for two reasons: 1) they are mentioned frequently in the archaeological literature (except the SB chert) and associated with long-distance transfers (see above, the introduction); 2) they are conspicuous enough and thus easier to look for within the analysed assemblages. Throughout this paper the term long-distance (distant) raw materials refers to materials transferred on distances over 100 km (Kaminská *et al.* 2000, 66; Féblot-Augustins 2009, 26).

Thousands of lithic pieces from different sites were sorted through and examined. Visually identified distant raw materials were selected and extracted from the collections. Based on the macroscopic traits of the items considered as long-distance raw materials for each site in the study (no. 1-11 in Fig. 1), representative samples were further selected for thin sectioning and petrographic analysis. Aside from the study sites, in order to ensure a more ample image, the same distant raw materials were: petrographically confirmed from supplementary samples in a few UP sites (no. 12-13 in Fig. 1); verified and macroscopically confirmed for other UP collections curated at the "Vasile Pârvan" Institute of Archaeology (no. 17-31 in Fig. 1). This image has been expanded through the mentions to the above distant raw materials (plus obsidian) taken from bibliographical references (Păunescu 1998, 284, 316; Cârciumaru *et al.* 2008, 67; Noiret 2009, 61-62, 96, 121, 244, 288, 310; Păunescu 2001, 454, 457; Moreau *et al.* 2019; Tuffreau *et al.* 2018) for other UP sites of interest (no. 32-43 in Fig. 1).

For this study 56 thin sections were prepared from the supposed distant raw materials (Table 1), supplemented by thin sections from Lespezi site (6), previously published (Ciornei 2015a), but also from Middle Bistrița Valley (MBV) sites (9) and Boinești (1), which were made during C.S.

Nicolăescu-Plopșor's time (in the late 50's and early 60's), curated at the Vasile Pârvan" Institute of Archaeology and only partially published (Păunescu 1970). Due to various reasons, some of the distant raw materials tracked in this study do not benefit from comparison samples from their geological sources. In this context, the term origin control samples refers to samples taken from archaeological (origin) sites and used as a base for comparison for some of these distant raw materials in their respective provenance area.

Table 1. Samples presumed to be long-distance transferred (distant) raw materials.

Site	Acronym	Sample context	Lower Danube cherts	Sita Buzăului chert	" Prut-Dniester flint"	" Audia Black schist"	Total
<i>Giurgiu-Malu Roșu</i>	GMR	Upper Palaeolithic	0	0	0	1	1
<i>Lapoș-Poiana Roman</i>	Lap-PR	Upper Palaeolithic	3	0	1	1	5
<i>Cremenea-Malu Dinu Buzea</i>	Cr-MDB	Upper Palaeolithic	1	0	2	1	4
<i>Bistricioara-Lutărie II</i>	Bis-Lut II	Upper Palaeolithic	6	1	0	0	7
<i>Ceahlău-Podis</i>	Chl-Pod	Upper Palaeolithic	4	2	3*	0	9
<i>Ceahlău-Dărțu</i>	Chl-Dăr	Upper Palaeolithic	3	1	4*	0	8
<i>Ceahlău-Cetățica I</i>	Chl-Cet I	Upper Palaeolithic	1	1	0	0	2
<i>Ceahlău-Cetățica II</i>	Chl-Cet II	Upper Palaeolithic	1	0	2*	0	3
<i>Ripiceni-La Izvor</i>	Rip-Izv	Upper Palaeolithic	4	1	0	2	7
<i>Bușag-Coasta Bușagului</i>	Bu-CB	Upper Palaeolithic	0	1	3	2	6
<i>Remetea-Șomoș I</i>	Re-Șo I	Upper Palaeolithic	0	0	4	2	6
<i>Boinești-Coasta Boineștilor</i>	Boi-CB	Upper Palaeolithic	0	0	1*	0	1
<i>Lespezi-Lutărie</i>	Le-Lu	Upper Palaeolithic	2	2	4	0	8
*thin sections from C.S. Nicolăescu-Plopșor batch and previous studies			25	9	24	9	67

The supposed long-distance raw materials were confirmed through comparison with control samples from raw material sources (LDV cherts) and from representative origin sites found near and exploiting the sources of "Prut-Dniester flint" (Ripiceni-La Izvor, Oselivka-Chisla Nedjimova), "Black schists" (Ceahlău-Dărțu, Ceahlău-Podis), and SB chert (Cremenea-Malu Dinu Buzea, Gîlma-Roate, Costanda-Lădăuți). The use of comparative raw material samples from sites found near the source is unusual (maybe even a premiere in lithic raw material studies) and was conditioned by the short period of the study and the impossibility to acquire in time the necessary samples from the respective sources. For this study 10 thin sections were prepared from "Audia Black schist" (Ceahlău-Dărțu) and "Prut-Dniester flint" (Oselivka-Chisla Nedjimova), complemented by the use of 19 thin sections from C.S. Nicolăescu-Plopșor batch, representing origin control samples for the SB chert, "Prut-Dniester flint" and "Audia Black schist" (Table 2). The rest of the control samples for the LDV cherts and the "Audia Black schist" came from previous studies (Ciorniei *et al.* 2014; Ciorniei 2015a).

Table 2. Control samples of distant raw materials from origin sites and geological sources.

Site	Acronym	Sample context	Lower Danube cherts	Sita Buzăului chert	“Prut-Dniester flint”	“Audia black schist”	Total
<i>Merișor-Pătule</i>	Mer	Raw material source	0	1	0	0	1
<i>Cremenea-Malu Dinu Buzea</i>	Cr	Mesolithic?	0	3	0	0	3
<i>Gîlma (Merișor)-Roate</i>	Gîl	Mesolithic?	0	3	0	0	3
<i>Costanda-Lădăuți</i>	Cos	Mesolithic?	0	2	0	0	2
<i>Ceahlău-Podîș</i>	Pod	Upper Palaeolithic	0	0	0	2	2
<i>Ceahlău-Dârțu</i>	Chl-Dâr	Upper Palaeolithic	0	0	0	4	4
<i>Lespezi-Lutărie</i>	Le-Lu	Upper Palaeolithic	0	0	0	2	2
<i>Ripiceni-La Izvor</i>	Rip	Palaeolithic	0	0	8	0	8
<i>Oselivka-Chisla Nedjimova</i>	Ose-ChNed	Upper Palaeolithic	0	0	6	0	6
<i>Giurgiu-Malu Roșu</i>	GMR	Upper Palaeolithic	26	0	0	0	26
<i>Ghizdaru-Haltă Quarry</i>	Gh-CH	Raw material source	18	0	0	0	18
<i>Cetatea-Bălănoia Quarry</i>	Ct-CaBl	Raw material source	9	0	0	0	9
<i>Giurgiu-South-West Quarry</i>	Giur-Ca	Raw material source	3	0	0	0	3
<i>Giurgiu-Malu Roșu Quarry</i>	GMR-Ca	Raw material source	3	0	0	0	3
<i>Căscioarele-East side of the Lake</i>	Căs-Lac	Raw material source	7	0	0	0	7
			66	9	14	8	97

The supposed long-distance raw materials were confirmed through comparison with control samples from raw material sources (LDV cherts) and from representative origin sites found near and exploiting the sources of “Prut-Dniester flint” (*Ripiceni-La Izvor*, *Oselivka-Chisla Nedjimova*), “Black schists” (*Ceahlău-Dârțu*, *Ceahlău-Podîș*), and SB chert (*Cremenea-Malu Dinu Buzea*, *Gîlma-Roate*, *Costanda-Lădăuți*). The use of comparative raw material samples from sites found near the source is unusual (maybe even a premiere in lithic raw material studies) and was conditioned by the short period of the study and the impossibility to acquire in time the necessary samples from the respective sources. For this study 10 thin sections were prepared from “Audia Black schist” (*Ceahlău-Dârțu*) and “Prut-Dniester flint” (*Oselivka-Chisla Nedjimova*), complemented by the use of 19 thin sections from C.S. Nicolăescu-Plopșor batch, representing origin control samples for the SB chert, “Prut-Dniester flint” and “Audia Black schist” (Table 2). The rest of the control samples for the LDV cherts and the “Audia Black schist” came from previous studies (Ciornei *et al.* 2014; Ciornei 2015a).

Characterization, comparison and confirmation of the different types of supposed distant raw materials and control samples was done through microfacies analysis (as described in Ciornei *et al.* 2014, and references therein): abundance and type of particles, matrix, cement; petrographic fossil diversity and genre identification; grain-size, sorting, packing type, depositional and diagenetic fabrics. The microfacies analysis was conducted at the Faculty of Geology and Geophysics (University of Bucharest) on an Olympus BX-40 petrographic microscope (at magnifications of 4×/0.10 P, 10×/0.25 P, 20×/0.40 P and 40×/0.65 P). Photomicrographs were taken with a Nikon COOLPIX 995 (Wide Field 10× and digital zoom of 3×) on an Olympus BH-2 petrographic microscope (at magnifications of 5× and 10×).

The artefacts identified as pertaining to one of the major group of long-distance raw materials from each study site were the subject of further examination: lithic analysis; verification of the archaeological context; separation of the petrotypes into subgroups/varieties. Technological attributes (such as size, weight, amount of cortex) were recorded individually for each piece. For each artefact the maximum length, width and thickness were measured. Based on their maximum dimension, the artefacts were assigned to size grades (<35 mm, 35-65 mm, >65 mm) in general agreement with categories for lithic materials (small, medium and large) used by other researchers (Păunescu *et al.* 1962, 129-130; Păunescu, Alexandrescu 1997, 62). The amount of cortex on the pieces was recorded as estimated proportions of: 0%, 1-10%, 10-40%, 40-60%, 60-90%, 90-99%, 100% (Dibble *et al.* 2005, 548-549). The lithic analysis was oriented towards recording technological traits relevant in explaining the acquisition patterns, introduction states and use of the distant raw materials in the study sites. The mode of introduction of the raw materials into sites was derived from the count of artefact categories (and technological traits) for each raw material group, in accordance with the modes proposed by Féblot-Augustins (1990, 29; 2009). The archaeological context was verified through comparison of the recorded information on the analysed items (or bags) and that from artefact registries, drawings and publications. The separation of the petrotypes into subgroups/varieties based on macroscopic features (colour, transparency, lustre, texture, impurities, macroscopic visible fossils, cortex type) was conducted in a similar way to the Minimal Analytical Nodule Analysis (Larson, Kornfeld 1997, 6-8). This allowed inferences regarding the number of raw material blocks/nodules used in one site/level, thus assigning artefacts of the same raw material group to discrete knapping events. This approach also contributed to a better understanding of the archaeological context of the artefacts made on these distant raw materials and their spatial and temporal distributions.

3. Results

3.1. Petrography

Using the criteria mentioned in the previous section, the analysed samples were grouped in 16 petrotypes (Table 3) subdividing the four major types of raw materials considered. Most of the samples presumed to be of distant provenance (Table 1) belong to one of these petrotypes (Table 4), and 6 were assigned to other petrotypes (of local or unknown origin).

The samples identified as Lower Danube Valley (LDV) cherts can broadly be grouped into two petrotypes (Table 3, Fig. 3), but the samples analysed in this study (Table 4, Figs. 2-3) were linked to specific microfacies types previously described (Ciortei *et al.* 2014; Ciortei 2015b).

The samples identified as Sita Buzăului (SB) chert (Table 3, Fig. 4) relate to two distinct petrographic types: a dark grey radiolarian chert and a medium grey-bluish bioclastic chert. Samples presumed as long-distance transfers were matched to these petrotypes (Table 4, Figs. 2 and 4). The involutinid foraminifera with a discoidal and monocrystalline test constantly identified in the SB chert (Fig. 4/3-4, 4/7-8) from both origin and distant samples may indicate a Jurassic age for this material (Flügel 2010, 466-467), but additional micropaleontological investigations are needed. In the Întorsura Buzăului area there are no primary deposits with such cherts, but the sedimentary breccia from the Sita-Tătaru sandstone contains, among other clasts, Callovian-Oxfordian limestones with cherts (Marinescu 1965, 209; Dumitrescu *et al.* 1970, 25). At this point in time, closer sources of this raw material to the MBV sites cannot totally be excluded, such as the Mesozoic jaspers/radiolarites in the Tulgheş-Lacu Roşu area (Băncilă, Papiu 1962, 26; Săndulescu 1975, 47-50, 68-70, 76-77, 100-103). But, the lack of detrital quartz grainclasts differentiate the SB chert from the Mesozoic radiolarites in the Tulgheş-Lacu Roşu area and from the Paleogene cherts in the Eastern Carpathians Flysch, the latter two generally containing a variable amount of detrital quartz (Băncilă, Papiu 1962a, 30; Săndulescu 1975, 48; Grasu 1971, 24; Ciortei 2015a, 50). A sample from Ripiceni was macroscopically presumed to be a SB chert (Table 4), but the microfacies analysis showed that it is a radiolarian chert with abundant detrital quartz clasts (Table 3) and might originate from deposits similar to those cited above in the Tulgheş-Lacu Roşu area. One sample from Buşag is petrographically very similar to origin samples from Sita Buzăului area (Table 4, Fig. 4), but closer sources in the Eastern Carpathians cannot be excluded.

Table 3. Petrographic characteristics of the analysed raw materials.

Petrotype	% Particles*	Matrix %	Matrix %	Cement**	Diagenetic fabric
Lower Danube bioclastic chert (1)	25-40	PlaFo (Glo/He/Hedb), BenFo, bioclasts	5-20	micrite	45-60
Lower Danube intraclastic-bioclastic chert (2)	62-76	intraclasts, large BenFo (Miliolids)	0-10	OM	Qcc+Qf-By packstone/ +MQ-Dru
Sita Buzăului radiolarian chert (1)	35	Spumellarian and Nassellarian Radio	5	OM	dolomitized cementstone chert
Sita Buzăului bioclastic chert (2)	28	bioclasts, involutinid foraminifera	5	OM	dolomitized cementstone chert
Greyish radiolarian chert	45	Radio, Qd	55	OM+Qm	wackestone chert
Prut-Dniester spiculite flint (1)	30	SpoSpi, rare PlaFo	5	OM	cementstone chert
Prut-Dniester bioclastic flint (2)	18	bioclasts, rare Glo	9	OM	cementstone chert
Prut-Dniester detrital-rich spiculite chert (3)	62	SpoSpi, intraclasts, Qd and BenFo	8	OM	Qcc/Qm packstone chert
Dniester Globotruncanidae flint	22	PlaFo (Glo/He/Wi) and Pithonella	4	OM	Qcc cementstone chert
Peloidal-bioclastic chert***	60	peloids and bioclasts	10	OM	Qf-By+Qcc packstone chert
Audia "Black schist" (1)	18	Radio, spicules, Phyl+Qd	80	mud+Qcc	2 Siderite siliceous mudstone
Audia "Black schist" (2)	30	Echino, PlaFo, Radio, Phyl+Qd	69	mud+Qcc	1 Siderite siliceous mudstone
Audia laminated "Black schist" (3)	42/28	Echino, PlaFo, Radio, Phyl+Qd	33/40	mud+Qcc	13/2 Dol+Cal/Dol siliceous/silty carbonaceous mudstone
Covasna laminated "Black schist"	29	Echino, Radio, Phyl+Qd	65	mud+Qcc	1 Siderite silty siliceous mudstone
NW "Black schist"	7.5	Phyl+Qd, rare bioclasts	92.5	mud+Qcc	0 - siliceous mudstone
Black radiolarian chert	37	Radio, spicules, Phyl+Qd	61	mud+Qm	2 Siderite wackestone chert

*BenFo - benthic foraminifera; PlaFo - planktonic foraminifera; Echino - echinoderms; SpoSpi - sponge spicules; Radio - radiolarians; Glo - Globotruncana, He - Heterohelix, Hedb - Hedbergellidae; Wi - Whiteinella; Qd - detrital quartz clasts; Phyl+Qd - silty fraction of detrital quartz and phyllosilicate grainclasts; OM - organic matter.

**Qcc - cryptocrystalline quartz; Qm - microcrystalline quartz; Qf-By - botryoidal chalcedony; Qf-Fb - fibrous chalcedony; MQ-Dru - drusy megaquartz; Dol - dolomite; Cal - calcite.

***This materials is represented by sample Re-Şo [05] (clear dark grey-brownish, translucent) and was presumed to be "Prut-Dniester flint", but it is not and has an unknown origin.

Based on their petrographic characteristics, the samples of “Prut-Dniester flint” from Oselivka and Ripiceni were subdivided into Prut-Dniester (PDn) flint and Dniester (Dn) flint (Table 3, Figs. 5-6). The PDn flint is represented by three petrotypes (Table 3, Fig. 6): one confirmed only in samples from Ripiceni, one in samples from Ripiceni and Oselivka, and one only in samples from Oselivka. The petrotypes assigned to the PDn flint are presumed to derive from the Cenomanian deposits in the Prut-Dniester interfluve (Albu *et al.* 1960; Muraru 1990; Boghian 2009; Văleanu 2015), hence the use of the combined name irrespective of the location of the origin sample on which it has been described. Some of the samples of “Prut-Dniester flint” considered as distant raw materials (Table 1, Fig. 2) were matched to one of these petrotypes (Table 4). Another petrototype defined as Dniester (Dn) Globotruncanidae flint based on samples from Oselivka-Chisla Nedjimova (Table 3, Fig. 7) was identified at Cremenea and sites from the MBV and NW Romania (Table 4). The association of *Pithonella* in flood abundances and planktonic foraminifera (*Globotruncana*) are known from the Upper Turonian Dubivtsi chalks with flints (Dubicka, Peryt 2012) near Dubivtsi village (between Halych and Yezupil villages, Ivano-Frankivsk Oblast, Western Ukraine), some 150-160 km upstream from Oselivka and around 180-190 km NNE from the sites in NW Romanian. The items from Oselivka which can be visually identified as Dn flint have exterior surfaces covered by neocortex (water-rolled), thus derived from gravel deposits, and contrast with those pieces that can be visually identified as PDn bioclastic flint and PDn detrital-rich spiculite chert, which have a more “fresh” cortex (chalk/limestone).

The samples of “Black schists” analysed in this study (Table 4, Figs. 2, 7) were differentiated in 6 petrographic types (Table 3). A few samples considered as distant raw materials (Table 4, Fig. 7) were matched to three petrotypes of Audia “Black schist” from the Bistrița Valley (Table 3). Macroscopically, the silty carbonaceous “black schist” (having as a precursor a carbonate mudstone) and the siliceous “black schist” (a siliceous-argillaceous mudstone) cannot be differentiated, while the laminated variety is quite conspicuous. The sample from Cremenea is very different from the “black schist” samples from the Bistrița Valley (Tables 3-4, Figs. 2, 7), thus it probably derives from the Audia Formation outcropping in the area between Buzău and Covasna valleys (Filipescu *et al.* 1952; Anastasiu *et al.* 2013). Two samples from Remetea and Bușag (Tables 3-4, Figs. 2, 7) were assigned to a specific petrototype of NW “Black schists”, a silicified mudstone (dark grey-brownish, dull, and opaque). Three samples from three sites (in two different areas) were identified as black radiolarian cherts (Table 3, Fig. 7), and though grouped here under the same petrototype, each sample represents a different variety with a different source. Petrographically, the black radiolarian cherts probably represent vertical variation within the strata containing the siliceous “black schist” (Filipescu *et al.* 1952, 593; Băncilă, Papiu 1962b, 21; Filipescu 1968, 86). At this moment of the research, the “Black schists” from sites in NW Romania can be considered as probably deriving from deposits in the Eastern Carpathians (more than 50-70 km to the E and NE). Blackish mudstones/marlstones were identified, during a field survey in 2018, on Botiza valley (downstream from Botiza village, Maramureș county), but siliceous mudstones are also mentioned in the Baia Mare area (Iorgulescu 1955, 76-78).

Table 4. Petrographic identification of samples considered as long-distance raw materials.

Site	LDV bioclastic chert	LDV intraclastic-bioclastic chert	Sita Buzăului chert	Prut-Dniester flint	Dniester flint	Peloidal-bioclastic chert	Audia " Black schist" (1)	Audia " Black schist" (2)	Laminated " Black schist" (3)	Covasna " Black schist"	NW " Black schist"	Black radiolarian chert	Greyish radiolarian chert	Others (local or unknown)	Total
GMR	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Lap-PR	1	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	5
Cr-MDB	0	1	0	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	4
Bis-Lut II	0	4	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	7
Chl-Pod	1	1	1	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	3	9
Chl-Dăr	2	1	1	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8
Chl-Cet I	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Chl-Cet II	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Rip-Izv	2	2	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	1	0	7
Bu-CB	0	0	1	0	3	0	0	0	0	0	1	1	0	0	6
Re-Şo I	0	0	0	0	3	1	0	0	0	0	1	1	0	0	6
Boi-CB	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Le-Lu	2	0	1	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	8
	9	11	6	7	17	1	0	2	1	1	2	3	1	6	67

3.2. Artefacts on distant raw materials and their archaeological contexts

This part of the paper will focus on the archaeological contexts and the acquisition patterns (as derived from technological traits) of artefacts made on distant raw materials. The number of artefacts on distant raw materials from the study sites is provided in Table 5, while the main technological traits of these items are summarized in Table 6. This part of the analysis did not include: the artefacts on PDn flint and Dn flint from the MBV sites and Lapoş; items on distant raw materials for which a possible supply source area could not be established.

A rough count for each type of distant raw material reveals a consistent presence only for the SB chert in sites from the MBV and for the Dn flint in sites from NW Romania. These two raw materials also occur in different quantities through several distinct cultural levels of the same sites (Table 5), which raises some questions. Artefacts on LDV cherts and "Black schists" occur in low numbers and scattered throughout different archaeological levels (Table 5), and in the case of Giurgiu-Malu Roşu and Ripiceni-La Izvor they represent isolated episodes of end-products discard (Table 6).

The items on distant raw materials from Lapoş were extracted from bags labelled "Level I – Aurignacian", but based on depths inked on the pieces, these materials seem to come from different cultural levels (maximum depth of 0.85 m) as established by Mogoşanu (1969, 6), but their horizontal distribution could not be verified. Seven pieces from one variety of LDV chert have depths overlapping levels II-1 and II-2. The items on LDV cherts represent end-products (Table 6) originating from many varieties, some of them with distinct spatial distributions, representing several knapping moments.

The Dn flint items from Cremenea derive from two macroscopic varieties (Table 6) with different spatial distributions: three pieces with a bluish patina come from S20/1960, at the base of level II and were initially considered as Gravettian (Păunescu 1966, 322-note 8 and figs. 2/1, 3, 6); a yellowish-brownish piece with partial whitish patina from Cas. A/1960. The artefacts on LDV

chert relate to different cultural levels (Table 5) and have distinct spatial distributions: the one from the “Mesolithic layer” was found in S1, while the other (S17/1960) is an endscraper from level I illustrated by Păunescu (2001, fig. 150/21). Except one, all items on distant raw materials are tools and reflect several discard moments.

The items on SB chert from Bistrițioara-*Lutărie II* come from 5 cultural levels (Table 5), but originate from a maximum of 4-5 different blocks of this raw material. Their vertical and horizontal distribution within the site indicates several spatial clusters: one cluster with items from levels II-IV in Cas. I-J-K-H (related to the hearts present in level III); two clusters with artefacts from level IV in Cas. G-K-H and S4 (square 1); one cluster with items from levels V-VI in S2 (sq. 4-3) and S3 (sq. 4). Refits between artefacts from different levels within each cluster suggest post-depositional processes and doubt the assignation of these items to the respective cultural levels. Technologically, these artefacts point to on-site reduction of several blocks (Table 6) related to knapping events covering a larger period of time. Artefacts on LDV chert are scattered in different cultural levels (Table 5), but derive from six varieties with distinct horizontal distributions. Two varieties with five pieces each (Cas. G/1980 and Cas. H/1980, levels III-VI) and one variety with two pieces (Cas. C+SIV/1958, level I) indicate spatially and temporally separate on-site knapping events, while the other varieties attest to individual discard of tools (Table 6).

Items on distant raw materials from Ceahlău-*Podiș* derive from several varieties (Tables 5-6) with different vertical and horizontal distributions, attesting several episodes of discard. Items on distant raw materials from Ceahlău-*Dărțu* (Table 5) were extracted from bags and boxes labelled “Level V” and have a horizontal distribution covering all the sectors of the site (Păunescu 1998, 193). The depths on the pieces cover a continuous interval between -0.10 and -0.60 m, and a few pieces go up to -0.80 m. The published stratigraphic profiles do not give enough information to properly set the objects according to their cultural level. Anyway, a few refits and pieces from the same block of raw material covering this continuum suggest post-depositional disturbances. Technologically, both distant raw materials point to several on-site knapping events (Table 6).

Artefacts on LDV cherts from Ceahlău-*Cetățica I* pertain to several cultural levels, but can be assigned to three visually distinct varieties (as from three blocks/nodules) which also have distinct spatial distributions within the site. More so, a refit from two pieces found in levels V and II confirms the validity of these varieties (and their uncertain archaeological contexts) representing three separate knapping events. The artefacts on SB chert pertain to several cultural levels (Table 5), come from four macroscopic varieties (Table 6) with different horizontal distributions, and reflect several knapping events covering a larger period of time.

All items on distant raw materials from Remetea and Bușag (Table 5) could be assigned, based on their depths, to one of the two UP cultural levels, except those missing the inked information on them. These sites have short sedimentary sequences (due to erosion), with archaeological findings going continuously from the surface until -0.80 m. In both sites, artefacts on the same raw material (knapped from the same block) from the same excavation unit (section and square) appear at different depths associated with both UP levels.

These observations and a refit between two pieces from different sections (and different depths) at Remetea suggest post-depositional disturbances of the occupational layers. The Dn flint items from Remetea originate from one or two varieties (blocks/nodules) and have a horizontal distribution which indicates a cluster spreading around the hearth found in SIII/1963. The Dn flint artefacts from Bușag could be assigned to one or two varieties, but their horizontal distribution cannot be verified. Technologically, the items on Dn flint from these sites point to on-site reduction of minimally prepared cores or tested nodules (Table 6), probably related to a few knapping events for each site. The items on SB chert and “Black schists” are represented by debitage products (Table 6) related to several knapping events for each variety.

Table 5. Total count of distant raw materials items from the studied assemblages.

Site	Excavated surface (m ²)	Level		Level thickness (m)	Cultural assignation	Lithics*	Tools*												
		AIC	0.45		Epiaurignacian ^{b)}			0	0	0	0	0	0	1	0	0	0		
GMR	696	AIB	0.20	Epiaurignacian ^{b)}	5608	104	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0		
		AIa	0.40		10366	220	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0		
		II-2	0.25		Tardenoisian ^{a)}	1228	272	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0		
Lap-PR	1200	II-1	0.25	Epipalaeolithic ^{a)}	3522	534	10	5	0	0	0	0	0	0	0	0	1		
		I	0.20		Late Aurignacian ^{a)}	250	15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1		
		II	0.40-0.60		Tardenoisian ^{a)}	4706	162	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0		
Cr-MDB	311	I	0.20-0.30	Middle Aurignacian ^{a)}	769	118	0	1	0	4	0	0	0	0	0	0	0		
		VI	0.20-0.50		Epigravettian ^{b)}	780	157	0	3	13	0	0	0	0	0	0	0		
Bis-Lut II	189	V	0.20-0.35	Epigravettian ^{b)}	859	127	0	3	23	0	0	0	0	0	0	0	0		
		IV	0.10-0.25		Late Gravettian ^{b)}	1464	137	0	5	92	0	0	0	0	0	0	0		
		III	0.25-0.35		Gravettian ^{b)}	3033	217	0	2	42	0	0	0	0	0	0	0		
		II	0.25-0.35		Gravettian ^{b)}	1038	114	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0		
		I	0.20-0.35		Gravettian ^{b)}	1049	89	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0		
		V	0.20-0.30		Epigravettian ^{b)}	3730	352	4	3	12	0	0	0	0	0	0	0		
Chl-Pod	545	IV	0.05-0.15	Epigravettian ^{b)}	484	58	1	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
		III	0.12-0.20		Late Gravettian ^{b)}	1277	107	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0		
Chl-Dâr	> 461	V	0.20-0.30	Epigravettian ^{b)}	9449	631	10	3	78	0	0	0	0	0	0	0	0		
Chl-Cet I	248	V	0.20-0.35	Epigravettian ^{b)}	269	38	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
		IV	0.10-0.20		Epigravettian ^{b)}	213	32	3	0	2	0	0	0	0	0	0	0		
		III	0.08-0.30		Late Gravettian ^{b)}	392	39	7	6	1	0	0	0	0	0	0	0		
		II	0.15-0.43		Gravettian ^{b)}	214	30	2	3	2	0	0	0	0	0	0	0		
Chl-Cet II	64	IV	0.20-0.25	Epigravettian ^{b)}	112	9	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0		
Rip-Izv	3950	GIIb	0.20-0.50	Epigravettian ^{a)}	8632	286	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0		
		GIIa	0.20-0.40		Gravettian ^{a)}	5868	166	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
		GIa	0.20-0.45		Gravettian ^{a)}	6963	175	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0		
		Allb	0.15-0.40		Middle Aurignacian ^{a)}	4534	306	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0		
		Alla	0.20-0.40		Middle Aurignacian ^{a)}	4020	172	0	0	0	0	3	1	0	0	0	0		
Bu-CB	440	Allb	0.20-0.50	Early Aurignacian ^{a)}	2306	152	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
		Alla	0.25-0.50		Early Aurignacian ^{a)}	1011	145	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0		
		II	0.35		Late Gravettian ^{a)}	2554	135	0	0	1	4	1	0	0	2	0	0		
Re-Şo I	302	I	0.40	Early Upper Palaeolithic ^{a)}	2026	48	0	0	0	14	0	0	1	0	0	0	0		
		III	0.25		Late Gravettian ^{a)}	1562	99	0	0	0	17	0	0	2	0	0	0		
		II	0.20		Middle Aurignacian ^{a)}	375	30	0	0	0	29	2	0	0	1	0	0		
						**		0	0	3	6	0	0	0	0	0	0		
						**		0	0	1	24	0	0	1	0	0	0		

a) Cultural labelling after the original excavators (Bitiri 1972; Bitiri, Cârciumaru 1984; Nicolăescu-Plopșor *et al.* 1966; Păunescu 1966, 1993, 1998, 1999, 2000, 2001);

b) Cultural assignation in accordance with the current labelling (Borziac *et al.* 2006; Alexandrescu 2009; Anghelinu *et al.* 2018);

* The archaeological information regarding the sites was compiled after the original excavators (see above citations);

** Items for which the archaeological context is unknown/lost (inked information on the pieces is missing).

Table 6. Technological traits and procurement patterns of distant raw materials from the studied assemblages.

Site	No. of items	Weight (g)	No. of varieties	Conjunctions and Refits	Artifact categories	Preservation	Size grades			Procurement patterns		
							< 35 mm	35-65 mm	> 65 mm	Distances	Mode of introduction	Strategy (Kuhn 1992)
Lap-PR	19	228.5	0	8	8	8	1	3	0	0	7	8
Cr-MDB	2	12.5	0	1	0	0	1	0	0	0	1	0
Bis-Lut II	15	85.7	0	6	3	0	5	2	0	0	5	0
Chl-Pod	12	116.0	0	5	3	2	2	1	0	0	1	0
Chl-Dâr	13	33.0	1	10	5	0	4	1	1	2	2	1
Chl-Cet I	23	92.5	2	3	10	1	8	0	0	4	9	3
Chl-Cet II	1	12.0	0	1	1	0	0	0	0	0	1	0
Rip-Izv	5	45.0	0	5	2	0	0	0	0	0	4	1
Bis-Lut II	139	542.5	10	4	33	3	42	27	5	7	22	40
Chl-Pod	13	98.5	0	3	6	2	0	1	0	4	7	1
Chl-Dâr	78	199.0	3	7	23	4	17	3	1	27	29	10
Chl-Cet I	5	21.0	1	4	1	0	0	0	0	4	2	1
Chl-Cet II	1	36.0	0	1	0	0	0	0	1	-	0	0
Bu-CB	4	35.0	0	1	1	2	0	0	0	2	0	0
Re-Şo I	1	0.5	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0
Cr-MDB	4	79.0	0	2	0	0	0	0	0	4	1	1
Bu-CB	24	299.8	0	2	4	3	9	1	0	3	4	12
Re-Şo I	70	451.6	1	2	34	3	11	0	1	5	16	23
GMR	2	47.0	0	2	1	0	0	0	0	1	0	0
"Black schists"	9	75.5	1	2	6	0	0	0	0	3	2	3
Bu-CB	4	85.0	0	3	2	0	2	0	0	0	3	1
Re-Şo I	6	30.0	0	3	2	0	3	0	0	1	4	1

CTE - core trimming elements; Noncortical = <10% cortex, Partially cortical = 10-90% cortex, Cortical = >90% cortex (Roth, Dibble 1998, 53); *meso-local supply sources.

Mode of introduction of the raw materials into the sites (in part derived after Féblot-Augustins 1990, 29): A - end-products (= blanks or/and tools); B - preformed cores; AB - end-products and preformed cores; C - preformed cores and tested nodule/minimally prepared cores.

These observations and a refit between two pieces from different sections (and different depths) at Remetea suggest post-depositional disturbances of the occupational layers. The Dn flint items from Remetea originate from one or two varieties (blocks/nodules) and have a horizontal distribution which indicates a cluster spreading around the hearth found in SIII/1963. The Dn flint artefacts from Bușag could be assigned to one or two varieties, but their horizontal distribution cannot be verified. Technologically, the items on Dn flint from these sites point to on-site reduction of minimally prepared cores or tested nodules (Table 6), probably related to a few knapping events for each site. The items on SB chert and "Black schists" are represented by debitage products (Table 6) related to several knapping events for each variety.

4. Discussion

Before anything else, a few observations regarding the preservation state of the lithic collections used in this study and the integrity of their archaeological context are in order: 1) for all study sites there were many cases in which the depths inked on the pieces did not correspond with the depth of the level written on the bag/box label; 2) for some collections (Bușag) the inked information on the items is either incomplete or missing, and their assignation to a certain cultural level can only be established according to the bag/box label (but see the previous observation); 3) the studied collections come from cultural levels (defined based on the depth from the surface, geological layer and typology), covering hundreds of square meters (in most cases equal to the excavated area, Table 5), but for which the publications give only one profile (from one part of the site), generally do not mention the depth of the levels, and give no general excavation plans or detailed section plans (with few exceptions); 4) for many sites, items from the same block of raw material identified in different cultural levels and refits between pieces from different levels suggest post-depositional disturbances and doubt the coherence of these cultural levels; 5) the recording of artefact positions (vertically from the surface and horizontally through large square meter units, but no zero point) corroborated with the absence from publications of detailed section plans leaves little room for thorough spatial distribution reconstructions of the artefacts on distant raw materials from the study sites (especially the spatial and temporal correlation between two or more distant raw materials from the same site).

As described in the previous section and considering the above observations, the artefacts on distant raw materials from the study sites reflect various discard patterns (from debitage to implements), suggesting different and recurrent modes of introduction into sites and different provisioning strategies (Table 6), related to multiple occupational moments which cover a larger time interval.

At the scale of the geographical space considered, based on the petrographic and visual confirmations, but also the bibliographic references, the geographical distribution of the distant raw materials tracked in this study (Fig. 1) outlines the existence of multiple transfer routes and reciprocal relationships between the transferred materials from one geographical area to another.

The presence of both petrotypes of LDV cherts in sites from the MBV and Middle Prut Valley (Fig. 1) leaves no doubt regarding the provenance of these materials, i.e. the Giurgiu area and not Dobrudja, as other provenance studies suggested (Crandell *et al.* 2013, 39). Considering the uncertain archaeological contexts of the samples from this study, the chronological interval for the spread of this raw material can be sketched through proxies. In the subsequent lines all absolute dates mentioned are uncalibrated, and for details (such as laboratory numbers) the reader is referred to the appropriate publications. The presence of this raw material has been documented by: Crandell *et al.* (2013, 39) for the Gravettian layers from Bistricioara-Lutărie I (24396 ± 192 BP) and the Late Epigravettian layer from Bistricioara-Mal (13768 ± 79 BP and 14581 ± 87 BP); by Ciornei (2015a, 78), Tuffreau *et al.* (2018, 147-151), and this study, for the Epigravettian level IV from Lespezi-Lutărie; by Moreau *et al.* (2019, tables S4 and S5) for an undetermined Gravettian assemblage from Mitoc-Malu Galben (from the excavations before 1991, without other specifications) and for the Epigravettian and Late Epigravettian layers (19749 ± 149 BP) from

Bistrițioara-*Lutărie III* (Anghelinu *et al.* 2018). At the other end, Giurgiu-Malu Roșu is dated around 22790 ± 130 BP (level A1a) but could be as old as < 27 ka BP according to the IRSL dating (Alexandrescu *et al.* 2004). The presence of the Audia "Black schist" in this site strengthens the connection between the Lower Danube and Bistrița valleys. Thus, the use of the LDV cherts appears to be very well documented for the period post 25 ka BP, covering both the late Gravettian and the Epigravettian.

The SB chert is a new arrival on the stage of raw materials transferred outside their primary exploitation area (Fig. 1). Its closest documented presence (Cârciumaru *et al.* 2008, 67) is some 50-60 km away in the Gravettian layer from Râșnov-Peștera Gura Cheii (22160 ± 90 BP). It has a notable presence (quantitatively) in sites from the MBV, where artefacts on this raw material are concentrated around the hearts of level III (Cas. I-J-H-K; 18800 ± 1200 BP and 20995 ± 875 BP) from Bistrițioara-*Lutărie II* (Păunescu 1998). Its presence in the Gravettian assemblage from Dolhasaca-Dealul Viei (on Siret River) should also be noted. At the other end, some of the "Mesolithic" occupations in Întorsura Buzăului area exploiting this raw material have recently been re-evaluated and considered as Late Upper Palaeolithic (Cosac *et al.* 2014; 2015). This raw material is associated with the late Gravettian and Epigravettian occupations, comparable to the LDV cherts.

The PDn and Dn flints were identified in Gravettian and Epigravettian sites along the Siret and Bistrița valleys. This connexion is backed-up by the presence of Audia "Black schists" in the Gravettian and Epigravettian sites between the two areas (Fig. 1). The Dn flint is also present in sites across the Eastern Carpathians (Fig. 1) but with unsecure archaeological contexts, accompanied by the NW "Black schists" and SB chert (considered here as derived from unknown meso-local sources, i.e. more than 50-60 km and under 100 km), raw materials which could be interpreted as "markers" of mountains crossing. The flint from the Prut and Dniester valleys is present in various UP sites from Hungary: in the Aurignacian (30180 ± 330 BP) and Epiaurignacian (23-20 ka BP) layers from Andornaktalya-Zúgó (Mester, Kozłowski 2014); in the Gravettian layer (28-26 ka BP) from Bodrogkeresztúr-Henye (Lengyel 2015); in the Ságvárian layer (17760 ± 150 BP, 18900 ± 100 BP) from Ságvár (Lengyel 2011); in the Epigravettian layer (16160 ± 200 BP) from Esztergom-Gyurgyyalag (Lengyel 2014). Circulation across the Eastern Carpathians is also indicated by the presence of obsidian artefacts in various contexts (Fig. 1): in the Late Gravettian level I (23810 ± 190 BP) from Buda-Dealul Viilor (Păunescu 1998); in the Epigravettian level II (17620 ± 320 BP, 18500 ± 110 BP) from Lespezi-Lutărie (Păunescu 1998; Tuffreau *et al.* 2018); in the Gravettian assemblage from Dolhasaca-Dealul Viei; in the Epigravettian level from Voronovitsa I and the Epigravettian level 5 (18260 ± 210 BP) from Cosăuți on the Dniester Valley (Noiret 2009). In short, Dn flint seems to have the largest circulation, both in time and space (the Aurignacian and Gravettian from NW Romania, the Gravettian and Epigravettian from NE Romania).

Perceived at the scale of the geographical space of this study (Table 6), the raw materials tracked depict the following transfer trends: 1) low quantities of LDV cherts and Dn flint associated with distances over 300 km, suggesting a strategy of provisioning individuals; 2) noticeable quantities of SB chert and Dn flint linked with distances over 150 km, suggesting a strategy of provisioning places; 3) low quantities of "Black schists" (except GMR) and SB chert (in sites from NW Romania) linked with distances under 150 km, suggesting a strategy of provisioning individuals. These trends seem to mirror direct procurement (group mobility), while the presence of LDV cherts at Ripiceni-La Izvor (over 400 km) is more probable to reflect an indirect procurement (exchange down-the-line?), with "relay" sites in the Bistrița Valley (Féblot-Augustins 2009, 27, 40). These transfer distances are similar to those from the UP sites in the Eastern Central Europe (Féblot-Augustins 2009, table 3.5), but more data (from archaeologically secure contexts) is needed for reliable comparisons.

The distant raw materials found in UP sites from the MBV (Table 6), together with other non-local raw materials, were generally introduced as minimally modified or preformed cores, and in some cases in large quantities, suggesting a strategy of provisioning places (Kuhn 1992, 188) in

anticipation of tasks that needed to be rapidly completed (thus no time for gathering raw materials at the spot) or no access to local raw materials at the moment of arrival. This behaviour of raw material exploitation could be related to seasonal visits to the sites (fall-winter) in relation to hunting activities in certain areas (Dumitraşcu 2008, 112-113; Dumitraşcu, Vasile 2018, 178). The presence of multiple distant raw materials in the MBV sites is not a coincidence and it may reflect the “flocking” of various groups from different areas. As already discussed by Nicolăescu-Plopșor *et al.* (1966, 8-12) and Păunescu (1998, 114-115), Middle Bistrița Valley opens-up numerous communication routes towards mountain passes (such as Toplița, Tihuța, Prislop) connecting all the areas/regions from which the distant raw materials were transported.

5. Conclusions

Shortcomings aside, the microfacies analysis proved to be a powerful investigation and provenance tool, distinguishing not only between different raw material types, but also within each group, such as separating the various petrotypes of Prut-Dniester flint and those of “Black schists” from distinct geographical areas.

The major focus of this study was the petrographic nature and provenance of the “Balkan flint” artefacts noted by previous studies in sites from the Bistrița Valley. This study also brought to light a new distant raw material (Sita Buzăului chert) in sites from the Bistrița Valley, a raw material that needs further attention and study. The presence of Dniester flint in sites from NW Romania has also been documented.

In a larger perspective, this paper also provided evidence of raw material transfers over considerable distances (direct procurement from 150 up to 350 km), from South to North (and vice-versa), from East to West (and vice-versa), from plain to mountain, from the Lower Danube to the Middle Prut and across the Carpathians.

In this picture of distant raw material transfers during the Upper Palaeolithic, overlapping a vast geographical landscape from the South-Eastern to the North-Eastern and North-Western Romania (and even across the border in the Republic of Moldavia and Ukraine), the Middle Bistrița Valley represents (given the current state of research), as probably do other valleys, an important communication pathway for human groups from different regions and throughout time.

This short term pilot study, covering a large territory and a comprehensive chronological interval, has yielded results (both petrographic and archaeological ones) which need, not only to be further investigated, but also to be properly published in the future. In the current contribution these results were only depicted in a synthetic manner. That being said, the current conclusions and results should be taken more as working hypotheses for further research than as definitive statements about the Upper Palaeolithic raw materials supply strategies and long-distance transfers.

ACKNOWLEDGMENTS

This research was initiated and carried out as a formal collaboration with Alain Tuffreau (Lille University) and Roxana Dobrescu (“Vasile Pârvan” Institute of Archaeology) for the XVIIIth UISPP Congress (Paris, 2018), communication presented by A. Tuffreau. Access to the lithic collections has been provided by dr. Roxana Dobrescu, to whom we are very grateful. The research from this pilot study was carried with the infrastructure and resources of the institutions at which the authors work. This research did not benefit from any other funding, and additional costs (such as thin sections preparation) was covered from the authors’ personal budget.

Lista tabelelor și figurilor

Tabelul 1. Probe presupuse ca fiind materii prime transferate pe distanțe lungi (distanțe).

Tabelul 2. Probe de control pentru materiile prime distante din situri de origine și surse geologice.

Tabelul 3. Caracteristicile petrografice ale materiilor prime analizate.

Tabelul 4. Identificarea petrografică a eșantioanelor considerate ca materii prime distante.

Tabelul 5. Numărul total de obiecte din materii prime distante din colecțiile studiate.

Tabelul 6. Caracteristicile tehnologice și modalitățile de procurare a materiilor prime distante din colecțiile studiate.

Fig. 1. Distribuția materiilor prime distante în zona studiată. Situri din studiu (1-11). Situri cu probe suplimentare (12-13). Situri de origine cu probe de control (14-16). Situri pentru care materiile prime distante au fost verificate vizual (17-31). Situri pentru care materiile prime distante au fost luate din bibliografie (32-43). Harta suport redesenată și modificată după *Harta geologică a României, scara 1: 2250000*.

Fig. 2. Aspecte macroscopice a probelor analizate din siturile din cadrul studiului (1-3, 5-7, 9-12) și de origine (4, 8, 13-14): 1. Silicolit bioclastic de Valea Dunării inferioare; 2. Silicolit intraclastic-bioclastic de Valea Dunării inferioare; 3-4. Silicolit de Sita Buzăului; 5-8. „Sisturi negre”; 9-14. „Silex de Prut-Nistru”; scara are 2.5 cm.

Fig. 3. Microfotografii cu silicolite de Valea Dunării inferioare (XPL – lumină polarizată încrucișat).

Fig. 4. Microfotografii cu silicolitele de Sita Buzăului (XPL – lumină polarizată încrucișat).

Fig. 5. Microfotografii cu silexurile de Prut-Nistru (XPL – lumină polarizată încrucișat).

Fig. 6. Microfotografii cu silexul de Nistru (XPL – lumină polarizată încrucișat).

Fig. 7. Microfotografii cu „Sisturile negre” (XPL – lumină polarizată încrucișat).

References

- Albu *et al.* 1960 C.N. Albu, C. Gheorghiu, I. Popescu, *Depozitele sedimentare de la Rădăuți-Prut*, Comunicări de Geologie-Geografie 1957-1959, 1960, 9-23.
- Alexandrescu 2009 E. Alexandrescu, *Tehnocomplexul epiaurignacian din Câmpia Română*, Buletinul Muzeului „Teohari Antonescu” 12, 2009, 9-53.
- Alexandrescu *et al.* 2004 E. Alexandrescu, S. Balescu, A. Tuffreau, *Nouvelles données chronologiques, technologiques et typologiques sur le Paléolithique supérieur ancien de la Plaine roumaine du Danube: le gisement de Giurgiu-Malu Roșu*, L'anthropologie 108, 2004, 407-425.
- Anastasiu *et al.* 2013 N. Anastasiu, R.-D. Roban, M. Popa, A. Şeclăman, *Black shales facies from Audia Formation (the Eastern Carpathians), a shale gas potential*, Proceedings of the Romanian Academy, Series B: Chemistry, Life Sciences and Geosciences 15, 2013, 51-58.
- Anghelinu *et al.* 2018 M. Anghelinu, L. Niță, G. Murătoreanu, *Le Gravettien et l'Épigravettien de l'Est de la Roumanie: une réévaluation*, L'anthropologie 122, 2018, 183-219.
- Băncilă 1958 I. Băncilă, *Geologia Carpaților Orientali*. Ed. Științifică, București, 1958, 368 p.
- Băncilă, Papiu 1962a I. Băncilă, V.C. Papiu, *Asupra silicolitelor cretacice inferioare din Cuveta marginală a Carpaților orientali*, Dări de Seamă ale Ședințelor Comitetului Geologic 46 (1958-1959), 1962, 25-51.
- Băncilă, Papiu 1962b I. Băncilă V.C. Papiu, *Asupra litologiei sedimentelor cretacice din anticlinalul Cîrnu-Valea Țiganilor (regiunea Bicaz). I. Complexul inferior*, Dări de Seamă ale Ședințelor Comitetului Geologic 45 (1957-1958), 1962, 13-35.
- Bitiri 1972 M. Bitiri, *Paleoliticul în Țara Oașului. Studiu arheologic*, Biblioteca de arheologie, Seria complementară 1, Centrul de Informare și Documentare în Științe Sociale și Politice, București, 1972, 196 p.
- Bitiri, Cârciumaru 1984 M. Bitiri, M. Cârciumaru, *Așezarea paleolitică de la Bușag și mediul său natural*, Marmăta 5-6 (1979-1981), 1984, 79-106.
- Boghian 2009 D.D. Boghian, *Din nou despre unele surse de materie primă pentru confecționarea utilajului litic al comunităților complexului cultural Precucuteni-Cucuteni*, Suceava 34-36, 2009, 117-146.
- Borziac *et al.* 2006 I. Borziac, V. Chirica, C.M. Văleanu, *Culture et sociétés pendant le Paléolithique supérieur à travers l'espace Carpato-Dniestrén*, Bibliotheca Archaeologica Moldaviae, Ed. PIM, Iași, 2006, 440 p.
- Cârciumaru *et al.* 2004 M. Cârciumaru, O. Cârstina, M. Pleșa, *Considerații asupra cronostratigrafiei Paleoliticului Superior de la Lapoș*, ArhMold XXVII, 2004, 33-39.
- Cârciumaru *et al.* 2008 M. Cârciumaru, E.C. Nițu, J.-G. Bordes, G. Murătoreanu, M. Cosac, R. Ștefănescu, *Le Paléolithique de la grotte Gura Cheii – Râșnov*, Valahia University Press, Târgoviște, 2008, 128 p.
- Ciornei 2015a Al. Ciornei, *Petrographic analysis of raw materials from Lespezi-Lutărie: implications for Upper Palaeolithic sites from the Middle and Lower Bistrița Valley*, Materiale (S.N.) 11, 2015, 43-79.
- Ciornei 2015b Al. Ciornei, *On the so-called “Kriva Reka type” of Ludogorie chert: a petrographic perspective from the Upper Palaeolithic sites in the Giurgiu-Călărași area (southern Romania)*, Studii de Preistorie 12, 2015, 31-80.
- Ciornei *et al.* 2014 Al. Ciornei, I. Mariş, B. Soare, *Microfacies analysis of cherts from Upper Palaeolithic sites along the Lower Danube Valley (Romania)*, Geo-Eco-Marina 20, 2014, 137-169.

- Constantinescu 1928 N.A. Constantinescu, *Geological Map of Romania, scale 1: 2250000. Geographic atlas "Unirea"* Brașov, Cartographic Institute "Unirea" Brașov, Brașov, 1928.
- Cosac *et al.* 2014 M. Cosac, Al. Popa, D.-L. Buzea, A. Chiricescu, G. Murătoreanu, Al. Radu, *Prospecțiuni geomagnetice și cercetări arheologice în situl paleolitic de la Constanța – Lădăuți, punct "Borșoșu"* (com. Barcani, jud. Covasna), In: S. Fortiu, A. Cîntar, (eds.), ArheoVest II: In Honorem Gheorghe Lazarovici, Interdisciplinaritate în Arheologie, Timișoara, 6 decembrie 2014, vol. 2, JATEPress Kiadó, Szeged, 2014, 513-527.
- Cosac *et al.* 2015 M. Cosac, G. Murătoreanu, A. Radu, L. Niță, *Așezarea paleolitică de la Malu Dinu Buzea (sat Cremenea, com. Sita Buzăului, jud. Covasna)*. O sinteză a campaniilor 2011-2013, Materiale (S.N.) 11, 2015, 81-100.
- Crandell *et al.* 2013 O.N. Crandell, L. Niță, M. Anghelinu, *Long-Distance imported lithic raw materials at the Upper Palaeolithic sites of the Bistrița Valley (Carpathian Mts.), Eastern Romania*, Lithics 34, 2013, 30-42.
- Dibble *et al.* 2005 H.L. Dibble, U.A. Schurmans, R.P. Iovita, M.V. McLaughlin, *The Measurement and Interpretation of Cortex in Lithic Assemblages*, American Antiquity 70 (3), 2005, 545-560.
- Dobrescu 2008 R. Dobrescu, *Aurignacianul din Transilvania*, Studii de Preistorie Supplementum 3/2008, Ed. Renaissance, București, 2008, 424 p.
- Dobrescu *et al.* 2018 R. Dobrescu, A. Tuffreau, C. Bonsall, *L'utilisation de l'obsidienne au Paléolithique supérieur dans le nord-ouest de la Roumanie*, L'anthropologie 122, 2018, 111-128.
- Dubicka, Peryt 2012 Z. Dubicka, D. Peryt, *Foraminifers and stable isotope record of the Dubivtsi chalk (upper Turonian, Western Ukraine): palaeoenvironmental implications*, Geological Quarterly 56, 2012, 199-214.
- Dumitrașcu 2008 V. Dumitrașcu, *Economia comunităților paleolitice de pe Valea Bistriței*, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2008.
- Dumitrașcu, Vasile 2018 V. Dumitrașcu, Ș. Vasile, *Steppe bison hunting in the Gravettian of Buda (lower Bistrița Valley, eastern Romania)*, L'anthropologie 122, 2018, 166-182.
- Dumitrescu *et al.* 1970 I. Dumitrescu, M. Săndulescu, T. Bandrabur, *Notă explicativă la harta geologică 1: 200000, Foaia Covasna (29)*, Comitetul de stat al Geologiei - Institutul Geologic, București, 1970, 80 p.
- Féblot-Augustins 1990 J. Féblot-Augustins, *Exploitation des matières premières dans l'Acheuléen d'Afrique: perspectives comportementales*, Paléo 2, 1990, 27-42.
- Féblot-Augustins 2009 J. Féblot-Augustins, *Revisiting European Upper Paleolithic Raw Material Transfers: The Demise of the Cultural Ecological Paradigm?*, In: B. Adams and B. Blades (eds.), *Lithic Materials and Paleolithic Societies*, Wiley-Blackwell, Oxford, 2009, 25-46.
- Filipescu *et al.* 1952 M.G. Filipescu, I. Drăghindă și V. Mutihac, *Contribuții la orizontarea și stabilirea vîrstei Șisturilor Negre din zona mediană a Flișului Carpaților orientali*, Comunicările Academiei R.P.R. II (9 - 10), 1952, 591-598.
- Filipescu 1968 M.G. Filipescu, *Dépôts siliceux organiques dans les Carpates et les Subcarpathes: considérations sur les conditions de développement de organismes siliceux*, Revue Roumaine de Géologie, Géophysique et Géographie, Série de Géologie 12 (1), 1968, 85-89.
- Flügel 2010 E. Flügel, *Microfacies of Carbonate Rocks. Analysis, Interpretation and Application*, Second Edition (with a contribution by Axel Munnecke), Springer-Verlag, Berlin-Heidelberg, 2010, 984 p.
- Grasu 1971 C. Grasu, *Recherches géologiques dans le sedimentaire mésozoïque du bassin supérieur de Bicaz (Carpates Orientales)*, Lucrările Statuunii de Cercetări Biologice, Geologice și Geografice „Stejarul”, Geologie-Geografie 4, 1971, 7-55.

- Gurova, Nachev 2008 M. Gurova, Ch. Nachev, *Formal Early Neolithic flint toolkits: archaeological and sedimentological aspects*, In; R.I. Kostov, B. G. Gaydarska and M. Gurova (eds.), Georachaeology and Archaeomineralogy. Proceedings of the International Conference, 29-30 October 2008 Sofia, St. Ivan Rilski Press, Sofia, 29-35.
- Iorgulescu 1955 T. Iorgulescu, *Microfauna unor profile din Sedimentarul zonei eruptive a regiunii Baia Mare*, Dări de Seamă ale Ședințelor Comitetului Geologic 39 (1951-1952), 1955, 69-83.
- Kaminská *et al.* 2000 L. Kaminska, J.K. Kozlowski, B. Kazior, M. Pawlikowski, K. Sobczyk, *Long term stability of raw materials procurement systems in the Middle and Upper Paleolithic of the Eastern Slovakia: a case study of the Topla/Ondava river valleys*, Praehistoria 1, 2000, 63-81.
- Kuhn 1992 S.L. Kuhn, *On Planning and Curated Technologies in the Middle Paleolithic*, Journal of Anthropological Research 48, 1992, 185-214.
- Larson, Kornfeld 1997 M.L. Larson, M. Kornfeld, *Chipped Stone Nodules: Theory, Method, and Examples*, Lithic Technology 22 (1), 1997, 4-18.
- Lengyel 2011 G. Lengyel, *The pebble, the block and the tabular. Lithic raw material use at Ságvár Lyukas-domb Upper Palaeolithic site*, In: K.T. Biró, A. Markó (eds.), Emlékkönyv Violának. Tanulmányok T. Dobosi Viola tiszteletére. Papers in Honour of Viola T. Dobosi, Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, 2011, 93-102.
- Lengyel 2014 G. Lengyel, *Backed tool technology at Esztergom-Gyurgyalag Epigravettian site in Hungary*, In: K.T. Biró, A. Markó, K.P. Bajnok (eds.), Aeolian scripts. New ideas on the lithic world. Studies in honour of Viola T. Dobosi, Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, 2014, 121-129.
- Lengyel 2015 G. Lengyel, *Lithic raw material procurement at Bodrogkeresztúre-Henye Gravettian site, northeast Hungary*, Quaternary International 359-360, 2015, 292-303.
- Marinescu 1965 I. Marinescu, *Brecii sedimentare în flișul cretacic de la curbura Carpaților Orientali*, Comunicări de Geologie III, 1965, 203-217.
- Mester, Kozlowski 2014 Z. Mester, J. K. Kozlowski, *Modes de contacts des Aurignaciens du site d'Andornaktálya (Hongrie) à la lumière de leur économie particulière de matières premières*, In: M. Otte, F. Le Brun-Ricalens (eds.), Modes de contact et de déplacement au Paléolithique euroasiatique. Actes du Colloque international de la commission 8 (Paléolithique supérieur) de l'UISPP, Université de Liège, 28-31 mai 2012, Eraul & ArchéoLogiques, Liège-Luxembourg, 2014, 349-367.
- Mogoșanu 1969 Fl. Mogoșanu, *Paleoliticul și epipaleoliticul de la Lapoș*, Studii și materiale privitoare la terculturul istoric al jud. Prahova 2, 1969, 5-12.
- Moreau *et al.* 2019 L. Moreau, Al. Ciornei, P. Filzmoser, R.A. Macleod, J. Day, P.R. Nigst, P. Noiret, S.A. Gibson, L. Niță, M. Anghelinu, *First geochemical 'Fingerprinting' of Balkan and Prut flint from Palaeolithic Romania: potentials, limitations and future directions*, Archaeometry 61 (3), 2019, p. 521-538.
- Muraru 1990 A. Muraru, *Le gisement de silex de la Vallée du Prut, source de matière première pour l'outillage lithique dans la préhistoire*, Cahiers du Quaternaire 17, 1990, 149-159.
- Nicolăescu-Plopșor, Pop 1959 C. S. Nicolăescu-Plopșor, I. Pop, *Raport preliminar asupra cercetărilor paleolitice din anul 1956 - III. Cremenea*, Materiale 5, 1959, 29-34.
- Nicolăescu-Plopșor *et al.* 1966 C.S. Nicolăescu-Plopșor, Al. Păunescu, Fl. Mogoșanu, *Le Paléolithique de Ceahlău*, Dacia N.S. 10, 1966, 5-116.
- Noiret 2004 P. Noiret, *Le Paléolithique supérieur de la Moldavie*, L'anthropologie 108, 2004, 425-470.

- Noiret 2003-2007 P. Noiret, *Les industries aurignaciennes et « aurignacoïdes » en Moldavie après 30.000 BP*, Annales d'Université „Valahia” Târgoviște, Section d'Archéologie et d'Histoire 8-9, 2006-2007, 88-102.
- Noiret 2007 P. Noiret, *Le Gravettien de Moldavie (30000-23000 BP)*, Paleo 19, 2007, 159-180.
- Noiret 2009 P. Noiret, *Le Paléolithique supérieur de Moldavie. Essai de synthèse d'une évolution multi-culturelle*, ERAUL 121, Ed. ERAUL, Liegè, 2009, 604 p.
- Otte *et al.* 2007 M. Otte, P. Noiret, V. Chirica, I. Borziac, *Mitoc-Malu Galben: étude de l'industrie lithique*, In: M. Otte, V. Chirica, P. Haesaerts (eds.), *L'Aurignacien et le Gravettien de Mitoc-Malu Galben (Moldavie Roumaine)*, vol. 72, ERAUL, Liège, 85-135.
- Păunescu 1966 Al. Păunescu, *Cercetări paleolitice*, SCIV 17, 1966, 319-333.
- Păunescu 1970 Al. Păunescu, *Evoluția uneltelelor și armelor de piatră cioplite descoperite pe teritoriul României*. Biblioteca de Arheologie XV, Ed. Academiei RSR, București, 1970, 360 p.
- Păunescu 1993 Al. Păunescu, *Ripiceni-Izvor. Paleolitic și Mezolitic. Studiu monografic*, Ed. Academiei Române, București, 1993, 228 p.
- Păunescu 1998 Al. Păunescu, *Paleoliticul și epipaleoliticul de pe teritoriul Moldovei cuprins între Carpați și Siret*, vol. I, Ed. Satya Sai, București, 1998, 338 p.
- Păunescu 1999 Al. Păunescu, *Paleoliticul și mezoliticul de pe teritoriul Moldovei cuprins între Siret și Prut*, vol. I/2, Ed. Satya Sai, București, 396 p.
- Păunescu 2000 Al. Păunescu, *Paleoliticul și mezoliticul din spațiul cuprins între Carpați și Dunăre*, Ed. Agir, București, 2000, 496 p.
- Păunescu 2001 Al. Păunescu, *Paleoliticul și mezoliticul din spațiul transilvan*, Ed. Agir, București, 2001, 574 p.
- Păunescu, Alexandrescu 1997 Al. Păunescu, Em. Alexandrescu, *Prima aşezare aurignaciană din sud-estul Câmpiei Române*, CultCivDunărea de Jos 15, 1997, 60-70.
- Păunescu *et al.* 1962 Al. Păunescu, Gh. Rădulescu, M. Ionescu, *Săpăturile din împrejurimile orașului Giurgiu*, Materiale 8, 1962, 127-139.
- Roth, Dibble 1998 B.J. Roth, H.L. Dibble, *Production and Transport of Blanks and Tools at the French Middle Paleolithic Site of Combe-Capelle Bas*, American Antiquity 63 (1), 1998, 47-62.
- Săndulescu 1975 M. Săndulescu, *Studiul geologic al părții centrale și nordice a sinclinalului Hăghimaș (Carpații Orientali)*, Anuarul Institutului de Geologie și Geofizică XLV, 1975, 5-200.
- Steguweit 2009 L. Steguweit, *Long Upper Palaeolithic sequences from the sites of Poiana Ciresului, Bistrițioara and Ceahlau-Dartsu (NE-Romania)*, Preistoria Alpina 44, 2009, 33-38.
- Steguweit *et al.* 2009 L. Steguweit, M. Cárciumaru, M. Anghelinu, L. Niță, *Reframing the Upper Palaeolithic in the Bistrița Valley (northeastern Romania)*, Quartär 56, 2009, 139-157.
- Tuffreau *et al.* 2018 A. Tuffreau, R. Dobrescu, Al. Ciornoi, L. Niță, A. Kostek, *Le Paléolithique supérieur de la basse vallée de la Bistrița (Moldavie roumaine): Buda et Lespezi, nouvelles recherches*, L'anthropologie 122, 2018, 129-165.
- Văleanu 2015 C.M. Văleanu, *The occurrence of flint in north-eastern Romania in the context of local prehistoric habitations*, Annales d'Université Valahia Targoviste, Section d'Archeologie et d'Histoire 17, 2015, 7-50.

De la Dunărea de Jos la Prutul Mijlociu și peste Carpați: transferuri de materii prime pe distanțe lungi în timpul paleoliticului superior

(Rezumat)

Acest studiu a testat posibilele conexiuni între diverse situri pluristartificate din Paleoliticul Superior prin transferurile la mare distanță de materii prime litice între diferite regiuni de pe teritoriul actual al României. Pe baza analizei petrografice, câteva materii prime distante au fost recunoscute în siturile studiate: silicolite de Valea Dunării inferioare; silicolit de Sita Buzăului; „silex de Prut-Nistru”; „șist negru de Audia”. Analiza litică a artefactelor din materii prime distante sugerează stări de abandon diverse (de la debitaj la unelte), diferite moduri de introducere (nuclee preformate și/sau produse finite) și strategii de aprovizionare. Acestea sunt legate de multiple momente ocupaționale ce acoperă un interval de timp mai lung. În această imagine a transferului de materii prime pe distanțe mari din timpul Paleoliticului Superior, Valea Bistriței mijlocii reprezintă (în stadiul actual al cercetărilor), ca și alte văi, o cale importantă de comunicare pentru diferitele grupuri umane din arii și perioade de timp diferite.

Alexandru CIORNEI
"Vasile Pârvan" Institute of Archaeology, Bucharest
eualex1984@gmail.com

Izabela MARIŞ
Faculty of Geology and Geophysics, University of Bucharest
izabela@contentlogic.ro

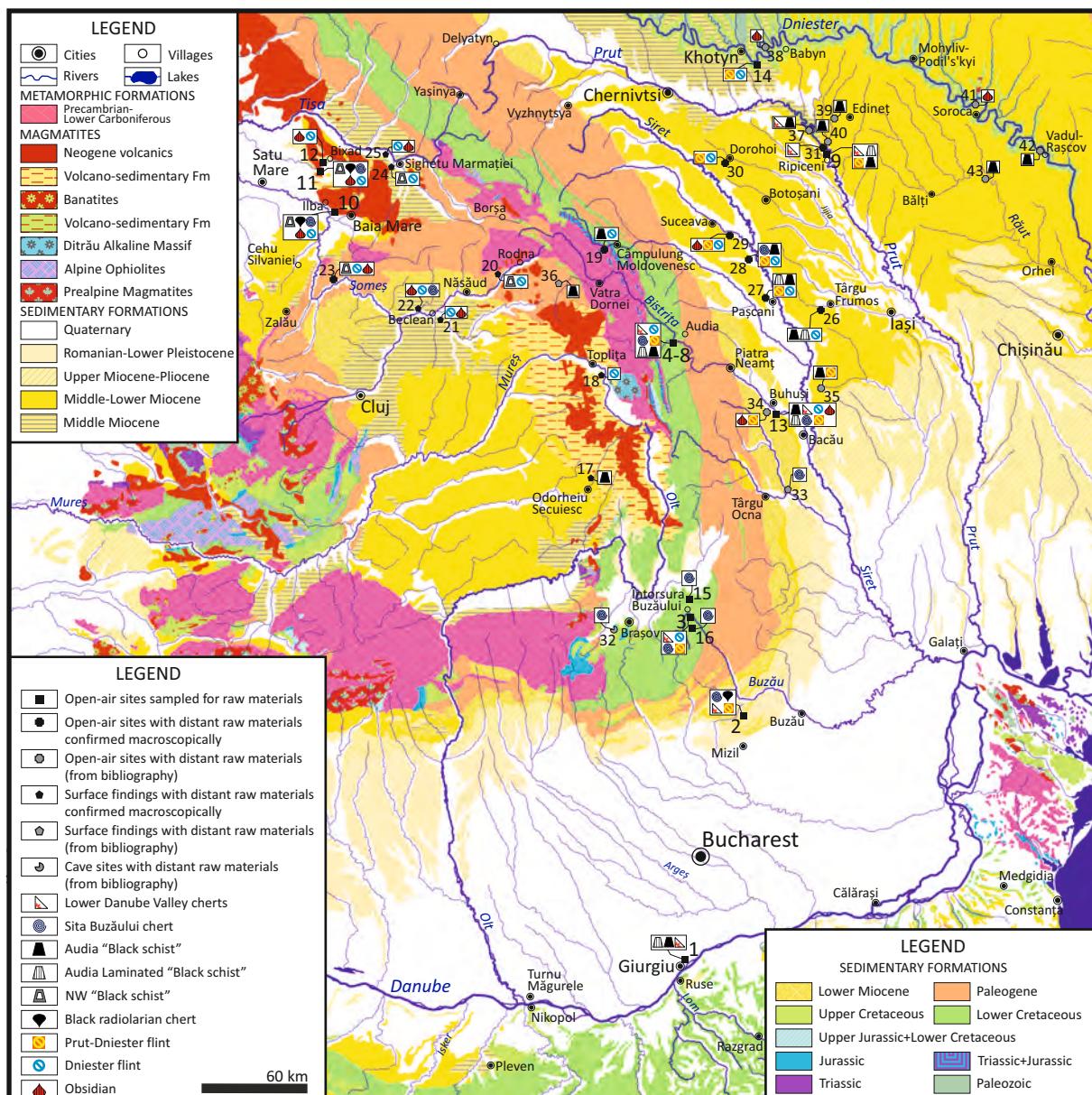

Fig. 1. Distribution of the distant raw materials in the study area. **Study sites:** 1. Giurgiu-Malu Roșu (Giurgiu county); 2. Lapoș-Poiana Roman (Prahova county); 3. Cremenea-Malu Dinu Buzea (Covasna county); 4. Bistricioara-Lutărie II (Neamț county); 5. Ceahlău-Podiș (Neamț county); 6. Ceahlău-Dărățu (Neamț county); 7. Ceahlău-Cetățica I (Neamț county); 8. Ceahlău-Cetățica II (Neamț county); 9. Ripiceni-La Izvor (Botoșani county); 10. Bușag-Coasta Bușagului (Maramureș county); 11. Remetea-Șomoș I (Satu Mare county). **Sites with supplementary samples:** 12. Boinești-Coasta Boineștilor (Satu Mare county); 13. Lespezi-Lutărie (Bacău county); **Origin sites with control samples:** 14. Oselivka-Chisla Nedjimova (Chernivtsi oblast, Ukraine); 15. Costanda-Lădăuți (Covasna county); 16. Gilma (Merișor)-Roate (Covasna county). **Sites for which the distant raw materials were visually verified:** 17. Tânărvița-Locul de Sus (Harghita county); 18. Hodoșa-Dealul Hodoșa (Harghita county); 19. Pojarăta-Poalele Muncelului (Suceava county); 20. Cormaia-CABA La Dărăbeni (Bistrița-Năsăud county); 21. Agrișu de Sus-La Cremene (Bistrița-Năsăud county); 22. Uriu-La Podirei (Bistrița-Năsăud county); 23. Perii Vadului-Cariera Veche (Sălaj county); 24. Ciordă-Acăstău (Maramureș county); 25. Câmpulung La Tisa-Borviz (Maramureș county); 26. Movileni-În Răzăsie (Iași county); 27. Topile-Dealul Catargii (Iași county); 28. Dolhasca-Dealul Viei (Suceava county); 29. Udești-Poiana (Suceava county); 30. Dorohoi-Stracova (Botoșani county); 31. Manoleasa-Prut-Stâncă Hrițeni (Botoșani county). **Sites for which the distant raw materials were taken from bibliography:** 32. Râșnov-Peștera Gura Cheii (Brașov county); 33. Slobozia Mielului-Dealul Bielci II (Bacău county); 34. Buda-Dealul Viilor (Bacău county); 35. Valea Ursului-Dealul Arșița (Neamț county); 36. Poiana Stampei-Muntele Pietricele (Suceava county); 37. Mitoc-Malu Galben (Botoșani county); 38. Voronovytsya I (Chernivtsi oblast, Ukraine); 39. Gordinești I (Edineț district, Republic of Moldavia); 40. Corpaci-Mâș (Edineț district); 41. Cosăuți (Soroca district); 42. Climăuți II (Șoldănești district); 43. Ciutulești I (Florești district). Map support redrawn and modified after the *Geological Map of Romania, scale 1: 2250000* (Constantinescu 1928).

Fig. 2. Macroscopic views of the samples analysed from the study (1-3, 5-7, 9-12) and origin sites (4, 8, 13-14): 1. Lower Danube Valley bioclastic chert; 2. Lower Danube Valley intraclastic-bioclastic chert; 3-4. Sita Buzăului chert; 5-8. "Black Schists"; 9-14. "Prut-Dniester flint"; scale bar is 2.5 cm.

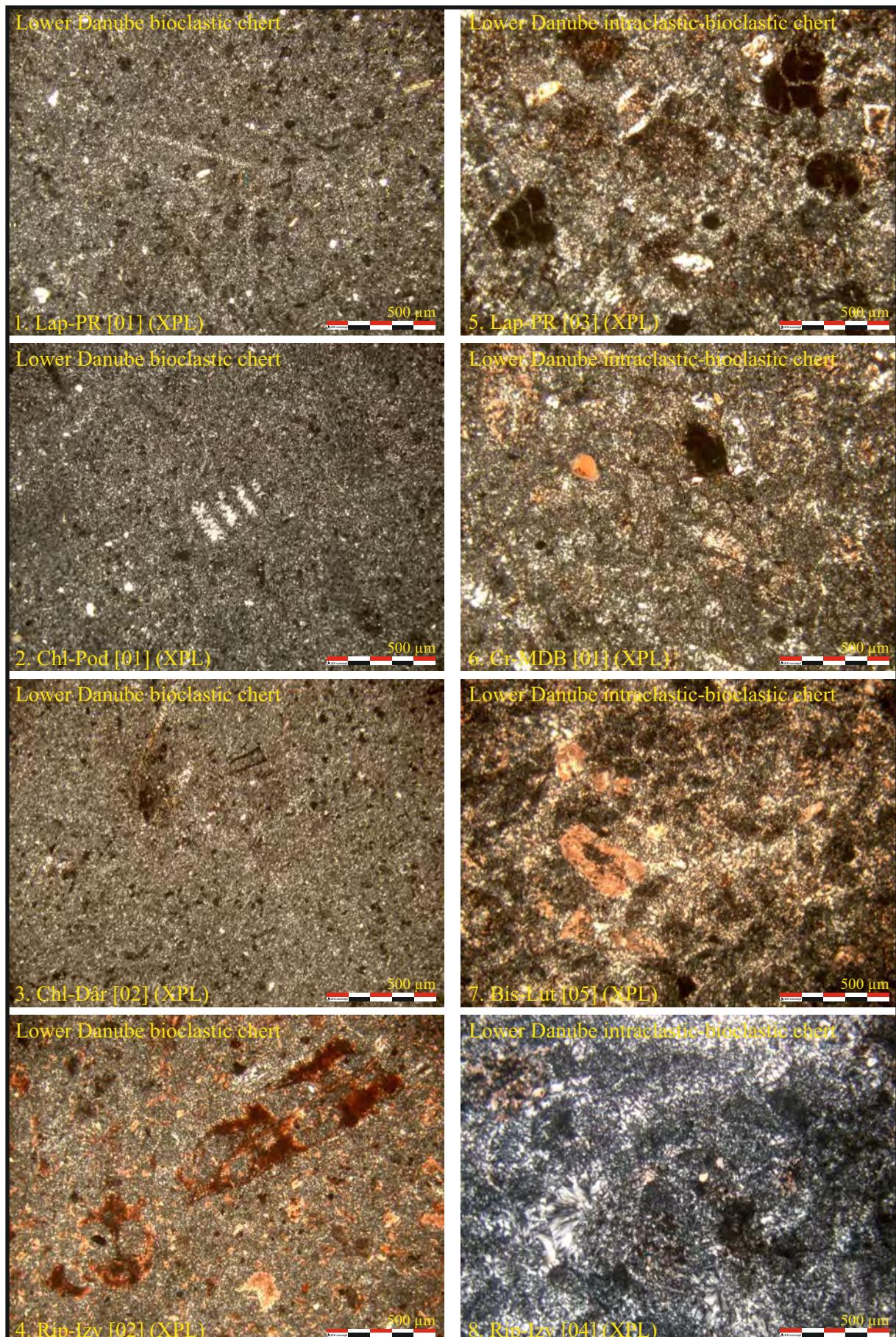

Fig. 3. Microphotographs of the Lower Danube Valley cherts (XPL - crossed polarized light).

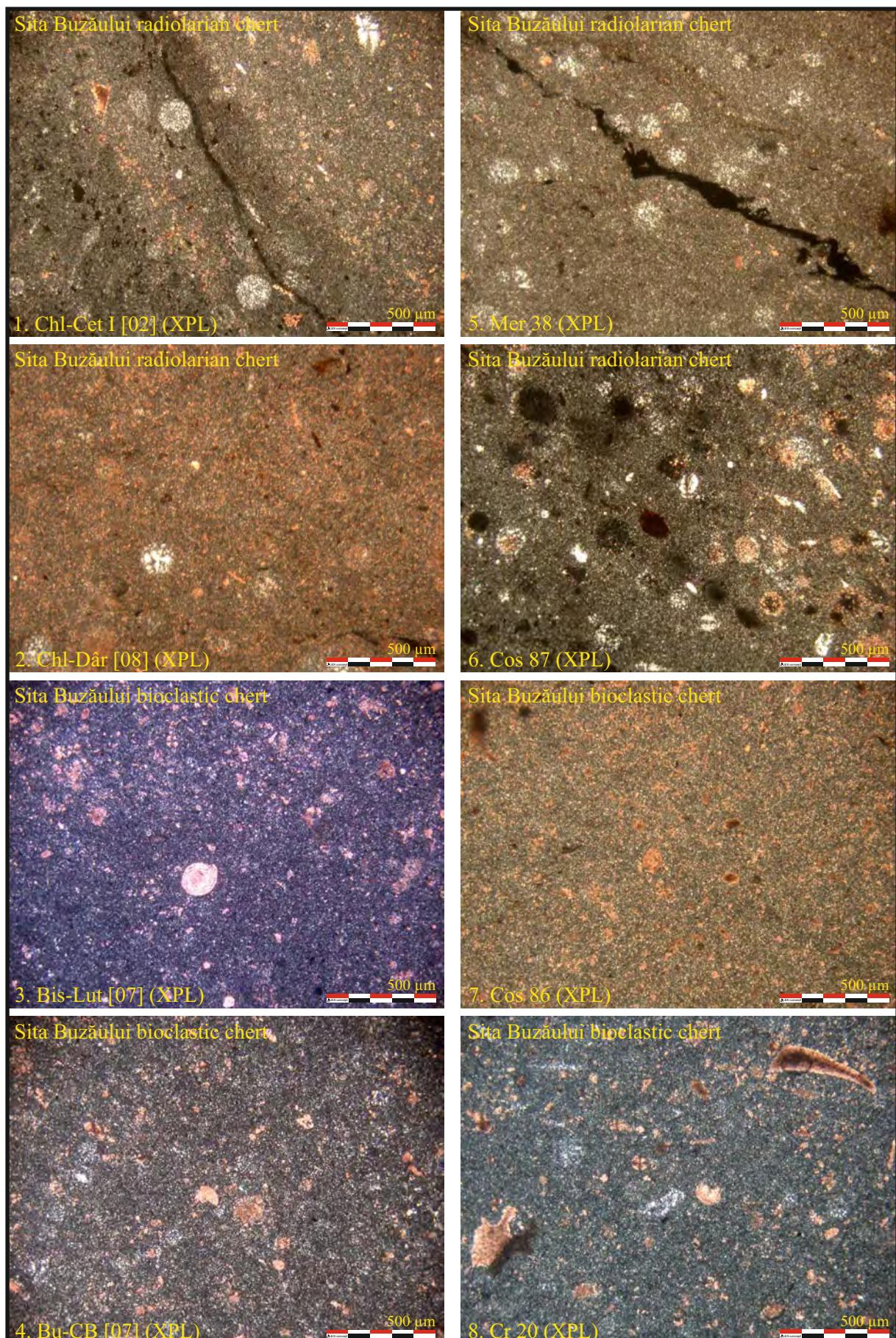

Fig. 4. Microphotographs of the Sita Buzăului cherts (XPL - crossed polarized light).

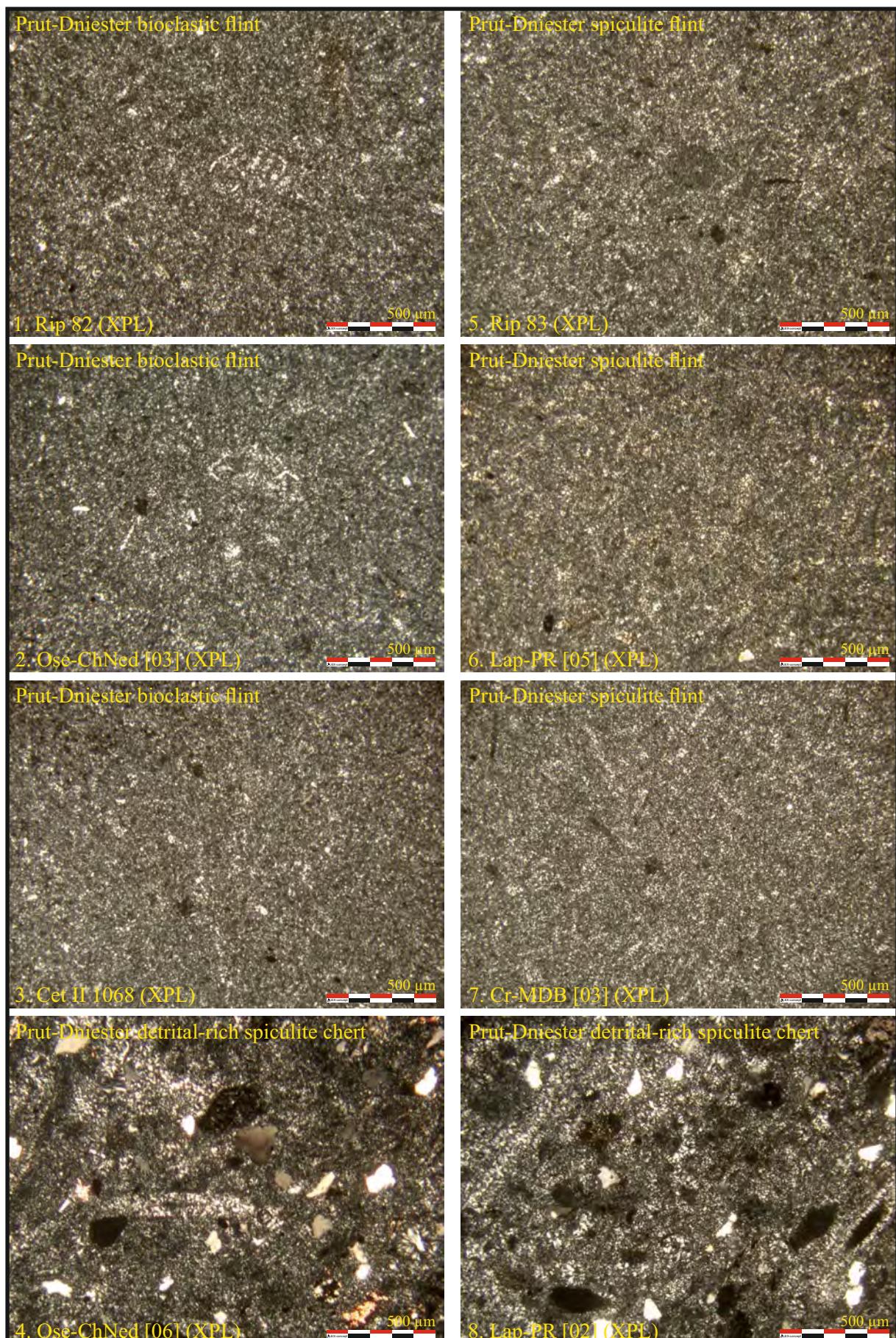

Fig. 5. Microphotographs of the Prut-Dniester flints (XPL - crossed polarized light).

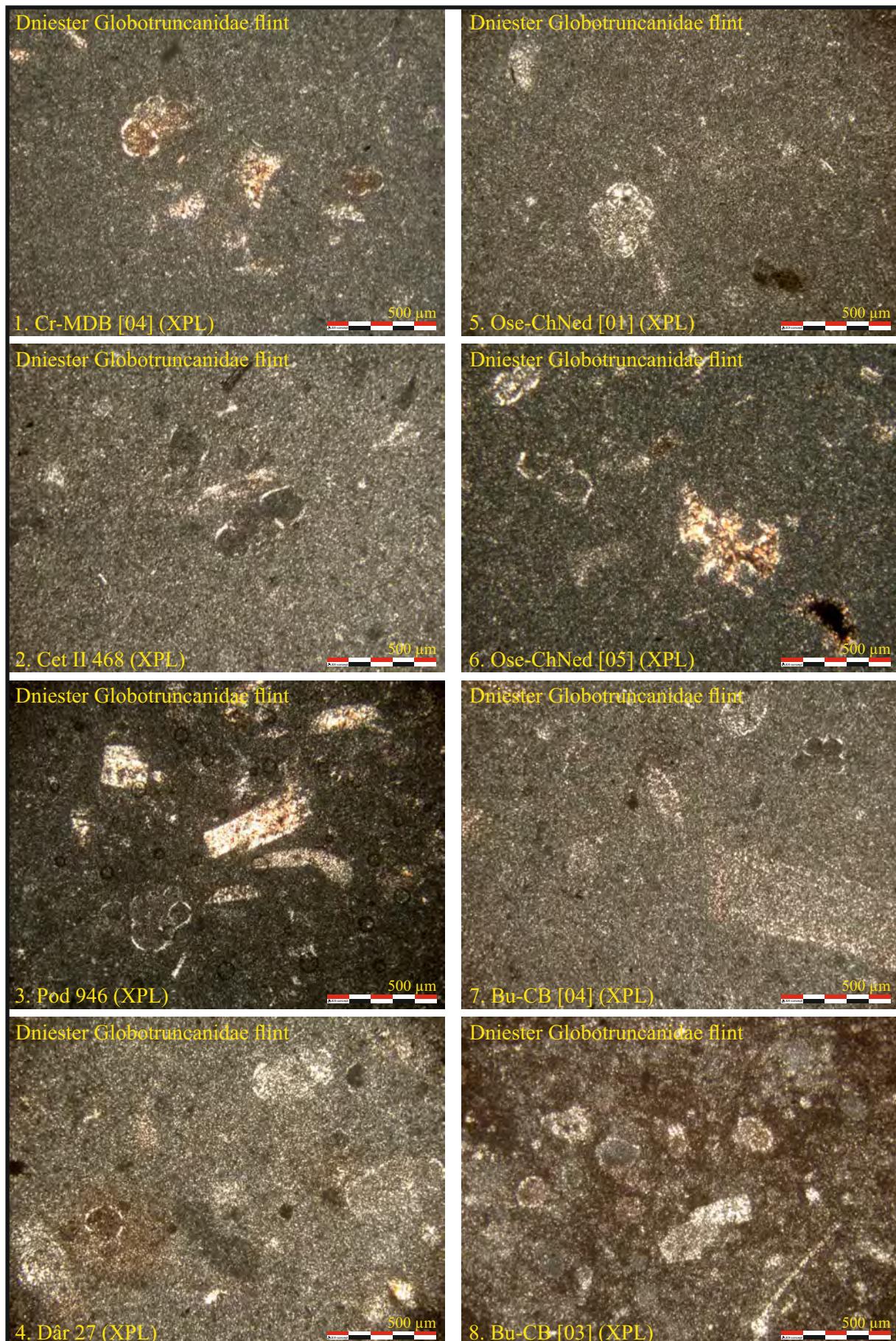

Fig. 6. Microphotographs of the Dniester flint (XPL - crossed polarized light).

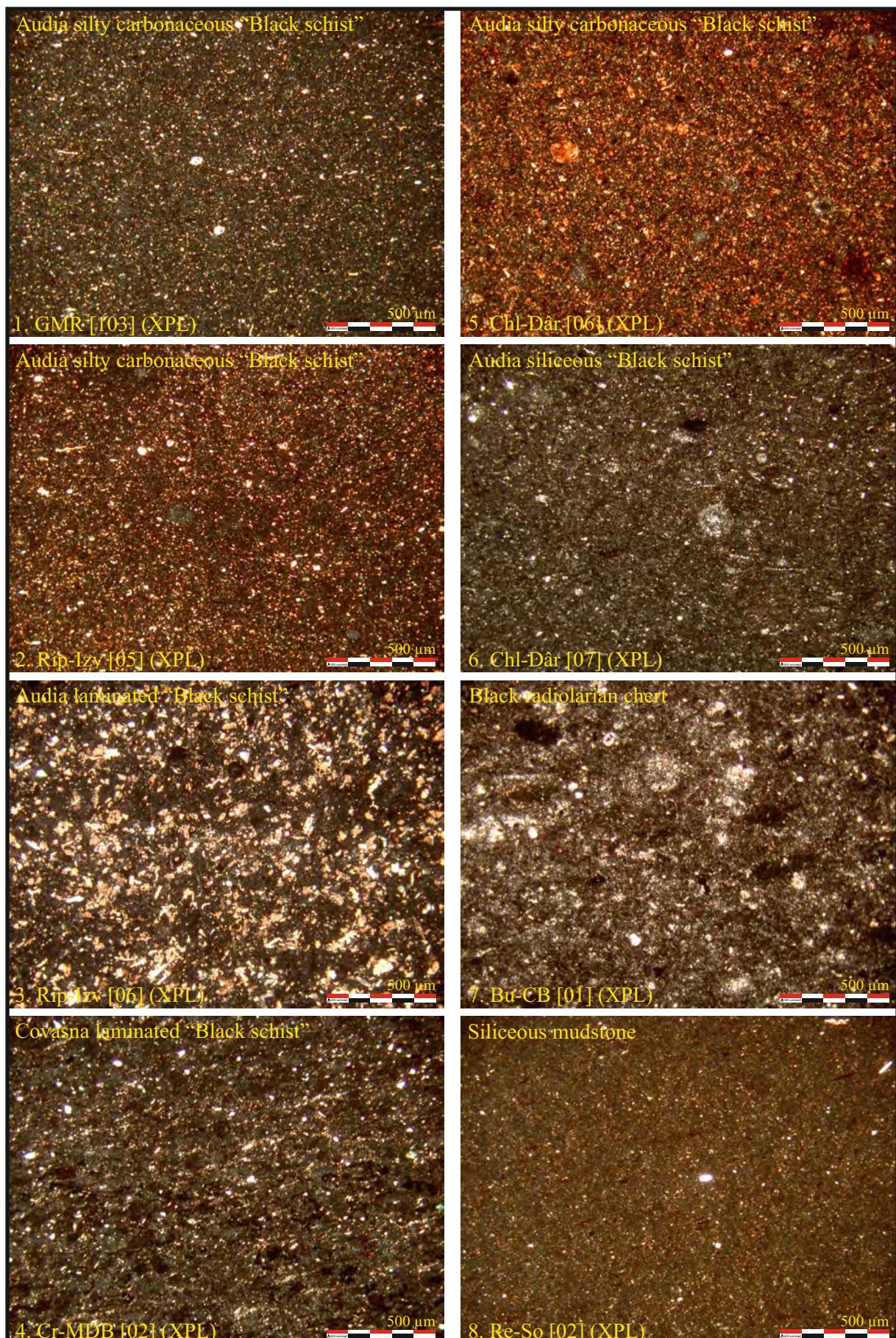

Fig. 7. Microphotographs of the "Black schists" (XPL - crossed polarized light).

Simbolistica tatuajului în basmele și baladele românești. Studiu de caz: Petru Caraman¹

VERONICA MUHA

Cuvinte cheie: tatuaj, aromâni, meglo-români, Soare, Lună, folclor

Key words: tattoo, aromanian, megleno-romanian, Sun, Moon, folklore

Spre deosebire de Nicolae Minovici, care socotea tatuajul drept o practică importată în modernitate în anumite medii sociale – „Tatuajele nu intră în obiceiurile poporului român. Ele au fost aduse de străini, și anume de greci, după cum se vede din statistica noastră”² – folcloristul Petru Caraman își elaborează lucrarea – *Tatuajul la români după creațiile lor folclorice* – ca un contraargument la teza minoviciană. Acesta evaluează tatuajul „ca pe o datină specifică lor (românilor, n.n.)”³. Cercetările profesorului Minovici, realizate nemijlocit, prin examinarea unui număr mare de indivizi, documentează realitățile timpului său: este posibil ca medicul român să fi cunoscut mitologia populară, basmele analizate de Caraman, însă fără a asocia simbolurile (la care face referire etnograful) cu exercițiul unei marcări corporale. Caraman însuși consideră că diferența de opinii generată de originea și perpetuarea tatuajului în spațiul nostru țin de receptarea sa redusă în rândul populației autohtone; Minovici invoca răspândirea sa sporadică, cu precădere în păturile sociale joase, fenomen prin urmare superficial, „neavând nimic românesc în el”⁴.

Petru Caraman pledează pentru o prezență anterioară finalului de secol XIX pe teritoriul nostru, a unor forme grafice având drept suport corpul, construind o argumentație în perspectivă diacronică și argumentându-și ipotezele pe baza creațiilor folclorice. Lucrarea se deschide cu o examinare a perioadei preistorice, prin raportarea la descoperirile arheologice de pe actualul pământ românesc: în viziunea sa, tatuarea este confirmată de prezență, în siturile arheologice, a coloranților, a conservanților în recipiente de lut ars, din os sau din corn de animale, „care puteau servi deopotrivă la vopsirea artificială a corpului, ca și la tatuaj”⁵. Etnograful asociază formele temporare și permanente de împodobire a trupului prin desen, arătând că „un popor care practica vopsirea primitivă a corpului, avea să practice ulterior și tatuajul, iar adeseori le practica pe toate sau amândouă concomitent”⁶. Tatuajul este văzut ca o etapă de perfecționare atât sub aspect tehnic, cât și estetic.

În sprijinul considerațiilor sale, pot fi aduse diverse dovezi de natură arheologică. În 1981, la stația neolică Cucuteni (jud. Iași), au fost scoase la lumină 20 de figurine umane din ceramică (**fig.1**), dateate 4.800-3.000 î.Hr. Acestea sunt acoperite în totalitate cu ornamente geometrice, dispuse simetric în striuri curbe paralele, colorate sau încrustate. O posibilă interpretare are în vedere varianta unei forme de tatuaj. Arheologul Douglass W. Bailey (Universitatea din San Francisco) afirmă: „Acestea pot fi tatuaje. Unii afirmă că sunt haine sau pot reprezenta altceva ce nouă ne scăpă. Niciodată nu vom ști cu siguranță, dar într-un fel, acest lucru este mai puțin important. Ceea ce este cu adevărat important este că aceștia foloseau suprafața corpului pentru a comunica idei, indiferent că aceste idei se puteau referi la apartenența la o comunitate sau la identitatea individuală”⁷.

¹ Prezentul studiu face parte din teza de doctorat cu titlul: *Estetică și sens în arta tatuajului: Ipostaze contemporane românești*, pregătită pentru a fi susținută în anul 2019 la Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de Arte și Design.

² Nicolae S. Minovici, *Tatuajele în România*, București, Editura Curtea Veche, 2007, p. 187.

³ Petru Caraman, *Studii de folclor. Volumul II*, București, Editura Minerva, 1988, p. 177.

⁴ *Ibidem*, p. 179.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, p. 180.

⁷ Douglas W. Bailey, *Ceramic Female Figurine*, în *Archaeology Magazine*, November/December 2013, a Publication of the Archaeological Institute of America.

Fig.1. Figurine antropomorfe, ceramică, cultura Cucuteni, mil. V î.Hr.

În continuarea tezei sale, arheologul continuă: „În neolic, când se produce și se ornamentează pentru prima dată ceramica, oamenii incizau vasele cu ajutorul unui vârf ascuțit, acest procedeu putând fi interpretat de asemenea ca tatuare. Este posibil ca în urma acestei experiențe, oamenii să fi început să-și decoreze propria piele”⁸. Același tip de figurine a fost semnalat și în alte puncte de pe teritoriul țării: la Hărman, în Transilvania, la Balaci, jud. Teleorman și Crușova, jud. Olt.

Mai departe, Caraman se preocupă de informațiile furnizate de izvoarele antice. Din izvoare aflăm date legate și de strămoșii populației românești. La Plinius găsim o indicație clară: „Ba și bărbații, la daci și la sarmați, își tatuează corporurile”⁹. Sursa precizează și că „semnul originii dacilor se reproduce pe braț”¹⁰. Informațiile sunt incluse în contextul capitolului ce tratează „excrescențele patologice ale corpului uman”¹¹, Caraman speculând că există posibilitatea ca dacii să fi realizat tatuaje prin scarificare.

Un alt neam cunosător al tatuajului erau agatârșii, locuitori ai regiunii transilvane parte componentă a vechii Dacii, potrivit lui Herodot. Poetul Virgiliu, în „Eneida”, descrie o serie de barbari, printre care și pe „agatârșii cei tatuati” (*pictique Agathyrsi*). Tot la agatârși se oprește și Pomponius Mela (geograf roman), arătând că „își tatuează fața și membrele”, cu atât mai mult și mai fascinant, după „cum fiecare excelează prin strămoși”¹². Avem de-a face cu o simbolistică a originii, expusă nu numai străinilor, ci importantă îndeosebi în interiorul grupului etnic, prin competiția realizării de forme cât mai expresive, care să producă distincție între indivizi și să le confere prestigiu. „Toți sunt tatuati, cu aceleași semne și în aşa chip, încât să nu se poată șterge”¹³,

⁸ Ibidem.

⁹ Petru Caraman, *op.cit.*, p. 185.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem, p. 189.

¹³ Ibidem.

ceea ce ne edifică asupra însemnatății conferite desenului corporal la această populație. Istoricul Ammianus Marcellinus scrie despre răspândirea tatuajului la agatârși, cu date legate de estetica aleasă decătre diversele categorii sociale: „Zugrăvindu-și corpul cu culoare albastră, ei își vopsesc chiar și părul. Și firește, oamenii din popor se-mpodobesc cu figuri mărunțele și rare; pe când nobili, cu figuri mari și mai dese, în culori bătătoare la ochi”¹⁴. Desenele indică statutul social, rangurile, într-o ornamentație canonizată, prestabilită.

Geții constituie un alt material de examinare pentru folcloristul român. În tratatul despre tălmăcirea viselor a lui Artemidoros, Caraman identifică informația conform căreia la populațiile trace, aceia care se tatuau erau copiii de nobili; „la geți însă, sclavii”¹⁵. Caraman preia informații ale unor istorici – Tomaschek, Hirt sau Pârvan – care afirmă că la geții luați prizonieri de război, tatuajul nu are o rațiune punitivă (executat *post factum*, adică în urma învingerii lor în război), ci prin aceea că ei se tatuaseră anterior. De asemenea, exercițiul tatuării la geți este plasat și în contextul cultului lui Zamolxis, care, potrivit savantului rus Kazarov, „și-l reprezentau mort ca fiind tatuat”¹⁶.

Juxtapunerea tuturor acestor dovezi îl va face pe Petru Caraman să afirme că îndelungata perioadă în care tatuajul nu apare consemnat în spațiul românesc nu trebuie înțeleasă ca o dovdă a încetării practicării lui. „Acest *argumentum a silentio* nu poate fi nicidecum convingător. Vestigii ale tatuajului, ca o continuare a unei vechi tradiții, există la poporul român aproape pretutindeni pe unde se află el situat, până în vremea noastră”¹⁷. Caraman își sprijină teoria pe investigarea grupelor dialectale românești din Peninsula Balcanică. Potrivit etnografului N. P. Vaidomir, tatuajul există la aromâni nomazi din regiunea munților Pindului: „Azi tatuajul se menține la români nomazi – atât la ramura Fîrșeroșilor, cât și la cea a Săracăcianilor”¹⁸. Vaidomir întâlnise în cercetările sale bătrâni tatuati, tinerii din acea vreme recurgând mai rar la datină. În ceea ce privește populația sedentară, tatuajul era mai rar întâlnit, dar totuși prezent. Dovezile practiciei marcajelor respective sunt indicate în localitățile din regiunea Pindului, și anume: Samarina, Avdela, Perivole, Smixi, Paleoseli, Laca, Păzi. „În unele sate, ca de pildă la Gramaticova, Livezi, Oșani, tatuajul nu numai că există la bătrâni, dar se aplică încă și la copiii de ambele sexe, pe la vîrsta de 5-6 ani”¹⁹. Prin urmare, de la vîrsta la care cei mici încep să se distingă printr-o identitate socială, sunt amprentăți conform unei reguli a cărei noimă nu s-a păstrat. În ceea ce privește terminologia, pentru cuvântul tatuaj folosește termenul „semnu”: „adară semnu” = a face semn. Marcarea se întâlnește la femei pe frunte (o cruce mică) și pe mâna, unde se consemnează data nașterii și numele, precum și desene ca: o inimă, cruce, un schelet, o mandră (plasă de prins pește, împletitură). La bărbați, tatuajele se făceau doar pe braț. Inima și scheletul reprezintă motive moderne împrumutate, în timp ce motivele crucii și ale mandrei aparțineau unei simbolistici locale arhaice.

Un alt grup vorbitor de dialect românesc la care se regăsește tatuajul este cel al megleno-românilor, aşa cum îl descrie un alt lingvist și folclorist, Pericle Papahagi: „Tatuajul este obiceiuit printre români din Meglenia”²⁰. Tematica reprezentărilor în acest caz repetă câteva motive aromâni: crucea tatuată pe frunte, dar și pe brațe – *cruți* –, numele și anul nașterii. Specific megleno-românilor este „*damca* – un punct îndesat ce și-l fac pe frunte, mai ales în partea unde se îmbină sprâncenele”²¹. Cuvântul este de origine turcească și desemnează semnul făcut pe frunte cu fierul roșu. Conform lui Caraman, stigmatul însă a fost convertit în tatuaj, instalându-se ca tradiție la acești români. Alte motive care apar, florale sau vegetale, îndeplinește o funcție pur ornamentală.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem, p. 190.

¹⁶ Ibidem, p. 193.

¹⁷ Ibidem, pp. 195-196.

¹⁸ Caraman precizează în nota sa de subsol următoarele: Cf. Vaidomir – lucrare manuscrisă de etnografie aromână (...) nu mai rețin exact titlul acestei lucrări. De asemenea, nu putem indica aici pagina din care cităm, deoarece ms-ul cu capitolul despre tatuaj nu era încă definitiv paginat, când l-am consultat.

¹⁹ Aceeași precizare ca la nota precedentă. Caraman nu poate face trimiterea la sursă.

²⁰ Pericle Papahagi, *Meglenoromâni. Studiu etnografic-filologic*, I-II, București, 1902, aici vol. I, p. 116 apud Petru Caraman, op.cit, p. 231.

²¹ Ibidem.

Spre deosebire de aromâni, megleño-românii au extins suprafața corporală destinată tatuajului: pe lângă frunte și brațe, bărbații se tatuează și pe piept.

În felul în care este documentat la cei îndeobște cunoscuți ca „români de la sud de Dunăre”²², Caraman arată ca tatuajul nu apare la marele grup al daco-românilor. Unele indicii sunt cuprinse totuși în tezaurul folcloric, în cântece populare și în basme. Autorul identifică un număr de balade în care apare pomenită această practică: *Cântecul lui Mircea Ciobănașul*, *Cântecul lui Dobrișan* și o baladă provenită de la români din regiunea Timocului iugoslav.

Baladele

Cântecul lui Mircea Ciobănașul sau Mircea Ciobanul. Din variantele amintite de autor, elocventă se dovedește cea culeasă de către folcloristul C. N. Mateescu (jud. Argeș). Balada povestește întâlnirea dintre un cioban pe nume Mircea și Negru Vodă. Păstorul pornește spre Câmpulung pentru a se plânge în divan domnitorului Țării Românești de unele neajunsuri suferite din pricina unor boieri. Domnul îl sfătuiește cum să acționeze, însă boierii se răzbună, bătându-l crunt pe împricinat. Drept urmare, Mircea Ciobanul își face singur dreptate, tăindu-le capetele, pe care le aduce apoi lui Negru Vodă. În consecință domnitorul hotărăște condamnarea la moarte prin spânzurătoare a ciobanului, moment în care Mircea se mărturisește drept frate al său. Acțiunea aduce în prim-plan pasajul în care sunt revelate dovezile prin care eroul își dovedește obârșia înaltă:

„Lăsați-l, nu-l spânzurați, / Lucați-l și mi-l dezbrăcați / Și de semne mi-l cătați! / Că d-o avea vreun semnișor, / O fi vro viță de domn / Și mi-o fi d-un frățior. / Boierii mi-l dezbrăca / Și de semne mi-l căta. / Și ce semne că-mi găsia? / Găsia-n pieptu-i soarele, / Lumina cu razele; / Găsia în spate luna, / Lumina cu lumina; / În cei doi d-albi umerei, / Lucea doi luceferi; / Și-n creștetul capului, / Scrisu-i spicul grâului; / Și mai jos, la subțioară, / Scrisă-mi-i d-o săbioară: / Semne bune de domnie, / Soție de vitejie (...)"²³.

Astfel de documente, pe care le putem considera vizuale, permit o comparație cu semnele/marcajele corporale la care recurgeau odinioară aromâni și megleño-românii. Pentru ultimii menționați, avem de-a face în mod evident cu tatuaje, înțelese ca practică de identificare nominală, un soi de buletin al purtătorului (obiceiul confirmând totodată adeziunea religioasă a grupurilor la Ortodoxia Răsăriteană). Semnele despre care aflăm din folclorul românesc mărturisesc o distincție de ordin social, accesibilă numai pentru cei de neam. Ele confirmă condiția superioară a deținătorului. Nu știm cu siguranță în ce mod sau cu ce tehnică au fost executate imaginile, desenele respective: putem doar presupune că erau tatuaje; ele îndeplinesc una dintre funcțiile atribuite tatuajului: cea de a personaliza, de a distinge purtătorul într-o masă de indivizi, de a arăta că în legătură cu acesta există un „ceva” deosebit (important, extraordinar etc.).

Cântecul lui Dobrișan prezintă multe similitudini cu epopeea lui *Mircea Ciobănașul*. Baladă este analizată de către Caraman în varianta culeasă de G. Dem. Teodorescu, de la lăutarul brăilean Petrea Crețul Șolcan. Un anume Dobrișan, din comuna Stoienești, stârnește invidia boierilor din cauza bogățiilor sale, iar atunci când este reclamat de către aceștia la domnitor, e nevoie să-l urmeze pe armașul trimis de Mihnea-Vodă la București, cu tot cu oile sale. Judecat și condamnat la moarte, ciobanul își dezvăluie calitatea de frate al domnitorului. De remarcat este rolul pe care îl joacă desenele corporale, fiindcă numai descoperirea lor pe trupul ciobanului îl convinge pe Mihnea-Vodă, care nu crede în confirmarea adusă de chiar mama celor două personaje:

„(...) Vorba, măre, nu sfârșea / Și el, măre, ce-mi făcea? / Pe atât nu se lăsa, / Ci de mâna-l apuca / Și la baie mi-l ducea: / De-sarică-l dezbrăca, / Fără haine mi-l lăsa. / Și pe dânsul ce găsia? / Îi găsea măre, la brâu, / Scris prejur un spic de grâu / Și la piept de se uita, / Scris pe dânsul ce găsia? Îi găsea domnești odoare; / Sfânta lună, sfântul soare: / Iar în cei doi umerei, / Găsia doi luceferei”²⁴.

²² Ibidem.

²³ C. N. Mateescu, *Balade, Vălenii de Munte*, 1909, p. 11 apud Petru Caraman, *op.cit*, p. 228.

²⁴ G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*, 1885, p. 474, apud Petru Caraman, *op.cit*, p. 220.

Narațiunea se sfârșește în chip fericit: Mihnea-Vodă, care nu mai are nici o îndoială privind legătura de sânge dintre ei, își invită fratele să domnească împreună. În toate variantele baladei, Dobrișan refuză, preferând să rămână pentru totdeauna păstor.

Prezența acestor semne pe trupurile personajelor – în ambele balade – se constituie în indicii ce evidențiază indivizi excepționali, prin aceea că au o origine deosebită de cea a oamenilor de rând. Prezentate drept „semne bune de domnie”²⁵, ele reproduc o iconografie des întâlnită în ethosul autohton, atât în creațiile epice, ci și în patrimoniul material (țesături, picturi, sculpturi etc.): soarele, luna și luceferii, precum și spicul de grâu. Aștrii, parte a mitologiei cerului, augmentează sensul sacru al semnelor posibil tatuate, sacralitate subliniată de pasaje precum: „[...] Îl găsea domnești odoare: / Sfânta lună, Sfântul soare [...]”²⁶. Motivul sabiei la subsoară, și mai evident pentru pretenția la o ascensiune domnească, apare doar în prima baladă, însă Caraman este de părere că s-a pierdut prin transmiterea de-a lungul vremii. Dispunerea semnelor pe corp diferă, însă fără a modifica simbolistica – aceasta fiind identică în ambele cazuri.

Cea de-a treia baladă, fără titlu, aparține românilor din Timocul sărbesc, localitatea Alexandrovăț, jud. Kraina. Dediu, înalt dregător și ginere al lui Negru-Vodă, este invidiat de către domnitor pentru simpatia de care se bucură la curte, pentru farmecul său. Necazurile marelui vîstier încep când domnitorul află că Dediu ar purta anumite însemne pe corp, posibilă dovdă pentru o obârșie înaltă și justificând, prin urmare, pretenții legitime la tron. Paragraful ales de Petru Caraman se referă la momentul verificării acestor însemne:

„(...) Negru-Vodă puiu de domn / N-avea minte de un om! / Îl cătă pe Dediu-n cap! / Găsi semnu de-mpărat. / Da mi-l cătă pe sub brâu: / Găsi spiculeț de grâu./ Si mi-l cătă printre spete, / Găsi spiculețu verde. / Si-l cătă sub subsuoară, / Găsi semn de săbioară./ Negru-Vodă aşa vorbea: / - Fă-i cucoană, soața mea, / Bune sămne s-a arătat: / C-o să fie de-mpărat (...)”²⁷.

În acest caz, semnele corporale nu aduc beneficii deținătorului; acestea pot atrage după sine moartea posibilului contracandidat la tron și sinuciderea domniței. Nu ni se spune care este „semnu de-mpărat”, el fiind probabil cel mai edicator motiv pentru decizia luată de Negru-Vodă; se pomenește „săbioara”, pe care o asociem îndeobște cu un luptător, cu o serie de calități precum curajul, neînfriarea. Motivul sabiei indică vitejia purtătorului și apartenența sa la clasa războinicilor, într-o epocă în care primul oștean al țării este, și nu numai în teorie, domnul țării. Cei ce pretind și dețin conducerea țării îndeplinesc în chip obligatoriu și condiția de bun luptător, arma certificând nu numai curajul în luptă, ci și indiciul suveranității. Cât privește spicul, el trimite la bogata mitologie a grâului: în interpretarea autorului, este pus în legătură cu o străveche tradiție agrară caracteristică teritoriului românesc, cunoscut drept spațiu al existenței unei populații cu un îndelungat specific ocupațional de lucrători ai pământului (agricultori și păstori).

Similar cu ansamblul de semnificații asociate aștrilor, simbolistica spicului de grâu și a sabiei denotă marca descendenței divine. Dumnezeu îi indică astfel pe cei aleși spre a conduce destinele oamenilor pe pământ. Toate baladele care pomenește această tipologie de tatuaje descriu în termeni elogioși imaginile găsite pe corpul eroilor: „semne bune de domnie”²⁸, „semne multe de mândrie”²⁹ și „Bune sămne s-a arătat: / C-o să fie de-mpărat (...)”³⁰.

Basmele

O altă categorie examinată de Petru Caraman o constituie poveștile românești. La fel ca în balade, regăsim în câteva povești motivul desenelor, al imaginilor plasate în anumite locuri de pe corp și care în împrejurări limită sunt devoalate ca dovezi ale excepționalității.

²⁵ C. N. Mateescu, *loc.cit.*

²⁶ G. Dem. Teodorescu, *loc.cit.*

²⁷ C. Sandu Timoc, *Poezii populare de la români din Valea Timocului*, Craiova, p. 23–29 apud Petru Caraman, *op.cit.*, p. 211.

²⁸ C. N. Mateescu, *loc.cit.*

²⁹ G. Dem. Teodorescu, *loc.cit.*

³⁰ C. Sandu Timoc, *loc.cit.*

În *Ciobănașul cel istet*, basm cules și prelucrat de către Petre Ispirescu, prea frumoasa fată de împărat urmează a se mărita doar cu cel care îi va ghici „semnele ce are pe trup”³¹. Un ciobănaș, care-și păștea turma de oi în apropierea râului, o văzu într-o zi pe frumoasa printesa, goală, pe când se scălda în lac, el fiind astfel singurul, din mulțimea de pretendenți, capabil să le descrie: „Prea mărite împărate și împărăteasă, fata măriilor voastre are soarele-n piept, luna în spate și doi luceferi în cei doi umeri”³². Într-o altă variantă (satul Mădeiu, jud. Suceava), aspirantul cu succes la mâna domniței este un porcar; însemnele fetei sunt aceleași: „Are soarele în piept, luna în spate și luceferi în umeri”³³. Se cunoaște și o variantă din Oltenia, culeasă de N. I. Dumitrașcu în satul Obislav, jud. Vâlcea: „Pe pieptul împărăției, era soarele și pe spate, luna cu stelele!”³⁴.

În toate cele trei versiuni, precum și în baladele anterior prezentate, motivul aștrilor este recurrent. Soarele, luna, luceferii exprimă o carte de vizită, menită să demonstreze descendența nobilă, iar pentru fetele de împărat, pe lângă semnificația obârșiei, ele reprezintă o augmentare a frumuseții neasemuite.

Aștrii definesc excepționalitatea și pentru eroii masculini. În *Făt-Frumos și fata negustorului* (colecția întocmită de Petre Ispirescu), eroina dă naștere unui copil cu soarele în piept, luna în spate și cu câte un luceafăr pe fiecare umăr. În *Înșiră-te mărgărite*, mezina promite că: „Dacă m-ar lua pe mine împăratul de nevastă, eu i-aș face doi coconi cu stele pe inimă, luna pe spate și o fată asemenea, cu deosebire c-ar avea soarele pe frunte”³⁵. Variante ale aceleiași povești expun încă un atribut al frumuseții idealizate: aurul. „De m-ar lua pe mine feciorul ăla de boier ce trece p-aci, eu i-aș face doi feță logofetă cu totul și cu totul de aur”³⁶. În acest sens, se identifică și referințe precum „mărul de aur”, „părul de aur”, „mânile de aur” etc. Asocierea motivelor cerești cu metalul nobil accentuează rolul decorativ. În basme, ele contribuie „în mod eficace la crearea unor exemplare ale frumuseții umane de tipul perfecționii”³⁷. Adesea, soarele este reprezentat printr-o culoare deosebită, auriu, acolo unde a fost posibil folosindu-se foită de aur sau materiale care să creeze o imagine similară. Auriul și argintiul, situate în afara culorilor obișnuite, au dezvoltat o amplă simbolistică a extra-ordinarului, a regalității și indică de obicei calități deosebite, supra-ordinare.

Trecând în revistă aceste materiale de proveniență folclorică, transmise predominant pe cale orală, conchidem că reprezentările de pe trupurile eroilor din basme și balade le este asociată în primul rând o funcție socială. În plan secundar, formele grafice impresionează prin existența ieșită din ordin (i.e. faptul că doar unii indivizi le posedă) și prin estetică (o frumusețe figurată de itemi cu mare încărcătură simbolică): derivă de aici un status deosebit al purtătorului, revelat în momentul dezvelirii publice a desenelor/semnelor. În ipoteza că ele reprezentau tatuaje, ne putem întreba de ce au fost ocultate permanent de către posesori, descoperite fiind numai în situații-limită. În mod cert, acele reprezentări legitimați o condiție aparte: putem observa însă că frumusețea lor, oricât de extraordinară, nu a fost destinată privirii, i.e. contemplării.

Din poveștile analizate de P. Caraman, obținem o descriere privind felul semnelor ce amprentează corpul, plasarea lor, iar uneori culoarea. Nu apar însă niciodată informații privind circumstanțele producerii lor. Etnograful explică astfel fenomenul: „Când însă obiceiul tatuajului a dispărut fără urmă ca practică și când îi dispăruse chiar și amintirea, este evident că motivele astrale nu mai puteau fi înțelese de nimeni – nici dintre povestitorii și cu atât mai puțin de ascultători – ca semne de tatuaj. Atunci fantasia populară a imaginat că eroina sau eroul s-a născut cu acele semne minunate. Era aceasta o explicație foarte plauzibilă și totodată în spiritul basmelor. Faptul că astrele privite ca simboluri ale frumosului ideal – în calitatea lor de ornamente care împodobesc corpul omenesc – au fost puse pe seama nașterii, venea să accentueze și mai mult

³¹ Petre Ispirescu, *Legende sau basmele românilor*, II, p. 53 apud Petru Caraman, *op.cit.*, p. 231.

³² *Ibidem*.

³³ Cf. Șezătoarea, an II., p. 153-157. Acest basm a fost cules din „gura unui țăran” de Artur Gorovei, directorul revistei apud Petru Caraman, *op.cit.*

³⁴ Aici autorul nu oferă nicio trimitere.

³⁵ Cf. I.C.Fundescu, *Basme...*, ap. L.Şăineanu, *op.cit.*, p.406 apud Petru Caraman, *op.cit.*, p. 239.

³⁶ Petre Ispirescu, *Basme*, București, Editura Unicart, 2007, p. 154.

³⁷ Petru Caraman, *op.cit.*, p. 241.

atmosfera de miraculos în care sunt învăluși eroii sau eroinele de basm, purtători ai acestor semne”³⁸.

Evident, reprezentările de pe trupurile personajelor mitologice nu sunt semne din naștere, ci semne create, pe care folcloristul român le asociază indubitatibil cu tatuajele. Poveștile transmit ideea că semne precum spicul, sabia, astrele nu sunt dobândite în timpul vieții, ci viața individului începe cu/sub aceste semne. Desenele au astfel o origine miraculoasă, deținătorii lor născându-se cu ele. Teza sa se dovedește deopotrivă greu de susținut și de combătut, în absența surselor care să ofere minime informații despre tatuare în teritoriile locuite de români timp de secole.

Contribuția lui P. Caraman la istoriografia tatuajului în arealul românesc se remarcă prin efortul consultării izvoarelor antice, care pomenesc de obiceiul pictării corpului la populații de pe cuprinsul Daciei și regiunile limitrofe. Parcurgerea autorilor greci și romani pune în lumină informații certe despre practica curentă (nu sporadică) a împodobirii cu desene pe trup și pe chip. Ea îmbrăca forme variate, în funcție de neam, comun tuturor fiind faptul că reprezentările traduceau multiple sensuri culturale (aspecte etnice, de clasă socială, religioase etc.). Calitatea de tatuaj este confirmată de modul realizării: „Toți sunt tatuati, cu aceleași semne și în așa chip, încât să nu se poată șterge”, ceea ce denotă intenția de marcarea permanentă și la vedere (adică expunerea publică) a părților tatuate. Un alt reper al lucrării lui Caraman constă în explorarea multor narări folclorice, în încercarea de a găsi indicii ale tatuajului în vechea cultură populară (proto)română, demers care lasă deschisă întrebarea privind natura unei astfel de practici.

Deși Caraman nu a operat decât cu surse secundare, ele nu sunt mai puțin importante sau relevante: imaginile vehiculate în basme și balade sunt expresii ale unor vremuri când simbolistica apartenenței la clasa conducătoare se făcea cunoscută și prin alte forme, în afara celor oficializate, formale. Nu putem identifica epoca/epociile la care ar fi putut face referire Caraman: alura mitică a creațiilor populare nu a reținut amănuntele temporale. Rămâne doar faptul că într-un timp anistoric, posibilul tatuaj s-a dovedit important prin funcția sa socială și apoi estetică. Altfel spus, cea de-a doua era importantă prin configurarea acelor elemente care, prin semantica lor, trimit la condiția superiorității, exceptiionalității. O altă observație asupra analizei întreprinse de folclorist ține de răspândirea geografică a semnelor extra-ordinare: prezența lor certă în cultura aromânilor și a megleno-împăraților ne provoacă să găsim răspunsuri privind situația de la nord de Dunăre, unde numai eposul popular vehiculează posibilitatea tatuării (și aceasta numai în anumite împrejurări). O explicație a semnului crucii la neamurile sud-dunărene credem că se leagă de dorința legitimării într-un spațiu dominat secole la rând de otomanii musulmani. Cert este că rațiunile marcajelor corporale – dacă admitem că au existat pe teritoriul actual al României, până la intrarea în modernitate, practici de tatuare – au fost diferite de o parte și de alta a fluviului. Dovadă este tematica formelor grafice, precum și calitatea și numărul purtătorilor. La aromâni și megleno-români tatuajul constituia (cel puțin până în vremea vizitelor de teren ale lui N. P. Vaidomir – deși nu știm de când anume se instituise) o practică curentă și accesibilă tuturor. La români, semnele de pe corp apar ca excepții, iar iconografia este una care trimit la simbolurile precreștine, nefiind pomenită crucea, ci astrii.

³⁸ Ibidem, p. 242.

The symbolism of the tattoo in the Romanian fairy tales and ballads. Case study: Petru Caraman

(Abstract)

The current research comments on a unique study in the historiography of the Romanian tattoo: "The Romanian Tattoo According to Their Folklore Creations". This study challenges the Minovician thesis, which states that tattoo is an import and does not belong to a local custom. Bringing the Romanian fairy tales and ballads as a counterargument, P. Caraman unveils a history of drawings in our traditional culture, graphic productions that confirm exceptional individuals, whose distinction with the rest of society is indicated precisely by the presence of drawings on their bodies.

Veronica MUHA
veronika_livia@yahoo.com

Zeu: un element onomastic rar din Maramureşul secolului al XIV-lea

VICTOR V. VIZAUER

Cuvinte cheie: antroponimie, Maramureş, onomatică, Evul Mediu, secolul XIV, Zeu

Key words: Anthroponymy, Maramures, Onomastics, Middle Ages, 14th Century

Într-un articol precedent¹ mi-am îndreptat atenția asupra antroponimelor utilizate de către români din comitatul Maramureş pe parcursul veacului al XIV-lea. Printre numele extrase din documentele oficiale ale vremii s-a aflat și un element antroponomic mai puțin obișnuit: Zeu. În cadrul respectivului articol nu a fost momentul pentru analiza individuală a acestui nume, care, de altfel, merita o atenție specială datorită rarității și deosebirii sale. Prin urmare, în materialul de față mi-am propus să umplu acest gol din antroponimia medievală maramureșeană. Un alt motiv al acestei cercetări de mică anvergură este reprezentat de faptul că numele Zeu este nu doar deosebit în comparație cu celealte nume întâlnite pe teritoriul Maramureșului medieval, dar există o singură mențiune a sa în această zonă pe parcursul veacului al XIV-lea.

Prima mențiune a unui individ purtând numele Zeu ar fi putut să fie din anul 1326 (22 septembrie), când regele Ungariei Carol Robert dăruiește lui Stanislau Cnezul (în text: *Stanislao Kynezio*), fiul lui Zeu, și urmașilor săi, pământul Zurdok, numit și Borzanfalua (Bârsana)². Însă Ioan Mihályi de Apșa îl contrazice pe Georgius Fejér, considerând că nu este vorba despre numele Zeu (sau Leu), ci despre Sten (Stan)³.

Prin urmare, singura persoană care a purtat numele Zeu este amintită într-un act emis la Sighet (Zigeth) în data de 9 ianuarie 1388⁴. Prin acest document, Drag, comite de Maramureş și Satu Mare, precum și comite al secuilor, adeverea faptul că Dragoș, fiul lui Vayk / Wayk, vorbind și în numele fraților săi, s-a înteles cu Costa, fiul lui Dragoș de Giulești, cu privire la uciderea fratelui său Zeu (al lui Dragoș, fiul lui Vayk). Din textul documentului nu reiese nici localitatea de origine sau reședință și nici etnia lui Zeu. Iar pe Vayk editorii *Documenta historiam Valachorum in Hungaria illustrantia, usque ad annum 1400 p. Christum* l-au catalogat ca „persoană necunoscută”⁵. Probabil că aşa va rămâne și în continuare.

În același articol amintit mai sus, ce cuprinde și liste cu nume, pe indivizii purtători a-i antroponimului Dragoș i-am trecut între cei români (unde a fost precizată sau era deductibilă etnia) sau posibil români⁶ (bazându-mă pe faptul că numele Dragoș și antroponimele înrudite au fost utilizate de români / vlahi, în general fiind prezente în regiunile în care aceștia locuiau în număr mare: încă de Maramureş, amintesc comitatul Bereg⁷ sau zona Banatului⁸; numele este frecvent și la vlahii de pe teritoriul Serbiei de azi⁹), iar pe Vayk / Wayk, tatăl lui Dragoș și Zeu, l-am inclus între indivizii a căror apartenență etnică este necunoscută, antroponimul fiind trecut alături de cele maghiare sau cu sonoritate maghiară (după Vayk – Ștefan, primul rege ungar)¹⁰. În ce privește antroponimul Zeu, acesta ar putea să fie forma românizată a numelui Deus, întâlnit atât în Transilvania, cât și în alte regiuni ale Europei (după cum se va vedea pe parcursul acestui articol), sau o prescurtare a lui Zebedeu / Zevedeu. Ca urmare a informațiilor precare transmise

¹ Vizauer 2017.

² Fejér, VIII/7, nr. CLVI, p. 197-198.

³ Mihályi 2009, nr. 3, p. 7-9 și nota 2, p. 9.

⁴ Petrovay 1909, nr. III, p. 3-4; *Documenta Valachorum*, nr. 310, p. 335.

⁵ *Documenta Valachorum*, nota 2, p. 335.

⁶ Vizauer 2017, p. 104.

⁷ DRH.C/16, nr. 246, p. 323-324: sunt amintiți români Clement, Ioan, Makzen, Nicolae, Valentin, Crăciun, Ioan, Dragoș, Sărăcin etc (anul 1383).

⁸ DRH.C/13, nr. 314, p. 480-481: *Dragul* (anul 1368).

⁹ Hurmuzaki, Densușianu 1890, I/2, nr. DCXXXVI, p. 774-777: sunt menționați, printre alții, vlahii Draga, Dragan, Dragin, *Dragos / Dragus*, Dragoslav, Dragsan, Dragun, Dragusla, Dragut (anii 1222-1228).

¹⁰ Vizauer 2017, p. 105 și 107.

de document despre membri acestei familii, putem doar presupune că Zeu a fost un român din comitatul Maramureş. Însă, indiferent ce etnie a avut purtătorul numelui, acest lucru nu rezolvă problema centrală a acestui articol, și anume: care este situația antroponimului Zeu? care este semnificația și originea sa? În continuare voi analiza fiecare posibilitate și voi trage concluziile ce se impun.

Antroponimul Deus

La începutul veacului al XIII-lea numele Deus este prezent în comitatul Bihor. În anul 1214 este amintit un anume Deus, fiul lui Sanctus, locuitor în *villa inferioris Quer* (azi Cheriu, jud. Bihor), care înviniuiește de furt pe consăteanul său Ioan, iobag al lui Hus¹¹. Trei ani mai târziu, în anul 1217, este menționat un alt individ pe nume Deus, care a fost acuzat că este om al cetății Bihor, cel în cauză reușind să dovedească că era un om pe deplin liber¹². După aceste exemple de la începutul secolului XIII numele Deus dispare din paleta antroponimică utilizată în Transilvania și comitatele învecinate. Își în alte părți ale Ungariei medievale există câteva exemple ale antroponimului Deus / Deoos, databile tot în secolele XII-XIII¹³.

De altfel, și pe teritoriul comitatelor Bihor și Arad au existat antroponime construite cu ajutorul lui Deus. Este vorba despre *Michadeus* și *Homodeus*. În primul caz avem de-a face, după cum am arătat în alt material¹⁴, cu forma latină a numelui Mihail / Mihael („Cine este ca Dumnezeu”), fiind alcătuit asemănător: *Mika* („cine este ca”) + *-el*¹⁵ (prescurtare pentru Elohim – unul dintre numele lui Dumnezeu în Biblia ebraică), respectiv *Micha* + *-deus* (Dumnezeu). Acest nume a fost purtat de un singur iobag, de pe proprietățile bisericii sfântului Martin din Arad, în a doua jumătate a secolului al XII-lea și în prima parte a celui următor, documentul care îl amintește fiind un privilegiu emis în anul 1177 de către regele maghiar Bela al III-lea, reconfirmat în anii 1202-1203 de către Emeric al II-lea¹⁶. La începutul secolului XIV antroponimul Mihedeus mai este semnalat în sudul Ungariei, în comitatele Bács (anul 1308) și Baranya (1322)¹⁷.

În ce privește semnificația antroponimului Homodeus, aceasta ar fi „Omul lui Dumnezeu”, fiind construit din alăturarea lui *homo* (om, bărbat, persoană) și al lui *-deus* (Dumnezeu). Ca purtători ai numelui Homodeus pe parcursul secolului al XIII-lea am identificat trei persoane sigure, dintre care două aveau forme ale acestui element onomastic, precum Homdeus, Omodeus. Purtătorii acestui nume provin din zona Bihorului și a comitatului Zsabolcs (în Ungaria). Homodeus¹⁸ și Homdeus¹⁹ au fost menționați în același an, 1221, și proveneau din satele Nanas (azi Hajdúnánás) și Bolth (azi pusta Bót), situate în comitatul Szabolcs, iar comitele Omodeus²⁰, amintit în 1258, era probabil din comitatul Bihor. În prima parte a veacului al XIV-lea sunt semnalate documentar persoane purtând variante ale numelui Homodeus în mai multe comitate ale Regatului Maghiar: Homodeus / Omodeus (anii 1307-1318, palatin), Omodeus (a. 1317, com. Vas), Omodeus (a. 1325, com. Szabolcs), Omodeus (a. 1332, com. Abaúj), Omodeus (a. 1342, com. Györ)²¹.

Nici în alte regiuni ale Europei antroponimul Deus nu a reprezentat o alegere comună. În două documente din prima și a doua jumătate a secolului XIII, emise de către Ștefan (Nemanjić), primul rege al Serbiei (1217-1228) și apoi de Ștefan Uroș al II-lea (1282-1321), sunt nominalizați

¹¹ *Regestrum Varadinense*, nr. 85, p. 183; DIR.C.XI-XIII/1, nr. 67/85, p. 62; Turcuș et al. 2011, vol. II, p. 237.

¹² *Regestrum Varadinense*, nr. 165, p. 213; DIR.C.XI-XIII/1, nr. 67/165, p. 83; Turcuș et al. 2011, vol. II, p. 237.

¹³ Fehértói 2004, p. 249.

¹⁴ Vizauer 2016, p. 246.

¹⁵ Bălan-Mihailovici 2009, p. 385.

¹⁶ Szentpétery, I, nr. 202, p. 61-66; DIR.C.XI-XIII/1, nr. 41, p. 23-27, 363-367; Borsa 1962, p. 212-217. Pentru individul numit Michadeus se poate vedea și Turcuș et al. 2011, vol. II, p. 762.

¹⁷ Sliz 2011, p. 317.

¹⁸ *Regestrum Varadinense*, nr. 295, p. 265; DIR.C.XI-XIII/1, nr. 67/295, p. 119.

¹⁹ *Regestrum Varadinense*, nr. 294, p. 264; DIR.C.XI-XIII/1, nr. 67/294, p. 118.

²⁰ Fejér, IV/2, p. 461-463; DIR.C.XIII/2, nr. 23, p. 25-26.

²¹ Sliz 2011, p. 364.

peste 400 de vlahi²², printre aceştia fiind purtători a două nume cu acelaşi înțeles ca Deus, şi anume Deon, respectiv Deonis²³. Şi în zona Romei au fost înregistrate pentru secolele X-XII două nume, cu semnificaţie creştină clară, formate cu Deus, şi anume: *Deustebenedicat* şi *Deusvossalvet*, ambele nume fiind atestate numai de câte patru ori²⁴. Semnificaţia celor două nume este relevantă pentru membrii Bisericii Creştine: „Dumnezeu să te binecuvânteze”, respectiv „Dumnezeu să vă mântuiască”.

Antrononimul Zebedeu / Zevedeu

Există şi posibilitatea ca în cazul lui Zeu să fie vorba despre o prescurtare a numelui Zebedeu / Zevedeu, iar forma Zeu să fi fost o înțelegere / scriere greşită / altfel a lui Zeb sau Zev.

Zevedeu (Zebedei) este un nume iudaic, ce apare în Noul Testament²⁵, persoana care îl purta fiind un pescar din Betsaida (Israel) şi tatăl a doi dintre apostoli, Ioan Evanghelistul şi Iacob. Acest element onomastic a fost utilizat în Transilvania pe parcursul secolului XIV, dar şi în cel precedent²⁶. O primă menţiune, indirectă, la o persoană cu numele Zebedeu provine din anul 1283 în contextul hotărnicirii unei proprietăţi, fiind amintit locul / muntele lui Zebedeu (în text: *locum Zebedei nominatum; monte Zebedey*)²⁷. O altă apariţie a lui Zebedeu în peisajul antroponimic ardelean este în anii 1332-1337, când este amintit Zebedeus, preotul din Popfalua (*sacerdos de Popfalua*), cu ocazia străngerii dijmelor papale²⁸. Din a doua parte a secolului XIV (anul 1375) avem şi un nobil ce purta antroponimul Zebedeu / Zevedeu (*Zebede*), mai precis nobilul de Fărăgău²⁹.

Zeu: o posibilă poreclă?

În unele documente medievale, referitoare la indivizi şi pricini din diferite părţi ale Ungariei, termenul *zeu* apare ca desemnând o culoare, utilizată în special când era vorba despre cai. Exemple au ajuns la noi din anii 1314³⁰, 1329³¹, 1349³², 1373³³ sau 1381³⁴. De pildă, dintr-un act emis la 18 martie 1349 aflăm că Nicolae, fiul lui Ladislaus de Baluk / Balak, a luat cu forţă de pe moşia Chohul a lui Ioan, fiul lui Petru, un cal de culoare *zeu*³⁵. Sau, la 18 august 1349, în cadrul adunării generale a nobililor din comitatele Szabolcs şi Bereg, ținută lângă satul Karaz, Grigore şi Ioan s-au plâns că la târgul ținut în Kallo le-au fost luaţi de către Mihail zis Chuntus şi Nicolae zis Berzethe, împreună cu alte mărfuri şi obiecte, doi cai: unul de culoarea *zeu* şi altul de culoarea *kekpeg*³⁶.

Dicţionarul istorico-etimologic al limbii maghiare, în dreptul cuvântului *szöke* (blond), printre altele, oferă şi următorul exemplu: *Equum meum zeu coloris*. Prin urmare, se pare că această culoare *zeu* este aceeaşi cu galben deschis, blond (dacă vorbim despre oameni). În acelaşi dicţionar se arată că rădăcina cuvântului este *szö* şi provine probabil din perioada ugrică³⁷. În *Documenta Romaniae Historica* traducerea culorii *zeu* s-a făcut cu bălan³⁸, adică blond sau de culoare deschisă.

²² Hurmuzaki, Densușianu 1890, I/2, nr. DCXXXVI, p. 774-777; nr. DCXLIV, p. 796-805.

²³ Hurmuzaki, Densușianu 1890, I/2, nr. DCXLIV, p. 796-805.

²⁴ Savio 1999, p. 383.

²⁵ *Biblia*, Marcu, 3:17.

²⁶ Vezi Turcuş et al. 2011, vol. II, p. 1338.

²⁷ Fejér, V/3, p. 153-156; DIR.C.XIII/2, nr. 285, p. 251-253.

²⁸ Mon. Vat. Hung., I/1, p. 113, 122, 127, 139; DIR.C.XIV/3, nr. 56, p. 165, 181, 191, 211; se poate vedea şi la Sliz 2011, p. 505.

²⁹ Bánffy, I, nr. CCXXXV, p. 326-327; DRH.C/14, nr. 368, p. 517-518.

³⁰ Anjou, III, nr. 689, p. 308.

³¹ Anjou, XIII, nr. 428, p. 265; nr. 449, p. 276; nr. 465, p. 285.

³² Anjou, XXXIII, nr. 183, p. 110.

³³ Kállay, II, nr. 1704, p. 166; DRH.C/14, nr. 245, p. 373.

³⁴ Magyar Nemzeti Levéltár: DL 52383.

³⁵ Anjou, XXXIII, nr. 183, p. 110.

³⁶ Anjou, XXXIII, nr. 612, p. 304.

³⁷ A magyar nyelv, p. 792-793.

³⁸ DRH.C/14, nr. 245, p. 373.

În actele medievale apar de multe ori formele *zeuke*, *zewke* sau *zeuche* ale cuvântului *szöke* (blond)³⁹. Este posibil ca varianta *zeu* să fi fost o prescurtare pentru *zeuke* sau o formă utilizată în cazul animalelor, deoarece *zeuke*, *zewke* și *zeuche* sunt folosite de obicei în legătură cu oamenii.

Revenind la numele *Zeu*, trebuie să ținem seama, după cele prezentate mai sus, că există posibilitatea ca *Zeu* să nu fie numele individului, ci o poreclă la fel ca *Zeuke* – *Blondul*.

Considerații finale

Ceea ce se poate afirma cu siguranță, atunci când ne gândim la elementul antroponimic *Zeu*, este faptul că avem de-a face cu un nume deosebit, indiferent dacă este vorba despre o formă românizată a lui *Deus*, o prescurtare a lui *Zebedeu* / *Zevedeu* sau despre porecla *Blondul* / *Bălanul*.

De asemenea, indiferent dacă avem sau nu de-a face cu un român în persoana lui *Zeu*, elementul onomastic este foarte rar, atât printre maramureșeni, cât și la indivizii din alte zone.

În ce privește asocierea numelui *Zeu* cu *Deus*, *Zevedeu* ori porecla *Blondul*, înclin să cred că cea mai plauzibilă explicație ar fi că *Zeu* este o poreclă. Mă bazez aici pe următoarele realități ale vremii:

-antroponimul *Zevedeu* este mult prea rar pentru a se naște o prescurtare a sa;

-nu avem certitudinea că traducerea / românizarea numelui *Deus* / *Deon* ar fi fost sub forma *Zeu*;

-culoarea „*zeu*” este amintită documentar destul de des și pe tot parcursul veacului al XIV-lea, în timp ce numele *Deus*, *Deon* și celelalte antroponime menționate mai sus apar mai ales în secolul XIII și prima parte a secolului XIV.

Cu toate că am prezentat câteva argumente în favoarea considerării lui *Zeu* ca fiind o poreclă (mai precis porecla *Blondul* sau *Bălanul*), acestea nu sunt destul de puternice – până la apariția unor informații noi – pentru a exclude în totalitate și celelalte posibilități.

³⁹ Spre exemplu: *Ub.*, II, nr. 652, p. 70-71; *DIR.C.XIV/4*, nr. 752, p. 518-519 (anul 1349); *DRH.C/13*, nr. 462, p. 687-688; nr. 485, p. 721-731 (anul 1370).

Literatura

- A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára*, vol. III (Ó - Zs), Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976.
- Kristó Gyula, *Anjou-kori Oklevél tár / Documenta res Hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia*, III (1311-1314), Budapest-Szeged, 1994.
- Almási Tibor, *Anjou-kori Oklevél tár / Documenta res Hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia*, XIII (1329), Budapest-Szeged, 2003.
- Sebök Ferenc, *Anjou-kori Oklevél tár / Documenta res Hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia*, XXXIII (1349), Budapest-Szeged, 2015.
- Varjú Elemér, *Oklevél tár a Tomaj nemzetébeli Losonczi Bánffy család történetéhez*, Vol. I (1214-1457), Budapest, 1908.
- Aurelia Bălan-Mihailovici, *Dictionar onomastic creștin: repere etimologice și martirologice*, Editura Sophia, București, 2009.
- Iván Borsa, III. Bela 1177 évi könyvalakú privilégiuma az aradi káptalan számára, în: Levélzári Közlemények, Harmincharmadik évfolyam, 2 szám, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1962, p. 205-218.
- Documente privind Istoria României*, C. Transilvania, Veacul XIII, vol. II (1251-1300), București, Editura Academiei Române, 1952.
- Documente privind Istoria României*, Veacul XIV, C. Transilvania, vol. IV (1341-1350), Editura Academiei Române, București, 1955.
- Documente privind Istoria României*, C. Transilvania, Veacul: XI, XII și XIII, vol. I (1075-1250), București, Editura Academiei Române, 1951.
- Antonius Fekete Nagy, Ladislaus Makkai, *Documenta historiam Valachorum in Hungaria illustrantia, usque ad annum 1400 p. Christum*, Études sur l'Europe Centre-Orientale, 29, Budapest, 1941.
- Ioan Dani, Konrad Gündisch, Aurel Răduțiu, Viorica Pervain, Adrian Rusu, Susana Andea, *Documenta Romaniae Historica*, C. Transilvania, vol. XIII (1366-1370), Editura Academiei Române, București, 1991.
- Aurel Răduțiu, Viorica Pervain, Susana Andea, Lidia Gross, *Documenta Romaniae Historica*, C. Transilvania, vol. XIV (1371-1375), Editura Academiei Române, București, 2002.
- Susana Andea, Lidia Gross, Adinel-Ciprian Dincă, *Documenta Romaniae Historica*, C. Transilvania, vol. XVI (1381-1385), Editura Academiei Române, București, 2014.
- Fehértói Katalin, *Árpád-kori személynévtár / Onomasticon Hungaricum: Nomina propria personarum aetatis Arpadianae (1000-1301)*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004.
- Georgius Fejér, *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*, Tomi IV. Vol. 2, Tomi V. Vol. 3, Tomi VIII. Vol. 7, Budae, 1829-1842.
- Eudoxiu de Hurmuzaki, Nicolae Densușianu, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, Volumul I, Partea 2 (1346-1450), București, 1890.
- A nagykállói Kállay-család levél tár*, II (1351-1386), Budapest, 1943.

- Mihályi 2009 Ioan Mihályi de Apșa, *Diplome maramureșene din secolele XIV și XV*, Ediția a IV-a, Ediție coordonată și completată de Vasile Iuga de Săliște, Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă” Cluj-Napoca, 2009.
- Mon. Vat. Hung.* „Rationes collectorum pontificorum in Hungaria. Pápai tizedszedök szamadásai (1281-1375)”, în: *Monumenta Vaticana Historiam Regni Hungariae Illustrantia / Vatikáni magyar okirattár*, Series prima. Tomus primus / Első sorozat. Első kötet, Budapestini / Budapest, 1887.
- Petrovay 1909 Petrovay György, „Oklevelek Máramaros vármegye történetéhez”, în *Történelmi Tár*, X, Budapest, 1909, p. 1-27, 358-378, 509-529.
- Regestrum Varadinense* Johannis Karácsonyi, Samuelis Borovszky, *Regestrum Varadinense. Examini ferri candardis*, Budapest, 1903.
- Savio 1999 Giulio Savio, *Monumenta onomastica Romana Medii Aevi (X-XII sec.)*, V, Il cigno Galileo Galilei, Roma, 1999.
- Sliz 2011 Mariann Sliz, *Anjou-kori személynévtár (1301-1342)*, Históriaantik, Budapest, 2011.
- Szentpétery, I Imre Szentpétery, *Regesta regum stirpis Arpadiana critico-diplomatica / Az Árpádházi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke*, Vol. I (1001-1270), Budapest, 1923.
- Turcuș et al. 2011 Șerbam Turcuș (coordonator), Adinel Dincă, Mihai Hasan, Victor Vizauer, *Antroponimia în Transilvania medievală (secolele XI-XIV). Evaluare statistică, evoluție, semnificații*, vol. I-II, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2011.
- Vizauer 2016 Victor V. Vizauer, *Antroponimia din comitatele Arad și Bihor la cumpăna secolelor XII-XIII. Studiu de caz: numele locuitorilor de pe proprietățile Capitlului arădean*, Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu”, Series Historica, tom LV, 2016, p. 237-254.
- Vizauer 2017 Victor V. Vizauer, *Antroponimele românilor din comitatul Maramureș în veacului al XIV-lea*, Marmatia 14, 2017, p. 103-113.
- Ub., II,* Franz Zimmermann, Carl Werner, Georg Müller *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, II (1342 - 1390), Hermannstadt, 1897.

Surse on-line

Magyar Nemzeti Levéltár - - - <https://archives.hungaricana.hu/hu/charters/72099/?list=eyJxdWVyeSI6ICJTWk89KHpldSkifQ>

Biblia - https://biblia.resursecrestine.ro/?gclid=Cj0KCQjwmpb0BRCBARIsAG7y4zZAamjP6NBDQGVVLMmTHbS0lvTIB1gWwWOcqtS7zQE4UUmxB-ELRF4aAqBtEALw_wcB

Zeu: An Unusual Anthroponym from the 14th Century Maramures

(Abstract)

In a previous article (Vizauer 2017), I focused on the Anthroponyms used by the inhabitants of Maramures county during the 14th century. Among the names extracted from the official documents of that time, there was also an unusual onomastic element: Zeu (*God*, in Romanian language). In that article it was not the time for the individual analysis of this name, which, in fact, deserves special attention because of its rarity and its distinction among the other names. Therefore, in the present material I have proposed to do so.

The discussion focuses on three possibilities that could indicate the origin and meaning of the anthroponym Zeu: 1) either it is a Romanian form of the name Deus (*God*); 2) or it is an abbreviation of the name Zebedeu / Zevedeu; 3) or we are dealing with the nickname Zeuke (*Szöke - Blonde*, in Hungarian language) in a shortened form. After the analysis, I have not reached a definitive conclusion, but I can say that most likely Zeu is a short form of Zeuke nickname (*Blonde*), possibly transformed into a personal name.

Victor V. VIZAUER

Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române, Cluj-Napoca

vviki200@yahoo.com

Centenarul Marii Uniri, 1918-2018

Omagiu și recunoștință celor care au înfăptuit România Mare

Contribuții la o mai bună cunoaștere a istoriei locale

LUCIA POP, OANA LEȘIU, VIOREL RUSU

Cuvinte cheie: Centenarul Unirii, proiecte culturale, Alba Iulia, 1 Decembrie 1918, delegați aleși și de drept, cercetare de teren, istorie orală, Maramureș, locuri de veci, însemne memoriale, George Pop de Băsești, sesiune științifică.

Keywords: Romania's Great Union Centenary, cultural projects, Alba Iulia, 1st of December 1918, elected and official delegates, field research, oral history, graves, memorial tokens, George Pop de Băsești, scientific lecture

Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș este una dintre instituțiile publice de cultură pentru care celebrarea Centenarului a constituit o componentă importantă a activității, strategia asumată vizând implementarea unor proiecte care să rezoneze cu necesitatea de a face cunoscută moștenirea trăitorilor în aceste locuri care au făcut posibilă Marea Unire.

Astfel, în anul 2017, instituția a implementat proiectul cultural „Maramureșeni la Alba Iulia. 1 Decembrie 1918”¹, care a urmărit să readucă în memoria colectivă delegații de drept și cei aleși de către membrii comunităților locale pentru a-i reprezenta la Alba Iulia și pentru a hotărî Unirea în numele lor. Un prim obiectiv al proiectului a fost localizarea și identificarea locurilor de veci (mormintelor) ale celor 57 de delegați de drept și aleși², participanți la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, din actualul județ Maramureș. În consecință, cercetarea de teren s-a făcut în următoarele localități, aparținătoare celor patru zone istorice, respectiv Maramureș (Baia Borșa, Berbești, Budești, Călinești, Dragomirești, Giulești, Iapa, Ieud, Săpânța, Sârbi, Sighetu Marmației, Văleni, Petrova, Vișeu de Sus, Vișeu de Jos), Chioar (Baia Mare, Cavnic, Copalnic-Mănăștur, Făurești, Hideaga, Lăschia, Mocira, Negreia, Seini, Șomcuta Mare, Tăuții Măgherăuș, Tăuții de Sus), Lăpuș (Inău, Târgu Lăpuș) și Codru (Băsești, Odești). În timpul cercetării de teren, precum și în urma parcurgerii literaturii de specialitate, au apărut informații noi în legătură cu mormintele unor delegați, motiv pentru care echipa de proiect s-a deplasat în orașe din afara județului Maramureș, respectiv Dej (pentru Nicolae Gherman, delegat ales din partea Cercului electoral Lăpuș), Oradea (pentru Iosif Patachi, delegat de drept, Protopopiatul greco-catolic Ardusat) și Cluj-Napoca (pentru Ilie Lazăr, delegat ales din partea Cercului electoral Ocna Șugatag). În paralel cu identificarea locurilor de veci s-a realizat și o susținută cercetare pentru descoperirea urmășilor delegaților (nepoți, strănepoți), abordând astfel și domeniul istoriei orale.

Parteneri în proiect au fost Muzeul Maramureșan din Sighetu Marmației și Asociația HistArch Baia Mare, iar echipa proiectului cultural a fost compusă din specialiști ai celor două instituții muzeale, respectiv Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș din Baia Mare și Muzeul Maramureșan din Sighetu Marmației, precum și din cadrul organizației non-guvernamentale amintite, cu activitate în domeniul cultural și cu numeroase proiecte culturale și educaționale implementate: Leșiu Oana, muzeograf, coordonator proiect, Rusu Viorel, muzeograf-

¹ Proiectul depus de către Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș a fost cofinanțat de către Ministerul Culturii și Identității Naționale prin Programul ACCES CENTENAR, sesiunea 2017, cu suma de 10.500 lei; perioada de desfășurare a activităților a fost octombrie-noiembrie 2017.

² Numărul total de delegați aleși și de drept, din actualul județ Maramureș, care au participat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 este de 64. Dintre aceștia,șapte delegați au reprezentat cercuri electorale din alte comitate, cuprinse astăzi în alte județe: George Maior, Alexandru Pop, Vasiliu Gavriș, Ioan Coste și Simion Mărieș au reprezentat Cercul electoral Cehul Silvaniei, iar Petru Fabian și Ioan Buștiția, din Maramureșul istoric, au reprezentat alte cercuri electorale.

director, consultant de specialitate, Pop Lucia, muzeograf, consultant de specialitate, Marian Virginia, contabil, responsabil finanțier, Șomcutean Zamfir, conservator și fotograf în cadrul proiectului, Todinca Gheorghe, muzeograf-director, consultant de specialitate, Chiș Vasile Timur, muzeograf, consultant de specialitate, Pralea Alin Spiridon, muzeograf, consultant de specialitate.

Cercetarea de teren din Maramureșul istoric s-a finalizat cu localizarea și identificarea a 13 morminte și cu descoperirea a doi urmași (nepoți și străniepoți) ai unor delegați oficiali. În zonele Chioar, Codru și Lăpuș au fost localizate și identificate 15 morminte și au fost descoperiți 12 urmași (nepoți și străniepoți) ai unor delegați de drept și aleși. Un alt rezultat al acestei cercetări a fost crearea unei baze de date cu informațiile culese pe teren, muzeografii elaborând într-o etapă pregătitoare a proiectului o Fișă biografică care s-a completat la fața locului; ulterior, acest material documentar a fost valorificat în expoziția itinerantă „Maramureșeni la Alba Iulia. 1 Decembrie 1918”. Baza de date cuprinde informații referitoare la 53 de delegați de drept și aleși, care au participat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, de pe teritoriul actualului județ Maramureș (29 delegați din Maramureșul istoric și 24 delegați din zonele Chioar, Codru și Lăpuș). Pe tot parcursul proiectului a existat o strânsă colaborare între echipa proiectului și preoții-parohi, membrii comunităților locale, urmașii delegaților și reprezentanții autorităților publice locale.

Pentru ca rezultatele cercetării de teren să fie accesibile publicului, în mod special în această perioadă premergătoare sărbătoririi Centenarului Marii Uniri, cel de-al doilea obiectiv al proiectului a fost valorificarea informațiilor și a patrimoniului mobil cu valoare memorială, din colecțiile muzeale, precum și din colecții particulare, prin expoziția foto-documentară itinerantă „Maramureșeni la Alba Iulia. 1 Decembrie 1918”. Astfel, echipa proiectului a urmărit, pe de o parte, conștientizarea membrilor comunităților locale, precum și a autorităților publice locale asupra rolului important pe care l-au avut acești delegați, adevărate modele pentru cei care i-au împăternicit să-i reprezinte la Alba Iulia pe 1 Decembrie 1918, pe de altă parte, să tragă un semnal de alarmă asupra stării fizice (degradare, mizerie etc.) a unor morminte, în mod special în cazul delegaților fără urmași. Evenimentul de deschidere a expoziției foto-documentare³, filmat și înregistrat, a avut un impact deosebit asupra celor prezenti datorită mărturiilor urmașilor (nepoți și străniepoți), prețioase secvențe de istorie orală: doamna Mariana Costin, nepoata lui Titus Ciortea (Târgu Lăpuș), doamna Margareta Bâlc, nepoata lui Vasile Selăgean (Seini), doamna Doina Pașca, soția nepotului lui Lazăr Pașca (Lăschia), domnul Gheorghe Făt, strănepot pe linie maternă al lui Atanasie Demian (Negreia), doamna Rodica Sofonea, nepoata lui Emil Dragomir (Copalnic Mănăstur), domnii Vasile Pop și dr. Gheorghe Gherghel, nepoți ai lui Pante Pașca (Făurești). Amintim, de asemenea, numele colaboratorilor care s-au implicat în cercetarea de teren și adunarea de informații, înainte și în timpul derulării proiectului: doamna profesoară Liana Pogăciș care ne-a furnizat informații despre doi delegați oficiali din Șomcuta Mare (George Radocia și Grigore Bîrle), doamna Aurelia Tibil, nepoata lui Ioan Tibil din Posta, delegat oficial din partea Cercului electoral Șomcuta Mare, Arhimandrit dr. Macarie Motogna, stareț al Mănăstirii „Sfânta Ana” din Rohia ne-a furnizat informații despre preotul Nicolae Gherman, domnul Vasile Pop ne-a furnizat informații despre Demetru Cânță din localitatea Tăuții de Sus, domnul Gheorghe Brânzei, ne-a furnizat informații despre Nicolae Barbul și despre familia acestuia din Mocira, doamna Angela Miclea, director Casa Orășenească de Cultură Tăuții Măgherăuș, domnul Vasile Kraus, viceprimar al orașului Târgu Lăpuș, domnul Octavian Bodea, viceprimar al orașului Seini, domnul Ioan Călăuz, primarul localității Băsești.

Rezultatele cercetărilor de teren, desfășurate în cursul anului 2017, au fost valorificate, prin realizarea și amplasarea, în anul 2018, în cimitirele unde se află cele 28 de morminte identificate, unor însemne memoriale individuale și colective, în cadrul unui proiect cultural amplu și complex, intitulat „Recunoaștere, recunoștință și respect pentru maramureșeni, făuritori ai României Mari”⁴.

³ Expoziția a fost vernisată la sediul Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Maramureș din Baia Mare la data de 24 noiembrie 2017.

⁴ Proiectul cultural „Recunoaștere, recunoștință și respect pentru maramureșeni, făuritori ai României Mari” a făcut parte din categoria proiectelor dedicate aniversării Centenarului Marii Uniri, organizate de Consiliul Județean Maramureș, fiind evaluat și aprobat de către Comitetul Interministerial pentru Centenar, valoarea finanțării acordate de Ministerul

Aceste însemne au fost proiectate și realizate tehnic astfel încât să dureze în timp și să constituie un simbol al aducerii aminte și al omagierii, an de an, a celor care acum 100 de ani au hotărât pentru formarea României Mari.

Prima etapă a proiectului, cea pregătitoare, a constat în sistematizarea informațiilor în sensul grupării însemnelor memoriale în funcție de poziționarea mormintelor în cimitire și de gradul de organizare. Astfel, s-au conturat două categorii de însemne memoriale, respectiv individuale și colective. Membrii echipei de proiect s-au deplasat, din nou, pe teren pentru stabilirea locurilor de amplasare a însemnelor memoriale. Pentru buna desfășurare a acestei activități de amplasare și conform procedurilor legale au fost solicitate acordurile de principiu Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăralui și Episcopiei Române Unite cu Roma, Greco-Catolică de Maramureș, după care au fost solicitate acordurile scrise ale preoților-parohi din fiecare localitate. Având în vedere faptul că din cele 22 de cimitire un număr de șase se află în zona de protecție a bisericilor aflate în patrimoniul UNESCO (unul) și patrimoniul național (cinci) a fost necesară demararea procedurii de obținere a avizelor de amplasare monument din partea Direcției Județene pentru Cultură Maramureș, prin Comisia Zonală a Monumentelor Istorice, precum și de întocmirea documentației în vederea amplasării însemnelor memoriale în locațiile cu biserici monument istoric, procedură realizată de către arhitect Mitru Ildiko de la S.C. 9 OPTIUNE S.R.L.

În a doua etapă a proiectului a fost finalizată concepția grafică a însemnelor memoriale, activitatea presupunând realizarea computerizată a unui prototip pentru cele două categorii de însemne memoriale. Aceste proiecte grafice computerizate au fost realizate de artistul plastic dr. Aurel Cucu, membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, filiala Maramureș, colaborator apropiat al muzeului.

A treia etapă a presupus realizarea tehnică a celor 22 de însemne memoriale și pentru acest lucru au fost făcute, în prealabil, două simulări. Confeționarea însemnelor a fost realizată de firma S.C. TRIONIC S.R.L. din Baia Mare, firmă cu ai cărei reprezentanți s-a derulat o colaborare demnă de a fi amintită în acest context, inginer Balogh Norbert și Pop Ciprian. Fiecare însemn memorial, cu dimensiunea de 2000x250x10 mm (înlățime-lățime-grosime), a beneficiat de un proiect tehnic pentru fundație și sistem de ancorare, proiecte executate de firma S.C. Concept Invest S.R.L., inginer Ciplea Tudor. Însemnele, confeționate din metal (fier) și vopsite în câmp electrostatic, au fost ancorate într-un postament din beton armat și poziționate în gropi cu dimensiunile de 40x40x90 cm (lungime-lățime-adâncime). Textele inscripționate pe însemne sunt dispuse în trei registre, astfel: pe însemnul memorial individual, în partea superioară, se citește: „În acest cimitir este înmormântat Titus Ciortea (1883-1921). Delegat oficial la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, 1 Decembrie 1918”, în partea inferioară: „Ministerul Culturii și Identității Naționale, Consiliul Județean Maramureș, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș, Baia Mare, Muzeul Maramureșan Sighetu Marmației”, textul acesta fiind urmat de sigla Centenarul Marii Uniri și de datare, respectiv 1 Decembrie 2018. Însemnul memorial colectiv a fost conceput astfel, în partea superioară: „În acest cimitir sunt înmormântați Aurel Nilvan (1877-1923), Alexandru Nilvan (1887-1944), George Radocia (1875-1932). Delegați oficiali la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, 1 Decembrie 1918”, în partea inferioară: „Ministerul Culturii și Identității Naționale, Consiliul Județean Maramureș, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș, Baia Mare, Muzeul Maramureșan Sighetu Marmației”, text urmat de sigla Centenarul Marii Uniri și de datare, respectiv 1 Decembrie 2018.

Deoarece trei dintre delegații aleși pentru a reprezenta Cercul electoral Teceu își au locul de veci în Cimitirul Vesel din Săpânța, complex funerar inedit, însemnul memorial a fost adaptat la arhitectura tradițională specifică acestui loc, respectiv o placuță de metal (250x260 mm) prinsă pe însemnul din lemn pictat, acesta fiind realizat de Dumitru Pop Tincu, sculptor în lemn din localitatea Săpânța.

Culturii și Identității Naționale fiind de 80.000 lei; perioada de desfășurare a proiectului a fost 16 iulie-31 decembrie 2018. Echipa proiectului: Leșiu Oana, muzeograf, coordonator proiect, Rusu Viorel, muzeograf-director, consultant de specialitate, Pop Lucia, muzeograf, consultant de specialitate, Șomcutean Zamfir, conservator și fotograf în cadrul proiectului, Marian Virginia, contabil, responsabil financiar (toți de la Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș, Baia Mare), Todinca Gheorghe, muzeograf-director, consultant de specialitate, Chiș Vasile Timur, muzeograf, consultant de specialitate (de la Muzeul Maramureșan din Sighetu Marmației).

În ultima etapă a proiectului, cea mai dificilă și „inedită”, o nouă provocare pentru muzeografi, echipei de proiect i s-a alăturat o alta, de ingineri și muncitori, de la firma S.C. RUSTIC SRL, economist Cușner Cornel, specialist în lemn atestat de Ministerul Culturii, inginer Vida Sorin, Paizoș Ioan, Coman Ionel Viorel, Bolocan Cornel, Gheție Dănuț, Bizo Maftei, Mariș Ioan, împreună cu care, în condiții meteorologice de cele mai multe ori nefavorabile, s-a realizat amplasarea în cimitire a însemnelor memoriale individuale și colective. Deși inițial se stabilise locul de amplasare pentru fiecare însemn, au fost situații în care, din motive obiective, metoda de montare a trebuit regândită și rezolvată ad hoc.

Pe parcursul derulării proiectului, echipa de proiect s-a bucurat de deschiderea și sprijinul preoților-parohi, slujitorii ai lui Dumnezeu cu un important rol în dezvoltarea spirituală, culturală și educațională a comunităților locale: Pr. Medișan Marius Victor, Biserica de zid cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” Valea Borcutului, Baia Mare, Pr. Cosma Radu, Biserica „Sfântul Mucenic Gheorghe” Seini, Pr. Protopop Butean Vasile, Biserica cu hramul „Înălțarea Domnului” Șomcuta Mare, Protopopiatul Chioar, Pr. Cința Mircea, Biserica cu hramul „Preasfânta Inimă a lui Isus și Inima Imaculată a Mariei” Mocira, Pr. Pop Cosmin, Biserica cu hramul „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul” Hideaga, Pr. Pop Vasile Daniel, Biserica cu hramul „Sfântul Anton de Padova” Băsești, Pr. Mihali Adrian, Biserica de zid cu hramul „Duminica Tuturor Sfinților” Tăuții de Sus, Pr. Tămaș Dorin-Rareș, Biserica de lemn cu hramul „Sfântul Prooroc Ilie Tesviteanul”, monument istoric din patrimoniul național, Posta, Pr. Protopop Mihnea Gheorghe, Biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” Copalnic Mănăstur, Protopopiatul Mănăstur, Pr. Hodis Ioan Silviu Albu, Biserica de zid cu hramul „Buna Vestire” Târgu Lăpuș, Pr. Gligan Dumitru, Biserica de lemn cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”, monument istoric din patrimoniul național, Lăschia, Pr. Șimon Ștefan, Biserica cu hramul „Nașterea Maicii Domnului” Berbești, Pr. Protopop Pop Vasile Aurel, Biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” Sighetu Marmației, Protopopiatul Sighet, Pr. Hapca Gheorghe, Biserica cu hramul „Bunavestire” Vișeu de Sus, Pr. Hojda Gavrilă, Biserica cu hramul „Înălțarea Sfintei Cruci” Vișeu de Jos, Pr. Șanta Iustin, Biserica cu hramul „Sfântul Nicolae” Vișeu de Jos, Pr. Pop Petru Florin, Biserica cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” Petrova, Pr. Brici Dinu Horațiu, Biserica de lemn „Nașterea Fecioarei” monument istoric din patrimoniul mondial UNESCO, Ieud Deal, Pr. Protopop Codrea Vasile, Biserica de lemn cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”, monument istoric din patrimoniul național, Ieud Vale, Protopopiatul Iza-Vișeu, Pr. Luțai Grigore și Pr. Luțai Leon Iustin, Biserica cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”, în zona de protecție a Cimitirului Vesel din Săpânța, Pr. Protopop Iusco Vasile și Pr. Codrea Ioan, Biserica de lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, monument istoric din patrimoniul național, Călinești-Susani, Protopopiatul Sighet.

Un gând de mulțumire și de recunoștință din partea echipei de proiect se îndreaptă și spre acei oameni aparținând comunităților în care au fost amplasate însemnele memoriale și de sprijinul cărora ne-am bucurat: doamna Anuța Pop, director al Centrului Cultural-Social Vișeu de Sus, domnul Ioan Mureșan din Făurești, fost consilier local, doamna Măriuca Verdeș din Călinești, interpretă de muzică populară și religioasă.

Menționăm faptul că, pe parcursul derulării proiectului membrii echipei, au trăit în egală măsură, sentimentul uimirii, constatănd realitatea crudă a trecerii în uitare, extrem de repede, a unor oameni care au făcut istorie, cât și sentimentul plăcut al misiunii împlinite văzând mulțumirea și recunoștința comunităților locale față de demersul nostru, comunități acum mândre de eroii săi. Amintim aici cazul din Călinești. Ne-a impresionat faptul că membri ai familiei lui George Nemniș au făcut tot posibilul pentru a amenaja mormântul (până atunci nearanjat) și a-i pune o cruce la căpătâiul celui care a fost ales acum 100 de ani să meargă la Alba Iulia și să spună DA pentru Unire.

De o mare complexitate, proiectul cultural „Recunoaștere, recunoștință și respect pentru maramureșeni, făuritori ai României Mari”, unic prin conținutul său în România, lasă pentru posteritate simboluri memoriale care, an de an, vor readuce în mijlocul comunităților locale cinstirea binemeritată a eroilor lor și ai tuturor.

În același context, al celebrării Centenarului Unirii, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș a derulat, în anul 2018, alte proiecte și activități circumscrise aceleiași arii tematice, referindu-ne succint, în cele ce urmează, la două dintre acestea.

Proiectul cultural „George Pop de Băsești și Marea Unire a Românilor”⁵, pe lângă valențele sale istorice are și o conotație emoțională, în sensul în care, românii din aceste părți trăiesc un adânc sentiment de mândrie datorat faptului că, acum 100 de ani, Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, a fost onorific prezidată de marele om politic George Pop de Băsești, originar din comuna Băsești, județul Maramureș.

Scopul imediat al acestui proiect a fost organizarea unei noi expoziții documentar-istorice în incinta Casei memoriale „George Pop de Băsești” din localitatea Băsești, expoziție deschisă publicului vizitator la data de 30 octombrie 2018.

Expoziția oferă informații cu privire la procesul istoric de formare a României Mari, context în care este scos în evidență rolul important pe care George Pop de Băsești (1835-1919), lider politic al românilor din Transilvania, l-a avut în mișcarea pentru unitatea națională⁶. În circuitul expozițional, ca o mărturie a contribuției maramureșenilor la formarea României moderne, un loc important îl ocupă galeria delegaților aleși și de drept la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din ziua de 1 Decembrie 1918, din actualul județ Maramureș. Datorită faptului că, în perioada respectivă, zona Codru făcea parte din județul (comitatul) Sălaj, am considerat oportun să îi readucem în memoria colectivă și pe delegații aleși din partea Cercului electoral Cehul Silvaniei, dintre care unii își dorm somnul de veci în localitatea Băsești sau în împrejurimi.

Sunt puse la dispoziție informații referitoare la viața și activitatea lui George Pop de Băsești, vizitatorul aflând, astfel, evenimentele mai importante din viața tribunului, dintre care unele sunt detaliate prin intermediul textelor, a imaginilor și a reproduselor documentare. O atenție deosebită este acordată Mișcării memorandiste a românilor din Transilvania și Ungaria (1892-1895), deoarece George Pop de Băsești a avut un rol esențial în desfășurarea celor momente istorice de mare importanță pentru națiunea română, fiind evidentiată și contribuția locală, respectiv a locuitorilor din Băsești.

În același context de informare documentară este abordat rolul familiei George Pop de Băsești, atât prin intermediul imaginilor cât și a documentelor păstrate în colecțiile Muzeului

⁵ Proiectul cultural „George Pop de Băsești și Marea Unire a Românilor” face parte din categoria proiectelor dedicate Centenarului Marii Uniri, depuse de către Consiliul Județean Maramureș și aprobată de Guvernul României prin Comitetul Interministerial pentru Centenar. Valoarea finanțării acordate de Ministerul Culturii și Identității Naționale a fost de 26.900 lei, iar perioada de desfășurare a fost 1 august - 30 octombrie 2018. Echipa proiectului: muzeograf Pop Lucia, coordonator proiect, Dobrican Monica, conservator, Șomcutean Zamfir, conservator, economist Marian Virginia, responsabil finanțier, Pop Călin, conducător auto.

⁶ Principalele etape ale proiectului au constat în elaborarea Planului Tematic, proiectarea digitală a expoziției, executarea modulelor de expunere și reconstruirea vitrinelor de lemn existente, asamblarea și montarea expoziției în spațiul din incinta muzeului memorial din localitatea Băsești și intrarea expoziției în circuitul de vizitare. Prima etapă, cea pregătită, prevăzută în calendarul evenimentelor pentru luna august a fost finalizată prin întocmirea Planului Tematic pentru expoziția documentar-istorică „George Pop de Băsești și Marea Unire a Românilor” din incinta casei memoriale. Această activitate a cuprins o documentare privind viața și activitatea liderului politic George Pop de Băsești (1835-1919), pentru a redacta texte de prezentare și a stabili imaginile care vor ilustra această expoziție. Planul desfășurat al expunerii cuprinde trei segmente principale, structurate în nouă module de expunere, cu titluri, astfel încât, la final, este creată imaginea de ansamblu asupra activității și acțiunilor întreprinse și a contribuției lui George Pop de Băsești la realizarea idealului de unire a tuturor românilor între granițele acelui stat național. A doua etapă a proiectului, cea de proiectare digitală a expoziției s-a desfășurat pe parcursul lunii septembrie și a presupus mai multe activități: fotografarea și/sau scanarea tuturor imaginilor prevăzute în Planul Tematic al expoziției din literatura de specialitate, precum și a documentelor originale din patrimoniul Muzeului Județean de Istorie și Arheologie care sunt prezente atât în expunere cât și în vitrinele cuprinse în acest ansamblu de prezentare; deplasarea la Casa memorială pentru stabilirea locurilor definitive ale vitrinelor și modulelor de expunere și pentru hotărârea structurii și a dimensiunilor acestora. În aceeași perioadă au fost date în lucru cele cinci vitrine de lemn spre reconstruire (vitrine existente în forma actuală de expunere), precum și cele nouă module cu structură metalică, având dimensiunile de 100/270/40 cm, din forex și autocolant pe față și sistem led de iluminare.

Pasul următor a fost definitivarea printurilor cu materialul de prezentare prevăzut în Planul Tematic al expoziției. În prima jumătate a lunii octombrie 2018 s-au confecționat modulele de expunere și au fost reconstruite vitrinele existente, iar până la sfârșitul lunii s-a desfășurat montarea modulelor de expunere. Vernisajul expoziției s-a desfășurat, conform calendarului asumat, la data de 30 octombrie 2018.

Județean de Istorie și Arheologie Maramureș. Următorul grupaj informațional aduce în fața vizitatorului evenimente desfășurate în perioada anterioară Marii Uniri, respectiv cele petrecute între anii 1914-1918. Pentru a contura o imagine de ansamblu asupra perioadei amintite sunt reliefate momentele cele mai importante, respectiv, declanșarea Marelui Război, în vara anului 1914, intrarea României în război de partea Antantei, după doi ani de neutralitate, în august 1916, Unirea Basarabiei și Bucovinei cu România, în martie, respectiv noiembrie 1918. Este urmărit firul evoluției politice, rolul important al Partidului Național Român, al cărui președinte a fost, din anul 1902, George Pop de Băsești, rolul Consiliului Național Român Central în pregătirea și desfășurarea Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia din ziua de 1 Decembrie 1918, prezidate de George Pop de Băsești. O bună parte din materialul documentar este expus în cele cinci vitrine: scrisori din corespondența lui George Pop de Băsești cu Alimpiu Barboloviciu, vicar al Silvaniei, documente din arhiva familiei, procese verbale și credenționale de participare la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia sau „Drumul la Alba Iulia” relatată în paginile ziarului „Sfatul” apărut la Sighet, la data de 7/20 decembrie 1918.

Un alt proiect al instituției noastre s-a intitulat „Centenarul Unirii 1918-2018. Maramureșul înainte și după Marea Unire a Românilor” și a constat în organizarea unei sesiuni științifice de comunicări, la data de 2 noiembrie 2018⁷. Scopul comunicărilor prezentate a fost acela de a reliefa contribuția importantă a ținuturilor istorice Chioar, Codru, Lăpuș și Maramureșul istoric la făurirea României Mari, precum și a rolului personalităților locale în desfășurarea evenimentelor de acum 100 de ani. La eveniment au participat cercetători științifici, istorici, muzeografi, profesori de istorie și specialiști din instituții de cultură ale județelor Satu Mare, Alba, Cluj, Brașov, Sibiu și Maramureș, care au susținut 25 de comunicări științifice, acestea urmând să fie publicate într-un volum care va apărea în cadrul seriei Bibliotheca Marmatia, editate de către Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș.

*Delegații aleși și de drept la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia
1 Decembrie 1918
(din actualul județ Maramureș)*

Delegați aleși:

Cercul electoral Baia Mare: Teofil Dragoș (1874-1934), delegat titular, Alexiu Pokol (1871/1872-1935), delegat titular, Nicolae Barbul (1879-1946), delegat titular, Demetriu Cântă/Dumitru Chince (1866-1942), delegat titular, Vasile Selăgean (1874-1931), delegat titular, Simion Marcu, delegat supleant.

Cercul electoral Șomcuta Mare: Atanasie Demian (1859-1929), delegat titular, Ioan Tibil (1883-1954), delegat titular, Aurel Nilvan (1877-1923), delegat titular, George Radocia (1875-1932), delegat titular, Grigore Bîrle (1882-1943), delegat titular.

Cercul electoral Lăpuș: Titus Ciortea (1883-1921), delegat titular, Nicolae Gherman (1877-1959) delegat titular, Sigismund Lenghel (1864-1944), delegat titular, Emil Dragomir (1882-1959) delegat

⁷ Proiectul cultural „Centenarul Unirii 1918-2018. Maramureșul înainte și după Marea Unire a Românilor” face parte din aceeași categorie a proiectelor dedicate aniversării Centenarului Marii Uniri, organizate de Consiliul Județean Maramureș în cooperare cu Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș, cu sprijinul financiar al Ministerului Culturii și Identității Naționale, valoarea finanțării fiind de 18.000 lei. Sesiunea științifică de comunicări, desfășurată la data de 2 noiembrie 2018, a avut două momente principale: deschiderea oficială (orele 10.00-12.00) în sala „Bogdan Vodă” a Consiliului Județean Maramureș și prezentarea comunicărilor științifice (orele 14.00-19.45) în sala de conferințe a hotelului Europa Baia Mare. Deschiderea oficială a avut următoarea desfășurare: mesaje de deschidere din partea organizatorilor, o conferință în plen pe tema „Vasile Lucaciu și Marea Unire”, susținută de CSI dr. Simion Retegan de la Institutul de Istorie „George Barițiu” Cluj-Napoca al Academiei Române și cinci prezentări de carte. În partea a doua a sesiunii (între orele 14.00-19.45) au fost susținute un număr de 25 de comunicări științifice. La eveniment au participat cercetători științifici, istorici, muzeografi, profesori de istorie și specialiști din instituții de cultură ale județelor Satu Mare, Alba, Cluj, Brașov, Sibiu și Maramureș. Coordonatorul proiectului a fost dr. Marius Câmpeneanu, muzeograf, șeful Secției Istorie din cadrul muzeului băimărean.

titular, Grigoriu Roman (1869-?), delegat supleant, Lazăr Pașca (1887-1963), delegat supleant, Pante Pașca (1877-1953), delegat supleant.

Garda Națională Română și Reuniunea de învățători:

Coriolan Bohătel (1885-1945), Garda Națională Română din comitatul Sătmar, Alexandru Schiller (?-?), Garda Națională Română din comitatul Sătmar, Alexandru Nilvan (1887-1944), Reuniunea învățătorilor greco-catolici din comitatele Sătmar și Ugocea.

Delegați de drept:

Andrei Ludu (1877-?), Protopopiatul ortodox Cetatea de Piatră, Iosif Patachi (1872-1952), Protopopiatul greco-catolic Ardusat, Alexandru Breban (1876-1944), Protopopiatul greco-catolic Baia Mare, Gavril Muste (1880-?), Protopopiatul greco-catolic Lăpuș.

Delegați aleși:

Cercul electoral Sighet: Mihail Dan (1884-1968), delegat titular, Ilie Filip (1885-1933), delegat titular, George Bârlea (1885-1936), delegat titular, Vasile Mih (?-?), delegat titular, Vasile Chindriș (1881-1947), delegat titular.

Cercul electoral Ocna Șugatag: George Moiș (1884-1940), delegat titular, George Nemniș (Nemeș) (1874?-1945?), delegat titular, Iuliu Ardelean (1888-1953), delegat titular, Emil Fucec (1886-1980), delegat titular, Ilie Lazar (1895-1976), delegat titular.

Cercul electoral Vișeu-Iza: Artemiu Anderco (1882-1932), delegat titular, Alexiu Dragomir (1875-1940), delegat supleant, Ion Iusco Dolhuțiu (?-1930), delegat titular, Mihai Costea (1886-1970), delegat supleant, Gavril Coman (1883-1952), delegat titular, Vasile Timiș Filipan (1892-1984), delegat titular, Vasile Pleș Vasilicu (1885-1923), delegat titular.

Cercul electoral Teceu: Simion Balea (1863-1938), delegat titular, Toader Pop al lui Ioan (1889-1923), delegat titular, Ioan Stan Mihăiescu (1854-1928), delegat titular, Șteț Ioan a lui George (1885-1948), delegat titular, Pop Ioan a Tomii (1875-1949), delegat titular.

Garda Națională Română și Reuniunea de învățători:

Florentin Bilțiu Dăncuș (1895-1964), Garda Națională Română din comitatul Maramureș, Ioan Ivanciu (?-?), Garda Națională Română din comitatul Maramureș, Aurel Szabo (Sabo) (1872-?), Garda Națională Română din comitatul Maramureș, Ion Bilțiu Dăncuș (1892-1952), Reuniunea învățătorilor români din comitatul Maramureș, Grigore Ciple (Tiplea) (1884-1952), Reuniunea învățătorilor români din comitatul Maramureș.

Delegați de drept:

Petru Bârlea (1853-1927), Protopopiatul greco-catolic Mara.

Delegați ai Cercului electoral Cehul Silvaniei: George Pop de Băsești (1835-1919), președinte al Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, 1 Decembrie 1918, președinte al Marelui Sfat Național Român, Vasiliu Gavriș (1857-1937), Ioan Coste (1880-1949), George Maior (1862-1936), Alexandru Pop de Băsești (1877-1929), Alexandru Vaida (1894-1943), supleanți: Vasile Fălăuș (1886-1971), Simion Mărieș (?-?).

Delegați care au reprezentat alte cercuri electorale: Petru Fabian (1867-1924), Ioan Buștiția (1875-1953)⁸.

⁸ Pentru datele biografice ale delegaților au fost consultate, în principal, lucrările *Dicționarul personalităților Unirii. Trimișii românilor transilvăneni la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia*, coord. Ioan I. Șerban, Alba Iulia, 2003 și *Contemporani cu Marea Unire de la 1 Decembrie 1918. Contribuția maramureșenilor la săvârșirea și desăvârșirea Unirii*, coord. Klara Guseth, Baia Mare, 2018.

Romania's Great Union Centenary, 1918-2018
Honor and gratitude to those who made Great Romania
Contributions to a better knowledge of local history

(Abstract)

The History and Archeology Maramureş County Museum is one of the public cultural institutions for which the projects and activities around the celebration of Romania's Great Union Centenary were priorities between 2017-2018. The assumed strategy aimed cultural projects that appreciate the heritage of the people from Maramureş County, who made possible the Great Union of 1 December 1918. The cultural projects „Maramureşeni în Alba Iulia. 1 Decembrie 1918” from 2017 and „Recunoaştere, recunoştinţă şi respect pentru maramureşeni, făuritori ai României Mari” from 2018, through an extensive field research carried out in partnership with the Maramureş Museum of Sighetu Marmaţiei, delineated a database with people and biographies, discovered successors and their stories, graves and memorial tokens, in all the four historical areas of present-day Maramureş County (Chioar, Codru, Lăpuş and the Maramureş). The project team, both in 2017 and in 2018, has benefitted from and highly appreciated the support of representatives of different institutions but also of members from the local communities, some of whom had the opportunity to discover their local heroes. Two other cultural projects, namely „George Pop de Băseşti şi Marea Unire a Românilor”, a documentary exhibition inside the Memorial House from Băseşti and “Centenarul Unirii 1918-2018. Maramureşul înainte şi după Marea Unire a Românilor”, a scientific lecture, underlined the important role of local personalities in the events of 1918.

Lucia POP
Muzeul Judeţean de Istorie şi Arheologie Maramureş
lucipop50@yahoo.com

Oana LEŞIU
Muzeul Judeţean de Istorie şi Arheologie Maramureş
oanalesiu@yahoo.com

Viorel RUSU
Muzeul Judeţean de Istorie şi Arheologie Maramureş
viorelrusu70@yahoo.com

Listă fotografii:

Plansa I:

- Foto 1, 2: Acordul de principiu încheiat între Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș și Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmarului;
Foto 3, 4: Acordul de principiu încheiat între Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș și Episcopia Română Unită cu Roma, Greco-Catolică de Maramureș;

Plansa II:

- Foto 1: Acordul preotului paroh Brici Dinu Horațiu, Ieud-Deal, pentru amplasare însemn memorial;
Foto 2: Acordul preotului Luțai Grigore, Săpânța, pentru amplasare însemn memorial;
Foto 3: Acordul preotului paroh Gligan Dumitru, Lăschia, pentru amplasare însemn memorial;
Foto 4: Acordul preotului paroh Hodis Silviu, Târgu Lăpuș, pentru amplasare însemn memorial;

Plansa III:

- Foto 1: Acordul preotului paroh Pop Cosmin, Hideaga, pentru amplasare însemn memorial;
Foto 2: Acordul preotului paroh Medisan Marius Victor, Valea Borcutului, Baia Mare, pentru amplasare însemn memorial;
Foto 3: Acordul preotului Protopop Butean Vasile, Șomcuta Mare, pentru amplasare însemn memorial;
Foto 4: Acordul preotului paroh Pop Vasile Daniel, Băsești, pentru amplasare însemn memorial;

Plansa IV:

- Foto 1, 2: Aviz amplasare monument „Recunoaștere și recunoștință pentru făuritorii României Mari”, Biserică de lemn „Nașterea Maicii Domnului”, Ieud - Deal;
Foto 3, 4: Proiect tehnic pentru fundație și sistem de ancore;

Plansa V:

- Foto 1,2,3: Grafică însemn memorial, artist plastic dr. Aurel Cucu;

Plansa VI:

- Foto 1, 2: Însemn memorial George Pop de Băsești, Băsești
Foto 3: Însemn memorial Titus Ciortea, Târgu Lăpuș
Foto 4: Însemn memorial Lazăr Pașca, Lăschia

Plansa VII:

- Foto 1: Însemn memorial Pante Pașca, Făurești
Foto 2: Însemn memorial Emil Dragomir, Copalnic Mănăstur
Foto 3: Însemn memorial Alexiu Pokol, Baia Mare
Foto 4: Însemn memorial Teofil Dragoș, Hideaga

Plansa VIII:

- Foto 1: Însemn memorial Nicolae Barbul, Mocira
Foto 2: Însemn memorial Vasile Selăgean, Seini
Foto 3: Însemn memorial Ioan Tibil, Posta
Foto 4: Însemn memorial Aurel Nilvan, Alexandru Nilvan, George Radocia, Șomcuta Mare.
Imagine de la slujba de pomenire a celor trei delegați și de sfintire a însemnului memorial,
6 aprilie 2019.

Plansa IX:

- Foto 1: Însemn memorial Demetriu Cânță, Tăuții de Sus
Foto 2: Însemn memorial Ion Iusco Dolhuițiu, Vișeu de Sus
Foto 3: Însemn memorial Mihai Costea, Vișeu Jos
Foto 4: Însemn memorial Gavril Coman, Vișeu de Jos

Plansa X:

Foto 1: Însemn memorial Grigore Ciple, Petrova

Foto 2: Însemn memorial Artemiu Anderco, Ieud-Deal

Foto 3: Însemn memorial Vasile Chindriș, Ieud-Vale

Foto 4: Însemn memorial Ioan Stan Mihăiescu, Ioan Șteț a lui George, Ioan Pop a Tomii, Săpânța

Plansa XI:

Foto 1: Însemn memorial George Nemniș, Călinești-Susani

Foto 2: Însemn memorial Petru Bârlea, Berbești

Foto 3: Însemn memorial Simion Balea și Emil Fucec, Sighetu Marmației

CENTENARUL MARII UNIRI, 1918-2018. OMAGIU ȘI RECUNOȘTINȚĂ ...

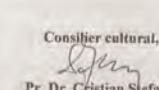
<p>CONSIILUL JUDEȚEAN MARAMUREȘ MUZEUL JUDEȚEAN DE ISTORIE ȘI ARHEOLOGIE</p> <p>str. Monetărie nr. 1-3 430406 Baia Mare, România tel 0040 262 211924 fax 0040 262 211927 www.muzeubalamare.ro maramuresmuzeu@gmail.com</p> <p>Nr. 1027/20.07.2018</p> <p>Către</p> <p>Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmărului</p> <p><i>Preasfinție Sale, Preasfințitului Părinte Iustin, Episcop al Maramureșului și Sătmărului</i></p> <p>În anul 2017, în luniile octombrie-noiembrie, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș în parteneriat cu Muzeul Maramureșan din Sighetu Marmației și Asociația HistArch Baia Mare a derulat proiectul cultural „Maramureșeni la Alba Iulia. 1 Decembrie 1918”, finanțat de Ministerul Culturii și Identității Naționale prin Programul ACCES CENTENAR, sesiunea 2017. Proiectul a avut scopul de a redauce în memoria colectivă, prin cercetarea de teren, comunicarea rezultatelor în spațiul public și valorificarea expozițională, în preajma Centenarului Unirii, a delegaților de drept și aleși de către membrii comunităților locale din actualul județ Maramureș, pentru a-i reprezenta la Alba Iulia și pentru a hotărî Unirea în numele lor. În urma cercetării de teren au fost localizate și identificate un număr de 29 de morminte.</p> <p>În acest an, 2018, proiectul „Recunoaștere și recunoștință pentru făuritorii României Mari” a fost evaluat și aprobat spre finanțare de Comitetul Interministerial pentru Centenar, valoarea acestuia fiind de 79.675 lei. Astfel, finalizată cercetarea de anul trecut prin amplasarea unui număr de 21 de însemne memoriale individuale și collective în cimitirile în care au fost localizate și identificate mormintele delegaților oficiali.</p> <p>În acest sens, respectând procedura legală, vă solicităm acordul scris pentru accesul și amplasarea însemnelor memoriale în incinta cimitirilor ortodoxe din jurisdicția Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmărului.</p> <p>Anexăm următoarele documente:</p> <ul style="list-style-type: none"> - lista locațiilor aflate în atenția noastră pentru amplasarea însemnelor memoriale în cimitire, în semn de restituire istorică, de recunoaștere și recunoștință față de cei care au făurit România Mare; - proiectul însemnelor memoriale de recunoaștere și recunoștință (spre exemplificare). <p><i>Prinții, vă rog, asigurarea deosebitei mele consideraționi.</i></p> <p style="text-align: right;">Director, prof. Viorel RUSU</p> 	<p>Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș</p> <p>Nr. 1130/08.08.2018</p> <p>PATRIARHIA ROMÂNĂ Metropolia Cisnădiei, Maramureșului și Sălajului Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmărului</p> <p>Sector cultural și comunicări media</p> <p>Nr. 4203/08.08.2018</p> <p>Către</p> <p>Muzeul Județean de Istorie și Arheologie</p> <p>Urmare adresei instituției domnească cu nr. 1027/20.07.2018, respectuos, vă comunicăm că aveți acordul nostru în vederea accesului și amplasării însemnelor memoriale în incinta cimitirilor ortodoxe, de comun acord cu parohiile în cauză.</p> <p>De asemenea, recomandarea noastră este ca monumentul să conțină și însemne creștine (ex. Sf. Cruce), mai ales că urmăzuță să fie amplasat într-o incintă din proprietatea bisericească.</p> <p>Cu nădejdea că solicitarea noastră va fi soluționată favorabil, vă mulțumim pentru interesul manifestat față de cei care au făurit România Mare.</p> <p style="text-align: center;">+ IUSTIN <i>(Handwritten signature of + Iustin)</i> Episcopul Maramureșului și Sătmărului</p> <p style="text-align: right;">Consilier cultural, Pr. Dr. Cristian Stefan</p>
---	---

Foto 1, 2

<p>CONSIILUL JUDEȚEAN MARAMUREȘ MUZEUL JUDEȚEAN DE ISTORIE ȘI ARHEOLOGIE</p> <p>str. Monetărie nr. 1-3 430406 Baia Mare, România tel 0040 262 211924 fax 0040 262 211927 www.muzeubalamare.ro maramuresmuzeu@gmail.com</p> <p>Nr. 1026/20.07.2018</p> <p>Către</p> <p>Episcopia Greco-Catolică de Maramureș</p> <p><i>Preasfinție Sale, Preasfințitului Părinte Vasile, Episcop de Maramureș</i></p> <p>În anul 2017, în luniile octombrie-noiembrie, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș în parteneriat cu Muzeul Maramureșan din Sighetu Marmației și Asociația HistArch Baia Mare a derulat proiectul cultural „Maramureșeni la Alba Iulia. 1 Decembrie 1918”, finanțat de Ministerul Culturii și Identității Naționale prin Programul ACCES CENTENAR, sesiunea 2017. Proiectul a avut scopul de a redauce în memoria colectivă, prin cercetarea de teren, comunicarea rezultatelor în spațiul public și valorificarea expozițională, în preajma Centenarului Unirii, a delegaților de drept și aleși de către membrii comunităților locale din actualul județ Maramureș, pentru a-i reprezenta la Alba Iulia și pentru a hotărî Unirea în numele lor. În urma cercetării de teren au fost localizate și identificate un număr de 29 de morminte.</p> <p>În acest an, 2018, proiectul „Recunoaștere și recunoștință pentru făuritorii României Mari” a fost evaluat și aprobat spre finanțare de Comitetul Interministerial pentru Centenar, valoarea acestuia fiind de 79.675 lei. Astfel, finalizată cercetarea de anul trecut prin amplasarea unui număr de 21 de însemne memoriale individuale și collective în cimitirile în care au fost localizate și identificate mormintele delegaților oficiali.</p> <p>În acest sens, respectând procedura legală, vă solicităm acordul scris pentru accesul și amplasarea însemnelor memoriale în incinta cimitirilor greco-catolice din jurisdicția Episcopiei Greco-Catolice de Maramureș.</p> <p>Anexăm următoarele documente:</p> <ul style="list-style-type: none"> - lista locațiilor aflate în atenția noastră pentru amplasarea însemnelor memoriale în cimitire, în semn de restituire istorică, de recunoaștere și recunoștință față de cei care au făurit România Mare; - proiectul însemnelor memoriale de recunoaștere și recunoștință (spre exemplificare). <p><i>Prinții, vă rog, asigurarea deosebitei mele consideraționi.</i></p> <p style="text-align: right;">Director, prof. Viorel RUSU</p> 	<p>PRINTER 04/09/2016 02:11 EPISCOPIA ROMÂNĂ UNITĂ CU ROMA, GRECO-CATOLICĂ, DE MARAMUREŞ – BAIA MARE</p> <p>Nr. 1060 /14.08.2018</p> <p>Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș</p> <p>Nr. 1161 /14.08.2018</p> <p>Către,</p> <p>Muzeul Județean de Istorie și Arheologie</p> <p>În urma adresei Dumneavoastră privind proiectul Recunoaștere și recunoștință pentru făuritorii României Mari, prin care ne solicități acordul scris pentru accesul și amplasarea însemnelor memoriale individuale și collective în cimitirile greco-catolice din jurisdicția Episcopiei Greco-Catolice de Maramureș, dorim să vă comunicăm acordul nostru pentru amplasarea însemnelor memoriale în cimitire, în semn de restituire istorică, de recunoaștere și recunoștință față de cei care au făurit România Mare.</p> <p>Vă rugăm totodată ca înainte de amplasarea respectivelor monumente în cimitirile greco-catolice, unde au fost localizate și identificate mormintele delegaților oficiali la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, să luăți legătură cu preoții parohi care sunt și administratori cimitirilor.</p> <p>Vă dorim toate cele bune de la Domnul, împreună cu salutul și urările noastre de bine.</p> <p style="text-align: center;"><i>(Handwritten signature of Pr. Augustin Balica)</i> Pr. Augustin Balica Vicar general</p> <p style="text-align: center;">Domnul Sale Domnul prof. Viorel RUSU Directorul Muzeului Județean de Istorie</p> <p style="text-align: right;">430401 Baia Mare, str. V. Locsină nr. 50, România; tel +4 0 262 213398; fax +4 0 262 213398 http://maramurese.bv.ro/; e-mail: epgrecocatolice@yahoo.com</p>
---	---

Foto 3, 4

Planșa I

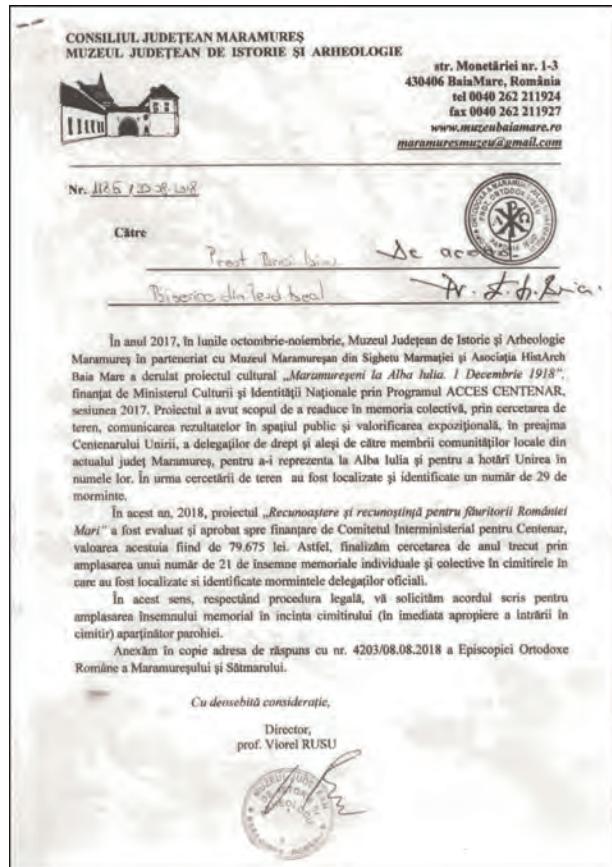

Foto 1

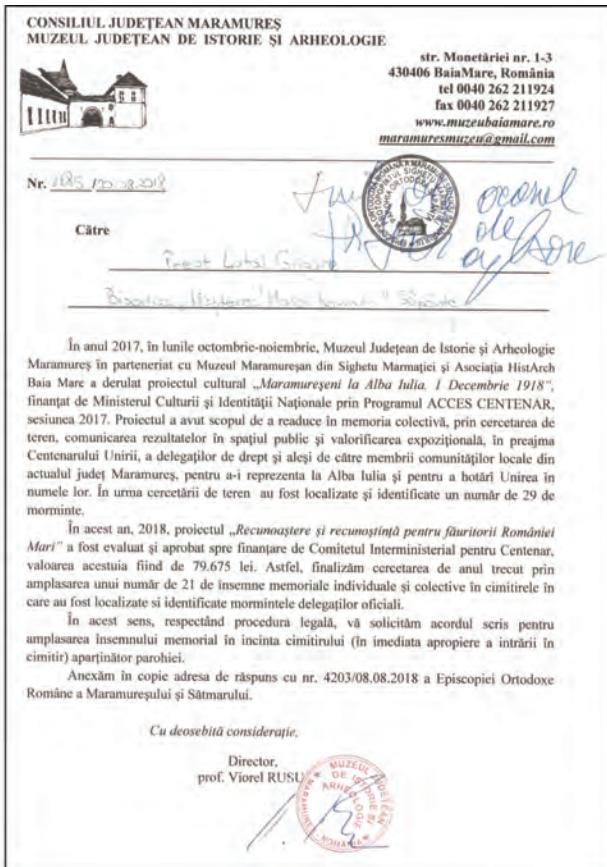

Foto 2

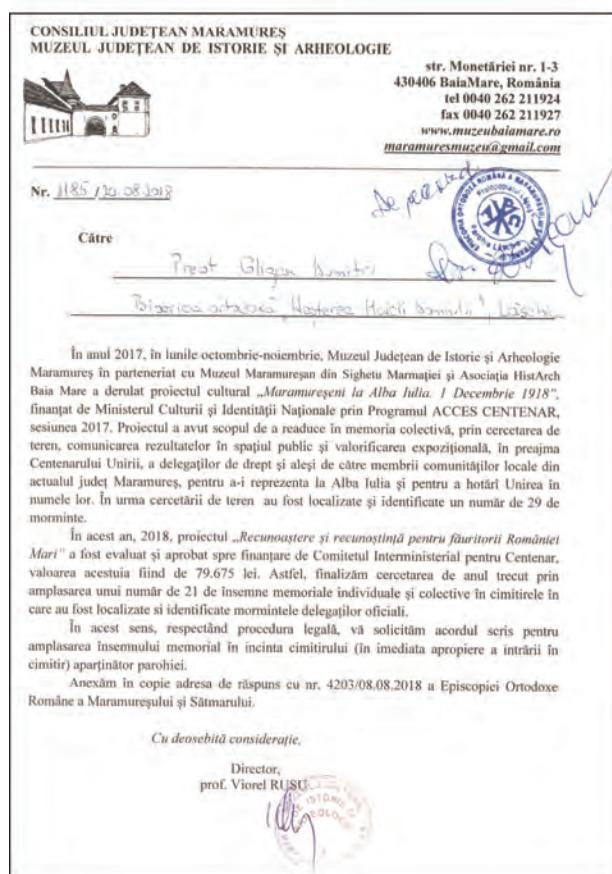

Foto 3

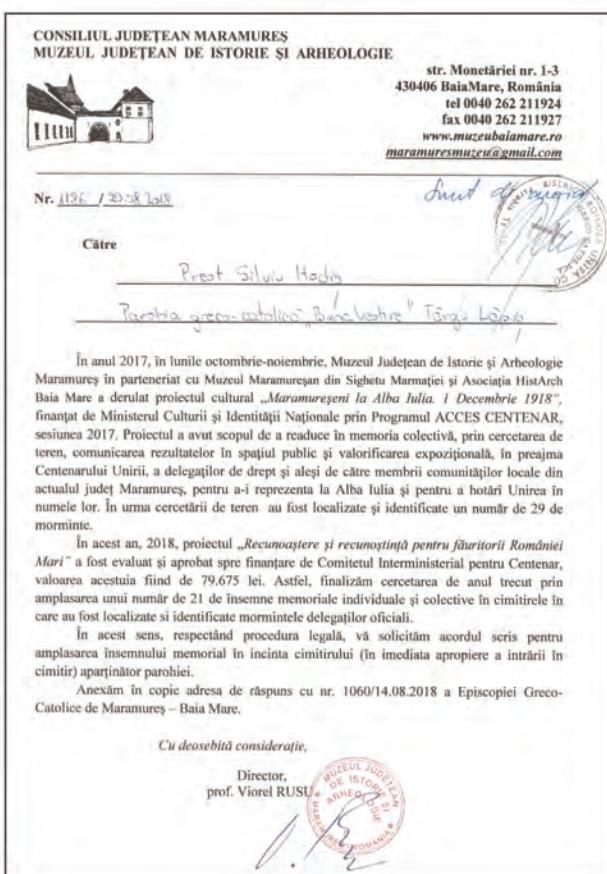

Foto 4

Planşa II

CENTENARUL MARII UNIRII, 1918-2018. OMAGIU ȘI RECUNOȘTINȚĂ ...

**CONSLIUL JUDEȚEAN MARAMUREȘ
MUZEUL JUDEȚEAN DE ISTORIE ȘI ARHEOLOGIE**

str. Monetăriei nr. 1-3
430406 Baia Mare, România
tel 0040 262 211924
fax 0040 262 211927
www.muzeubalamare.ro
maramuresmuzeu@gmail.com

Nr. 1185 /26.08.2018

Către Prest Pop Basim
Biserica din Iacob - Bistrița și înmormântarea lui Andrei

În anul 2017, în luniile octombrie-noiembrie, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș în parteneriat cu Muzeul Maramureșan din Sighetu Marmației și Asociația HistArch Baia Mare a derulat proiectul cultural „Maramureșenii la Alba Iulia 1 Decembrie 1918”, finanțat de Ministerul Culturii și Identității Naționale prin Programul ACCES CENTENAR, sesiunea 2017. Proiectul a avut scopul de a reduce în memoria colectivă, prin cercetarea de teren, comunicarea rezultatelor în spațiu public și valorificarea expozițională, în preajma Centenarului Unirii, a delegațiilor de drept și aleși de către membrii comunităților locale din actualul județ Maramureș, pentru a-i reprezenta la Alba Iulia și pentru a hotărî Unirea în numele lor. În urma cercetării de teren au fost localizate și identificate un număr de 29 de morminte.

În acest an, 2018, proiectul „Recunoaștere și recunoștință pentru făuritorii României Mari” a fost evaluat și aprobat spre finanțare de Comitetul Interministerial pentru Centenar, valoarea acestuia fiind de 79.675 lei. Astfel, finalizăm cercetarea de anul trecut prin amplasarea unui număr de 21 de însemne memoriale individuale și collective în cimitirile în care au fost localizate și identificate morminte delegațiilor oficiali.

În acest sens, respectând procedura legală, vă solicităm acordul scris pentru amplasarea însemnului memorial în incinta cimitirului (în imediata apropiere a intrării în cimitir) apărinițor parohiei.

Anexăm în copie adresa de răspuns cu nr. 4203/08.08.2018 a Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăreanu.

Cu deosebită considerație,

Director,
prof. Viorel RUSU

Foto 1

**CONSLIUL JUDEȚEAN MARAMUREȘ
MUZEUL JUDEȚEAN DE ISTORIE ȘI ARHEOLOGIE**

str. Monetărie nr. 1-3
430406 Baia Mare, România
tel 0040 262 211924
fax 0040 262 211927
www.muzeubalamare.ro
maramuresmuzeu@gmail.com

Nr. 1185 /26.08.2018

Către Prest paroh Hodgean Marin Victor
Biserica de zid „Adormirea Maicii Domnului” - Valea Boziorului

În anul 2017, în luniile octombrie-noiembrie, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș în parteneriat cu Muzeul Maramureșan din Sighetu Marmației și Asociația HistArch Baia Mare a derulat proiectul cultural „Maramureșenii la Alba Iulia 1 Decembrie 1918”, finanțat de Ministerul Culturii și Identității Naționale prin Programul ACCES CENTENAR, sesiunea 2017. Proiectul a avut scopul de a reduce în memoria colectivă, prin cercetarea de teren, comunicarea rezultatelor în spațiu public și valorificarea expozițională, în preajma Centenarului Unirii, a delegațiilor de drept și aleși de către membrii comunităților locale din actualul județ Maramureș, pentru a-i reprezenta la Alba Iulia și pentru a hotărî Unirea în numele lor. În urma cercetării de teren au fost localizate și identificate un număr de 29 de morminte.

În acest an, 2018, proiectul „Recunoaștere și recunoștință pentru făuritorii României Mari” a fost evaluat și aprobat spre finanțare de Comitetul Interministerial pentru Centenar, valoarea acestuia fiind de 79.675 lei. Astfel, finalizăm cercetarea de anul trecut prin amplasarea unui număr de 21 de însemne memoriale individuale și collective în cimitirele în care au fost localizate și identificate morminte delegațiilor oficiali.

În acest sens, respectând procedura legală, vă solicităm acordul scris pentru amplasarea însemnului memorial în incinta cimitirului (în imediata apropiere a intrării în cimitir) apărinițor parohiei.

Anexăm în copie adresa de răspuns cu nr. 4203/08.08.2018 a Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăreanu.

Cu deosebită considerație,

Director,
prof. Viorel RUSU

Foto 2

**CONSLIUL JUDEȚEAN MARAMUREȘ
MUZEUL JUDEȚEAN DE ISTORIE ȘI ARHEOLOGIE**

str. Monetărie nr. 3-3
430406 Baia Mare, România
tel 0040 262 211924
fax 0040 262 211927
www.muzeubalamare.ro
maramuresmuzeu@gmail.com

Nr. 1186 /15.09.2018

Către Prest Butean Vasile
Parohie greco-catolică Suceava Mare

În anul 2017, în luniile octombrie-noiembrie, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș în parteneriat cu Muzeul Maramureșan din Sighetu Marmației și Asociația HistArch Baia Mare a derulat proiectul cultural „Maramureșenii la Alba Iulia. 1 Decembrie 1918”, finanțat de Ministerul Culturii și Identității Naționale prin Programul ACCES CENTENAR, sesiunea 2017. Proiectul a avut scopul de a reduce în memoria colectivă, prin cercetarea de teren, comunicarea rezultatelor în spațiu public și valorificarea expozițională, în preajma Centenarului Unirii, a delegațiilor de drept și aleși de către membrii comunităților locale din actualul județ Maramureș, pentru a-i reprezenta la Alba Iulia și pentru a hotărî Unirea în numele lor. În urma cercetării de teren au fost localizate și identificate un număr de 29 de morminte.

În acest an, 2018, proiectul „Recunoaștere și recunoștință pentru făuritorii României Mari” a fost evaluat și aprobat spre finanțare de Comitetul Interministerial pentru Centenar, valoarea acestuia fiind de 79.675 lei. Astfel, finalizăm cercetarea de anul trecut prin amplasarea unui număr de 21 de însemne memoriale individuale și collective în cimitirile în care au fost localizate și identificate morminte delegațiilor oficiali.

În acest sens, respectând procedura legală, vă solicităm acordul scris pentru amplasarea însemnului memorial în incinta cimitirului (în imediata apropiere a intrării în cimitir) apărinițor parohiei.

Anexăm în copie adresa de răspuns cu nr. 1060/14.08.2018 a Episcopiei Greco-Catolice de Maramureș – Baia Mare.

Cu deosebită considerație,

Director,
prof. Viorel RUSU

Foto 3

**PROTOPOPIATUL SIVANIA
PAROHIA GRECO-CATOLICA BASESTI**

SEDIU: BASESTI str. PRINCIPALA, nr. 198
COD FISCAL: 124722350
TEL: 0742582949

Nr. 3/ 15.09.2018

Către, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie

În urma adresei Duminicăvoastră privind proiectul Recunoaștere și recunoștință pentru făuritorii României Mari, prin care ne solicitați acordul scris pentru accesul și amplasarea însemnului memorial în incinta cimitirului „George Pop”, apărinițor parohiei greco-catolice Băsești, dorim să vă comunicăm acordul nostru pentru amplasarea acestui însemn în cimitir, în semn de restituire istorică, de recunoaștere și recunoștință făță de Președintele Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918.

*Administrator parohial,
Pr. Vasile Daniel Pop*

*Domnici Sale
Domnului prof. Viorel RUSU
Directorul Muzeului Județean de Istorie*

Foto 4

Planșă III

 MINISTERUL CULTURII ȘI IDENTITĂȚII NAȚIONALE DIRECȚIA JUDEȚEANĂ PENTRU CULTURĂ MARAMUREȘ	 100 ROMÂNIA	
4800 Baia Mare, str. 1 Mai, nr. 25, Maramureș, România fax: 0262-217093 / tel. 0262-212042, 0362-401758 - e-mail: cultura.maramures@gmail.com		
Nr. <u>1592</u> / <u>14.09.</u> 2018		
		
Cine:	☒ CONSILIUL JUDEȚEAN MARAMUREȘ MUZEUL JUDEȚEAN DE ISTORIE ȘI ARHEOLOGIE	
AVIZ NR. 110 / Z / 11.09.2018		
Privind:	AMPLASARE MONUMENT "RECUNOAȘTERE ȘI RECUNOȘTINȚĂ PENTRU FĂURITORII ROMÂNEI MARI"	
Obiectivul:	Z/ Biserica de lemn "Nașterea Maicii Domnului" / MM-II-m-A-01588	
Adresa:	Comuna Leud, sat Leud, zona Leud - Deal	
Proiect nr.:	31 / 2018	
Faza:	D.T.A.C.	
Proiectant:	S.C. 9 OPȚIUNE S.R.L.	
Beneficiar:	CONSILIUL JUDEȚEAN MARAMUREȘ MUZEUL JUDEȚEAN DE ISTORIE ȘI ARHEOLOGIE	
Finanțator:	CONSILIUL JUDEȚEAN MARAMUREȘ MUZEUL JUDEȚEAN DE ISTORIE ȘI ARHEOLOGIE	

Documentația transmisă cu adresă nr.12/22.03.2018, înregistrată la DJC Maramureș cu nr. 1592/10.09.2018 cuprinde următoarele:

Piese scrise : Cerere pentru aviz, Fosie de capăt, Fișă de responsabilități, Borderou, Memoriu general, Acord amplasament Parohia Ortodoxă Ieud.

Piese desenate: Detaliu monument, Plan de încadrare, Plan de situație.

Documentația propune următoarele:

- Amplasarea unui însemn memorial și are scopul de a reîncinge în memoria colectivă, prin cercetarea de teren, comunicarea rezultatelor în spațiul public și valorificarea expozițională, în preajma Centenarului Unirii, a delegaților și aleșii de către membrii comunităților locale din actualul județ Maramureș, pentru a-i reprezenta la Alba Iulia și pentru a botări Unirea în numele lor.

- Locația în care se dorește amplasarea acestui însemn este la intrarea în cimitir, leud-conform planului de situație.

- însemnul memorial se va realiza din metal traforat și va avea conținutul conform

- Pentru o bună rezistență în timbr se va ancorea în fundație.

- Pentru realizarea acestor însemne se va apela atât la concepția grafică cât și pentru soluții optime de amplasare a acestora la expertiza unui artist plastic.

AVIZ FAVORABIL

AVIZ FAVORABIL
cu următoarele precizări:

- Se vor respecta prevederile legislației în domeniul protecției monumentelor istorice precum și a legislației conexe.

Intocmit,
ing. Gabriela Lipoveanu

Foto 1, 2

Foto 3, 4

Plansa IV

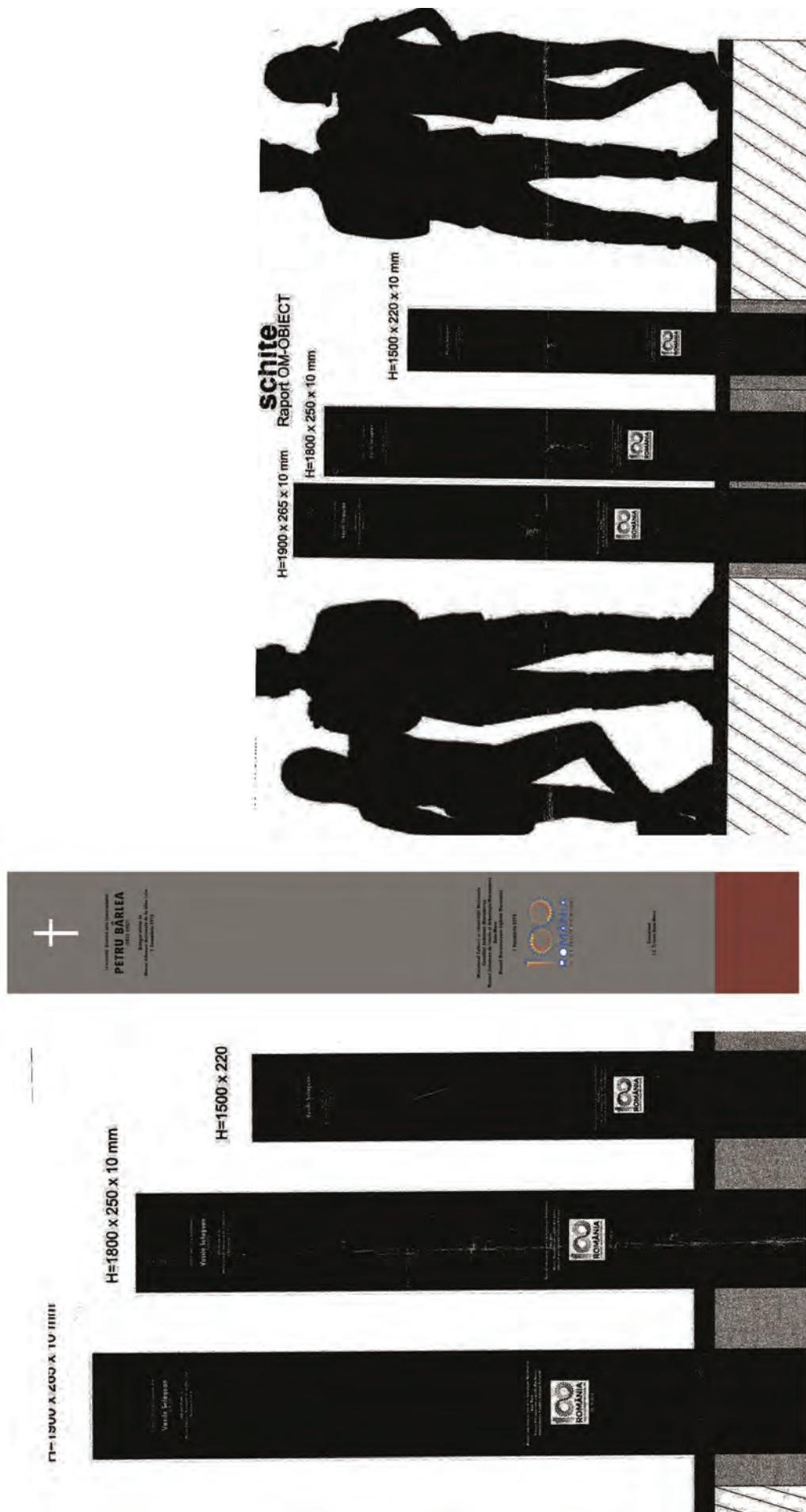

Foto 1, 2, 3

Foto 1, 2

Foto 3

Foto 4

Planșă VI

Foto 1

Foto 2

Foto 3

Foto 4

Planșa VII

Foto 1

Foto 2

Foto 3

Foto 4

Planșa VIII

Foto 1

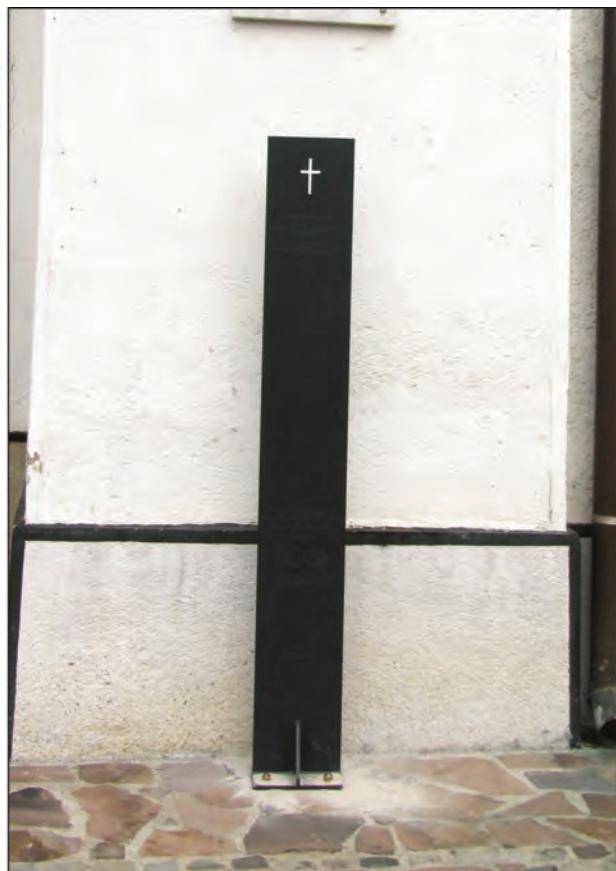

Foto 2

Foto 3

Foto 4

Planșa IX

Foto 1

Foto 2

Foto 3

Foto 4

Planșă X

Foto 1

Foto 2

Foto 3

Planșa XI

Prescurtări bibliografice - Bibliographische Abkürzungen - Bibliographical abbreviations

ArheoVest	ArheoVest. Asociația ArheoVest, Timișoara
ArhMold	Arheologia Moldovei. Academia Română, Institutul de Arheologie, Iași
CultCivDunărea de Jos	Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos. Muzeul Dunării de Jos, Călărași
Dacia / Dacia N.S.	Dacia. Recherches et Découvertes Archéologiques en Roumanie, București; Dacia N.S. Revue d'Archéologie et d'Histoire Ancienne. Academia Română, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București
Marmatia	Marmatia. Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș, Baia Mare
Materiale	Materiale și Cercetări Arheologice. Academia Română, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București
MemAntiq	Memoria Antiquitatis. Complexul Muzeal Județean Neamț, Piatra Neamț
SCIV (A)	Studii și Cercetări de Istorie Veche (și Arheologie). Academia Română, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București
StCom Satu Mare	Studii și Comunicări Satu Mare. Muzeul Județean Satu Mare, Satu Mare

Tipar:

EUROTIP

Baia Mare, str. Dacia nr. 4
tel/fax: 0262 211 118
eurotipbm@yahoo.com
www.eurotip.ro